

ΑΡΗΣ Σ. ΜΥΛΩΝΑΣ
ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ

ΗΛΙΑΣ Γ. ΚΑΡΚΑΝΙΑΣ
ΔΑΣΚΑΛΟΣ

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ

Για τους μαθητές
Δημοτικού
Γυμνασίου

Για τους εκπαιδευτικούς

Κάθε γνήσιο αντίτυπο φέρει την υπογραφή του συγγραφέα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. ΠΡΟΤΑΣΗ.....σελ.	9
2. ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ.....σελ.	10
Α. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟσελ.	10
1. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΡΙΣΗΣσελ.	10
2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ.....σελ.	10
3. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΙΚΕΣ.....σελ.	11
4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ.....σελ.	11
Β. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ.....σελ.	11
1. ΚΑΤΑΦΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣσελ.	11
2. ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣσελ.	11
Γ. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΑΛΛΕΣ.....σελ.	12
1. ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....σελ.	12
2. ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣσελ.	12
Δ. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΟΡΟΥΣσελ.	13
1. ΑΠΛΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣσελ.	13
• ΤΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟσελ.	13
• ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑ.....σελ.	14
• ΤΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟσελ.	14
• ΣΥΝΔΕΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑσελ.	14
• ΛΕΞΕΙΣ ΩΣ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΑσελ.	15
• Η ΠΤΩΣΗ ΤΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ.....σελ.	15
• ΤΟ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ.....σελ.	16
• ΤΟ ΠΡΟΛΗΠΤΙΚΟ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ.....σελ.	16
2. ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣσελ.	17
3. ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣσελ.	18
4. ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....σελ.	18
3. ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ.....σελ.	19
Α. ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ.....σελ.	19
Β. ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ ΜΕ ΤΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ.....σελ.	19
4. ΠΕΡΙΟΔΟΣ – ΗΜΙΠΕΡΙΟΔΟΣ.....σελ.	21
ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ 1^{ΟΥ} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥσελ.	23

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. ΣΥΝΟΛΑ ΛΕΞΕΩΝ.....σελ.	29
Α. ΟΝΟΜΑΤΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ.....σελ.	29
1. ΤΟ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΙΝΑΙ «ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΜΕ ΑΡΘΡΟ»σελ.	29
2. ΤΟ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΙΝΑΙ «ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΜΕ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ»σελ.	30
Α. ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝσελ.	30
1. ΠΑΡΑΘΕΣΗσελ.	30
2. ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ.....σελ.	31
3. ΑΛΛΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΕ ΔΥΟ ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΑ ΣΥΝΟΛΑσελ.	31
Β. ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ.....σελ.	32
1. ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΣΕ ΠΤΩΣΗ ΓΕΝΙΚΗ.....σελ.	32
2. ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΣΕ ΠΤΩΣΗ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗσελ.	33
3. ΤΟ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΙΝΑΙ «ΕΠΙΘΕΤΟ ΚΑΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ».....σελ.	34

Α. ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ ΩΣ ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ	σελ. 34
1. ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ.....	σελ. 34
2. ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ	σελ. 36
Β. ΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΩΣ ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΠΙΘΕΤΩΝ.....	σελ. 37
1. ΣΕ ΓΕΝΙΚΗ ΠΤΩΣΗ.....	σελ. 37
2. ΣΕ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ ΠΤΩΣΗ	σελ. 37
Β. ΡΗΜΑΤΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ	σελ. 38
ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ 2^{ΟΥ} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	σελ. 39

3^Ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. ΟΙ ΔΙΑΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ.....	σελ. 45
2. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ	σελ. 46
Α. ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ	σελ. 46
1. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ	σελ. 46
2. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΑΜΕΤΑΒΑΤΑ ΡΗΜΑΤΑ	σελ. 46
Β. ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ - ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ.....	σελ. 47
Γ. ΡΗΜΑΤΑ ΜΟΝΟΠΤΩΤΑ ΚΑΙ ΔΙΠΤΩΤΑ – ΕΙΔΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	σελ. 48
1. ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΩΝ ΜΟΝΟΠΤΩΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ.....	σελ. 48
2. ΤΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΩΝ ΔΙΠΤ. ΡΗΜΑΤΩΝ – ΑΜΕΣΟ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ.....	σελ. 49
3. Η ΜΙΑ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ Η ΑΛΛΗ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ	σελ. 51
3. ΜΕΣΑ ΡΗΜΑΤΑ	σελ. 52
4. ΠΑΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ	σελ. 52
Α. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΚΑΙ ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ	σελ. 52
Β. ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΣΕ ΠΑΘΗΤΙΚΗ.....	σελ. 53
1. ΟΤΑΝ ΤΟ ΡΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΟ ΜΟΝΟΠΤΩΤΟ	σελ. 53
2. ΟΤΑΝ ΤΟ ΡΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΔΙΠΤΩΤΟ	σελ. 54
3. ΟΤΑΝ ΕΧΟΥΜΕ ΔΥΟ ΑΙΤΙΑΤΙΚΕΣ	σελ. 55
4. ΟΤΑΝ ΕΧΟΥΜΕ ΑΠΟΘΕΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ	σελ. 55
ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ 3^{ΟΥ} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	σελ. 57

4^Ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ – ΓΕΝΙΚΑ.....	σελ. 63
2. Η ΜΟΡΦΗ ΤΩΝ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΩΝ	σελ. 64
Α. ΜΟΝΟΛΕΚΤΙΚΟΙ.....	σελ. 64
Β. ΠΕΡΙΦΡΑΣΤΙΚΟΙ.....	σελ. 64
3. ΛΕΞΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΥΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥΣ..	σελ. 65
Α. ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ	σελ. 65
Β. ΤΑ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ.....	σελ. 65
Γ. ΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ	σελ. 65
4. ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΩΝ	σελ. 66
Α. Ο ΤΟΠΟΣ.....	σελ. 66
Β. Ο ΧΡΟΝΟΣ	σελ. 67
Γ. Ο ΤΡΟΠΟΣ	σελ. 68
Δ. ΤΟ ΠΟΣΟ.....	σελ. 69
Ε. Η ΑΙΤΙΑ.....	σελ. 70
ΣΤ. Ο ΣΚΟΠΟΣ.....	σελ. 71
Ζ. ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ	σελ. 71

Η. Η ΑΝΑΦΟΡΑ	σελ. 72
Θ. Η ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ ΚΑΙ Η ΑΝΑΦΟΡΑ	σελ. 72
Ι. Η ΕΝΑΝΤΙΩΣΗ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ	σελ. 73
ΙΑ. Η ΒΕΒΑΙΩΣΗ – Η ΑΡΝΗΣΗ – Ο ΔΙΣΤΑΓΜΟΣ Ή Η ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ	σελ. 73
5. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΥΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥΣ	σελ. 75
6. ΟΙ ΕΜΠΡΟΘΕΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ	σελ. 76
ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ 4^{ΟΥ} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	σελ. 77

5^Ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ – ΓΕΝΙΚΑ	σελ. 82
2. ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	σελ. 85
Α. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΣΥΜΠΛΕΚΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ	σελ. 85
Β. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΑΝΤΙΘΕΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ	σελ. 87
Γ. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ	σελ. 88
Δ. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ	σελ. 89
3. ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	σελ. 90
Α. ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελ. 90
1. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελ. 92
2. ΒΟΥΛΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελ. 94
3. ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελ. 95
4. ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελ. 96
5. ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελ. 97
Β. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελ. 98
1. ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελ. 98
2. ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελ. 99
3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελ. 100
4. ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελ. 101
5. ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελ. 103
6. ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελ. 104
7. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	σελ. 105
4. ΑΠΡΟΣΩΠΗ ΣΥΝΤΑΞΗ	σελ. 106
5. ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ	σελ. 107
ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ ΑΝΑΛΥΤΙΚΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ	σελ. 111
ΕΡΓΑΣΙΕΣ ΓΙΑ ΕΜΠΕΔΩΣΗ 5^{ΟΥ} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ	σελ. 115

6^Ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ	σελ. 121
Α. Η ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΣΕΙΡΑ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ	σελ. 121
Β. ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ	σελ. 122
1. ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΣΕΙΡΑ	σελ. 122
2. ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΟΡΩΝ	σελ. 122
3. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	σελ. 122
4. ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	σελ. 122

2. ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ	σελ.123
A. ΤΟ ΥΠΕΡΒΑΤΟ	σελ.123
B. ΤΟ ΠΡΩΘΥΣΤΕΡΟ	σελ.123
Γ. ΤΟ ΧΙΑΣΤΟ	σελ.123
Δ. Ο ΚΥΚΛΟΣ	σελ.123
Ε. ΤΟ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΗΜΑ	σελ.124
ΣΤ.ΤΟ ΟΜΟΙΟΚΑΤΑΛΗΚΤΟ	σελ.124
Ζ. ΤΟ ΑΣΥΝΔΕΤΟ	σελ.124
Η. ΤΟ ΠΟΛΥΣΥΝΔΕΤΟ	σελ.124
3. ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ ...	σελ.125
A. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΝΟΟΥΜΕΝΟ	σελ.125
B. ΤΟ ΣΥΜΦΥΡΣΕΩΣ	σελ.125
Γ. ΤΟ ΑΝΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ	σελ.125
Δ. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΕΡΙΚΟΥ	σελ.125
Ε. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΕΛΕΗΣ	σελ.126
ΣΤ.ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΥΠΑΛΛΑΓΗΣ	σελ.126
Ζ. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ	σελ.126
4. ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ	σελ.127
A. Η ΕΛΛΕΙΨΗ	σελ.127
1. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΥ	σελ.127
2. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΕΞ ΑΝΑΛΟΓΟΥ	σελ.127
3. ΤΟ ΖΕΥΓΜΑ	σελ.127
B. Ο ΠΛΕΟΝΑΣΜΟΣ	σελ.127
1. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΠΑΡΑΛΛΗΛΙΑΣ	σελ.127
2. ΠΕΡΙΦΡΑΣΗ	σελ.127
3. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΕΝΑ ΜΕ ΔΥΟ	σελ.127
4. Η ΕΠΑΝΑΦΟΡΑ	σελ.127
5. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΥΠΟΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΥΠΟΦΟΡΑΣ	σελ.127
6. Η ΠΡΟΔΙΟΡΘΩΣΗ	σελ.127
7. Η ΑΝΑΔΙΠΛΩΣΗ	σελ.127
5. ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ Ή ΦΡΑΣΕΩΝ	σελ.128
A. Η ΜΕΤΑΦΟΡΑ	σελ.128
B. ΣΧΗΜΑ ΚΑΤΕΞΟΧΗΝ	σελ.128
Γ. Η ΣΥΝΕΚΔΟΧΗ	σελ.128
Δ. Η ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ	σελ.129
Ε. ΑΝΤΙΦΡΑΣΗ	σελ.129
1. Η ΛΙΤΟΤΗΤΑ	σελ.129
2. Η ΕΙΡΩΝΕΙΑ	σελ.129
3. Ο ΕΥΦΗΜΙΣΜΟΣ	σελ.129
ΣΤ.Η ΥΠΕΡΒΟΛΗ	σελ.129
Ζ. Η ΑΛΛΗΓΟΡΙΑ	σελ.129
Η. Η ΠΡΟΣΩΠΟΠΟΙΗΣΗ	σελ.130
Θ. Η ΠΑΡΟΜΟΙΩΣΗ	σελ.130
ΣΧΕΣΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟΥ	σελ.131
ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ ΕΜΠΕΔΩΣΗΣ	σελ.139

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. ΠΡΟΤΑΣΗ
2. ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ
 - A. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ
 1. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΚΡΙΣΗΣ
 2. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΠΙΘΥΜΙΑΣ
 3. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΠΙΦΩΝΗΜΑΤΙΚΕΣ
 4. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ
 - B..... ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ
 1. ΚΑΤΑΦΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 2. ΑΡΝΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 - Γ..... ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΑΛΛΕΣ
 1. ΚΥΡΙΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 2. ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 - Δ..... ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΟΡΟΥΣ
 1. ΑΠΛΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 2. ΣΥΝΘΕΤΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 3. ΕΠΑΥΞΗΜΕΝΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 4. ΕΛΛΕΙΠΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
3. ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ
 - A. ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΟΥ ΡΗΜΑΤΟΣ ΜΕ ΤΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ
 - B. ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΟΥ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟΥ ΜΕ ΤΟ ΥΠΟΚΕΙΜΕΝΟ
4. ΠΕΡΙΟΔΟΣ - ΗΜΙΠΕΡΙΟΔΟΣ

Ο λόγος απαρτίζεται από λέξεις, οι οποίες ανήκουν σε δέκα ομάδες λέξεων, που ονομάζονται μέρη του λόγου.

Οι λέξεις, λοιπόν, αποτελούν το υλικό της προφορικής και της γραπτής έκφρασης. Από μόνες τους, όμως, δεν έχουν κανένα νόημα, γιατί ποτέ δεν εκφραζόμαστε με μεμονωμένες λέξεις και δεν μπαίνουν τυχαία σε μια πρόταση. Πρέπει λοιπόν να μπουν σε μια σειρά, σύμφωνα με ορισμένους κανόνες, για να αποκτήσουν συγκεκριμένο νόημα.

Ας δούμε τον παρακάτω διάλογο.

- Πέρυσι πήγαμε ένα ταξίδι.
- Πού πήγατε;
- Πήγαμε στην Πελοπόννησο.
- Επισκεφτήκατε και τις Μυκήνες;
- Ναι, επισκεφτήκαμε όλους τους αρχαιολογικούς χώρους.
- Τι ωραία! Μακάρι να πήγαινα κι εγώ σ' αυτά τα μέρη.
- Έλα μαζί μας, φέτος, στην εκδρομή που διοργανώνουμε στην Κρήτη. Υπάρχει χώρος στο λεωφορείο. Πάρε και την αδερφή σου, την Ηλέκτρα.
- Καλά, θα το σκεφτούμε.

Στον παραπάνω διάλογο βλέπουμε δύο ανθρώπους να συνομιλούν για κάποιο ταξίδι που έγινε και για κάποιο ταξίδι που θα γίνει.

Οι άνθρωποι συνεννοούνται μεταξύ τους, γιατί μιλούν την ίδια γλώσσα και γιατί χρησιμοποιούν λέξεις με κανονική σειρά και στον κατάλληλο τύπο. Χρησιμοποιούν δηλαδή τον ίδιο γλωσσικό κώδικα.

Επίσης, και ο ακροατής, όταν ακούει μια ομιλία καταλαβαίνει τη σημασία και τη σχέση των λέξεων που απαρτίζουν το σύνολο, και αντιλαμβάνεται αυτό που θέλει να πει ο ομιλητής.

Έτσι, η ανθρώπινη επικοινωνία, όταν γίνεται με το λόγο, πραγματοποιείται κυρίως με προτάσεις μέσα στις οποίες οι λέξεις αποκτούν το πλήρες νόημά τους.

Πρόταση λέγεται η οργανωμένη ομάδα λέξεων σε κανονική σειρά, που εκφράζει μόνο ένα νόημα, με σύντομη συνήθως διατύπωση.

Οι λέξεις, που απαρτίζουν την πρόταση, παίζουν το δικό τους συγκεκριμένο λειτουργικό ρόλο. Η καθεμιά με την ιδιαίτερη σημασία, και το γραμματικό τύπο που έχει σε μια πρόταση, δίνει κάτι από το όλο μήνυμα της πρότασης.

παράδειγμα

Ο μαθητής έγραψε το κείμενο.

- Η λέξη **ο μαθητής** έχει τη σημασία της, το γραμματικό της τύπο (κοινό συγκεκριμένο ουσιαστικό, στην ονομαστική του ενικού αριθμού) και ο ρόλος της είναι να δείξει **ποιος έκανε την ενέργεια**.
- Η λέξη **έγραψε** έχει τη σημασία της, το γραμματικό της τύπο (ρήμα, στην ενεργητική φωνή, στο γ' ενικό πρόσωπο της οριστικής του αορίστου) και ο ρόλος της είναι να δείξει **ποια ενέργεια έκανε ο μαθητής**.

* Όταν γράφουμε μια πρόταση, αρχίζουμε πάντα με κεφαλαίο και εκεί που τελειώνει η πρόταση βάζουμε τελεία.

Τις προτάσεις μπορούμε να τις μελετήσουμε από τέσσερις απόψεις: **α.** το περιεχόμενο **β.** την ποιότητα, **γ.** τη σχέση τους με άλλες, **δ.** τους όρους (δομή).

A. Τα είδη των προτάσεων ως προς το περιεχόμενο.

1. Προτάσεις κρίσης

Προτάσεις κρίσης λέγονται οι προτάσεις με τις οποίες εκείνος που μιλάει: **α. δίνει μια πληροφορία**
β. δηλώνει κάτι
γ. διατυπώνει μια γνώμη
δ. κρίνει κάτι.

παραδείγματα

α. Ο κηπουρός ποτίζει τα φυτά.
β. Θα φύγουμε για το χωριό.
γ. Το φόρεμά σου είναι όμορφο.
δ. Η θάλασσα είναι μολυσμένη.

* Οι προτάσεις κρίσης εκφέρονται με έγκλιση **οριστική**.

2. Προτάσεις επιθυμίας

Προτάσεις επιθυμίας λέγονται οι προτάσεις με τις οποίες εκείνος που μιλάει εκφράζει: **α. επιθυμία**
β. παράκληση
γ. ευχή
δ. προτροπή
ε. προσταγή.

παραδείγματα

α. Ας καλύτερέψει ο καιρός.
β. Φέρε μου, το παλτό.
γ. Μακάρι, να έρθουν όλοι.
δ. Πάρε όποιο θέλεις.
ε. Σταμάτα, αμέσως!

* Οι προτάσεις επιθυμίας εκφέρονται με έγκλιση **υποτακτική ή προστακτική**.

Οι προτάσεις επιθυμίας, άλλες φορές διατυπώνονται ευγενικά κι άλλες όχι.

Έτσι, όταν θέλουμε να εκφράσουμε μια επιθυμία, μια παράκληση, μια ευχή, μια προτροπή ή μια προσταγή, ευγενικά, χρησιμοποιούμε τις παρακάτω εκφράσεις:

Σε παρακαλώ ...	Ορίστε	Έχετε την καλοσύνη ...	Επιθυμώ να ...
Ευχαρίστως ...	Μπορώ να ...	Μου κάνεις τη χάρη ...	Μακάρι να ..
Πόσο θα ήθελα ...	Εύχομαι να ...	Θα ήθελα να ...	κ. ά.

παραδείγματα

Έχεις την καλοσύνη να μου δώσεις το πινέλο.
Σε παρακαλώ, φέρε μου το πινέλο.
Επιθυμώ να έχω ένα τσάι.
Φύγε από δω!
Πάρε όποιο θέλεις.
Μην το μετακινείς.
Έλα σε παρακαλώ.
Σταμάτα τώρα.
Μπορείς να σηκώσεις το τραπέζι;
Μακάρι, να έχω δίκιο.

(παράκληση)
(παράκληση)
(επιθυμία)
(προσταγή)
(προτροπή)
(παράκληση)
(επιθυμία)
(προσταγή)
(παράκληση)
(ευχή)

3. Προτάσεις επιφωνηματικές

Προτάσεις επιφωνηματικές λέγονται οι προτάσεις με τις οποίες εκείνος που μιλάει εκφράζει:

α. έκπληξη

β. θαυμασμό

και γενικά **ένα έντονο συναίσθημα**.

παραδείγματα

*Τα είδες όλα αυτά τα βιβλία!
Ποπό τι ωραίο ποδήλατο!*

Οι επιφωνηματικές προτάσεις στο γραπτό λόγο συνοδεύονται από **θαυμαστικό (!)** .
Οι επιφωνηματικές προτάσεις στον προφορικό λόγο διακρίνονται από τον τόνο της φωνής.

4. Προτάσεις ερωτηματικές

Προτάσεις ερωτηματικές λέγονται οι προτάσεις με τις οποίες εκείνος που μιλάει εκφράζει μια **ερώτηση**, για να πληροφορηθεί κάτι που δεν ξέρει.

παραδείγματα

*Ποιος πότισε τα δέντρα;
Θα έρθει και ο πατέρας;*

Οι ερωτηματικές προτάσεις στο γραπτό λόγο συνοδεύονται από **ερωτηματικό (;)** .
Οι ερωτηματικές προτάσεις στον προφορικό λόγο διακρίνονται από το ανέβασμα του τόνου της φωνής.

Μερικές φορές η ερώτηση γίνεται όχι, για να πληροφορηθούμε κάτι, αλλά για να εκφράσουμε εντονότερα μια βεβαίωση, μια άρνηση, μια παράκληση, μια προτροπή .. κ.ά. με αποτέλεσμα ο λόγος να γίνεται πιο ζωηρός και έντονος.

παραδείγματα

*Δε σας το είπα;
Ποιος θα ρωτούσε κάτι τέτοιο;
Δε φεύγεις κι εσύ μαζί τους;*

B. Τα είδη των προτάσεων ως προς την ποιότητα.

1. Προτάσεις καταφατικές

Προτάσεις καταφατικές λέγονται οι προτάσεις (κρίσης, επιθυμίας, επιφωνηματικές, ερωτηματικές) στις **οποίες το ρήμα είναι θετικό, δηλαδή να μη συνοδεύεται από αρνητικό επίρρημα**.

παραδείγματα

*Εμείς θα πάμε εκδρομή.
Έλα κοντά μου.
Θα πάτε κι εσείς!
Θα το πάρεις;*

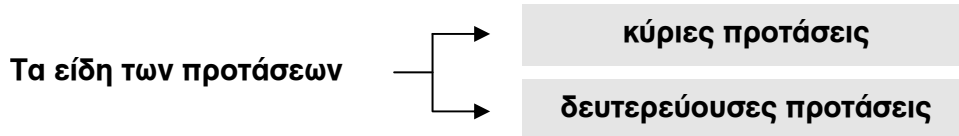
2. Προτάσεις αρνητικές

Προτάσεις αρνητικές λέγονται οι προτάσεις (κρίσης, επιθυμίας, επιφωνηματικές, ερωτηματικές) στις οποίες **το ρήμα συνοδεύεται από αρνητικό επίρρημα**.

παραδείγματα

*Εμείς **δε** θα πάμε εκδρομή.
Μην έρχεσαι κοντά μου.
Δε θα πάτε κι εσείς!
Δε θα το πάρεις;*

Γ. Τα είδη των προτάσεων ως προς τη σχέση τους με άλλες.

Κύρια πρόταση

Μια πρόταση που έχει ολοκληρωμένο νόημα και μπορεί να σταθεί μόνη της στο λόγο λέγεται κύρια πρόταση.

Οι κύριες προτάσεις συνδέονται μεταξύ τους με **συμπλεκτικούς, αντιθετικούς, διαχωριστικούς** και **συμπερασματικούς συνδέσμους** και η σύνδεση αυτή λέγεται **παρατακτική σύνδεση**.

Παραδείγματα παρατακτικής σύνδεσης.

Κύριες προτάσεις

- α. Ήρθα αμέσως.
- β. Θαύμασα το ποδήλατο.
- α. Έτρεξα γρήγορα.
- β. Δεν πρόλαβα να τον δω.
- α. Θα έρθεις κι εσύ.
- β. Θα φύγω μόνος μου.

Παρατακτική σύνδεση

- Ήρθα αμέσως **και** θαύμασα το ποδήλατο.
- Έτρεξα γρήγορα, **αλλά** δεν πρόλαβα να τον δω.
- Θα έρθεις κι εσύ **ή** θα φύγω μόνος μου;

Δευτερεύουσα πρόταση

Μια πρόταση που δεν έχει ολοκληρωμένο νόημα και δεν μπορεί να σταθεί μόνη της στο λόγο λέγεται δευτερεύουσα πρόταση.

Μια δευτερεύουσα πρόταση για να σταθεί μέσα στο λόγο, έχει ανάγκη από μια κύρια πρόταση την οποία και προσδιορίζει.

Η **δευτερεύουσα πρόταση συνδέεται με την κύρια πρόταση με ειδικούς, αιτιολογικούς, χρονικούς, διστακτικούς, τελικούς, συμπερασματικούς, εναντιωματικούς συνδέσμους ή με αναφορική και ερωτηματική αντωνυμία και η σύνδεση αυτή λέγεται υποτακτική σύνδεση.**

παραδείγματα

Ο πατέρας είπε ότι βιάζεται να φύγει.	(ειδική πρόταση)
Ξαφνιάστηκε, γιατί δεν τον περίμενε.	(αιτιολογική πρόταση)
Κρύφτηκα, όταν με είδε.	(χρονική πρόταση)
Κρατήθηκα μην κτυπήσω.	(ενδοιαστική πρόταση)
Έπρεπε να ήσουν εκεί, για να τον έβλεπες.	(τελική πρόταση)
Θέλω να φύγω.	(βουλητική πρόταση)
Είναι τόσο κουτός, ώστε να μην το θέλει.	(συμπερασματική πρόταση)
Ελάτε, αν θέλετε.	(υποθετική πρόταση)
Ήρθε μαζί μας, αν και δεν είχε χρόνο.	(εναντιωματική πρόταση)
Θα μιλήσει, όποιος σηκώσει πρώτος το χέρι.	(αναφορική πρόταση)
Μας ρώτησε ποιος διάβασε.	(πλάγια ερωτηματική πρόταση)

* Οι υπογραμμισμένες προτάσεις είναι δευτερεύουσες προτάσεις. Η πρόταση που προηγείται είναι κύρια. Μεταξύ της κύριας και της δευτερεύουσας υπάρχει υποτακτική σύνδεση)

Δ. Τα είδη των προτάσεων ως προς τους όρους (δομή).

Οι προτάσεις, ανάλογα με τον αριθμό των όρων τους, διακρίνονται σε : **α.** απλές προτάσεις, **β.** σύνθετες προτάσεις, **γ.** επαυξημένες προτάσεις, **δ.** ελλειπτικές προτάσεις

1 . Α π λ έ ς π ρ ο τ ά σ ε ι ς

Απλές προτάσεις λέγονται οι προτάσεις στις οποίες υπάρχουν μόνο οι κύριοι όροι.

Οι κύριοι όροι είναι:

α. Το υποκείμενο, δηλαδή οι λέξεις ή η λέξη, που φανερώνει για ποιον γίνεται λόγος μέσα στην πρόταση (οι μαθητές, ο Ηρακλής, (αυτός), (εσύ)).

β. Το κατηγορημα, δηλαδή οι λέξεις ή η λέξη, η οποία φανερώνει εκείνο που λέγεται μέσα στην πρόταση για το υποκείμενο (έτρεχαν, είναι πρωταθλητής, είναι κουρασμένος, έλα).

παραδείγματα

Οι μαθητές έτρεχαν.

Ο Ηρακλής είναι πρωταθλητής.

(αυτός) Είναι κουρασμένος.

(εσύ) Έλα.

(***Το υποκείμενο** εννοείται εύκολα από την κατάληξη του ρήματος.)

Το υποκείμενο

- Το υποκείμενο το βρίσκουμε, αν απαντήσουμε στην ερώτηση: **ποιος; ποια; ποιο; ποιοι; ποιες; ποια;**
- Το υποκείμενο μπορεί να είναι **ουσιαστικό (άναρθρο ή έναρθρο), αντωνυμία, ουσιαστικοποιημένο επίθετο**, καθώς και **κάθε άλλη λέξη, ομάδα λέξεων ή πρόταση με το άρθρο, όταν παίρνουν τη θέση ουσιαστικού.**
- Το υποκείμενο μπαίνει σε **πτώση ονομαστική.**

παραδείγματα

Ο ποιητής απαγγέλλει.

(ουσιαστικό)

Αυτός είναι εξυπνότερος.

(αντωνυμία)

Οι νεαροί παίζουν.

(ουσιαστικοποιημένο επίθετο)

Το αύριο είναι αβέβαιο.

(άρθρο + επίρρημα)

Το πήγαινε έλα με κούρασε.

(άρθρο + ρήμα)

Το και είναι σύνδεσμος.

(άρθρο + σύνδεσμος)

Επιτρέπεται **το τραγούδι.**

(ουσιαστικό)

Επιτρέπεται **να τραγουδάτε.**

(δευτερεύουσα πρόταση)

Ο θάνατός του με λύπησε.

(ουσιαστικό)

Το ότι πέθανε με λύπησε.

(άρθρο + δευτερεύουσα πρόταση)

*Όταν το υποκείμενο είναι πρώτου ή δεύτερου προσώπου, (η αντωνυμία εγώ, εσύ, εμείς, εσείς) συνήθως παραλείπεται.

παραδείγματα

Γράφεις;

(**υποκείμενο** (ποιος;): εννοείται **εσύ**)

Θα έρθουμε.

(**υποκείμενο** (ποιοι;): εννοείται **εμείς**)

Όταν θέλουμε να το αντιδιαστείλουμε από άλλο ή να το τονίσουμε τότε μπαίνει.

παράδειγμα

Εγώ σας φωνάζω κι εσείς δεν ακούτε.

Το κατηγορήμα

Το κατηγορήμα μιας πρότασης μπορεί:

- α.** Να εκφράζεται μόνο με ρηματικό τύπο και τότε λέγεται κατηγορηματικό ρήμα.
- β.** Να αποτελείται από έναν τύπο του ρήματος είμαι ή άλλου συγγενικού ρήματος και από ένα όνομα (επίθετο ή ουσιαστικό).

παραδείγματα

- α** ₁. Ο γεωργός **οργώνει**.
- α** ₂. Οι οικοδόμοι **είχαν απεργήσει**.
- α** ₃. Αυτό **τραγουδιόταν**.
- β** ₁. Η Ηλέκτρα **είναι αισθητικός**.
- β** ₂. Ο Αριστείδης **είναι απρόσεκτος**.
- β** ₃. Ο καιρός **ήταν βροχερός**.
- β** ₄. Ο Φίλιππος **έγινε διευθυντής**.
- β** ₅. Τα παιδιά **βρέθηκαν χλωμά**.

Το κατηγορούμενο

Κατηγορούμενο λέγεται το όνομα (ουσιαστικό ή επίθετο) που, με τη μεσολάβηση του ρήματος είμαι ή άλλου συγγενικού ρήματος, φανερώνει ποια ιδιότητα αποδίδεται στο υποκείμενο.

Το ρήμα, που μεσολαβεί μεταξύ του υποκειμένου και του κατηγορουμένου, λέγεται **συνδετικό ρήμα**, γιατί συνδέει το κατηγορούμενο με το υποκείμενο.

παραδείγματα

- Η Ηλέκτρα **είναι αισθητικός**.
- Ο Αριστείδης **είναι απρόσεκτος**.
- Ο Φίλιππος **έγινε διευθυντής**.

*Ρήματα που χρησιμοποιούνται συνήθως ως συνδετικά:

είμαι, γίνομαι, απομένω, βρίσκομαι, γεννιέμαι, μένω, πεθαίνω, στέκομαι, υπηρετώ, φυτρώνω, αποδεικνύομαι, ζω, δείχνω, θεωρούμαι, λέγομαι, λογαριάζομαι, μοιάζω, νομίζομαι, φαίνομαι, ονομάζομαι, αναγνωρίζομαι, ανακηρύσσομαι, εκλέγομαι, κληρώνομαι, παρουσιάζομαι, χειροτονούμαι κ. ά.

* Το ρήμα **είμαι** και τα άλλα που έχουν συγγενική σημασία με αυτό δεν είναι πάντοτε συνδετικά. **Χρησιμοποιούνται και ως κατηγορηματικά ρήματα.**

παραδείγματα

- Η μητέρα **είναι** στο χωριό. (**είναι**: κατηγορηματικό ρήμα)
- Η ήλιος **φάνηκε** στην κορυφή του βουνού. (**φάνηκε**: κατηγορηματικό ρήμα)

Μπορούμε να συμβολίσουμε τη σύνταξη Υποκειμένου – Ρήματος – Κατηγορουμένου ως εξής:

Υ – Ρ (συνδετικό) – Κ

Λέξεις που χρησιμοποιούνται ως κατηγορούμενα

Ως κατηγορούμενα χρησιμοποιούνται:

- τα επίθετα με άρθρο ή χωρίς άρθρο
- τα ουσιαστικά με άρθρο ή χωρίς άρθρο

αλλά και

- **οι μετοχές**
- **τα αριθμητικά**
- **οι αντωνυμίες**
- **εμπρόθετοι προσδιορισμοί**
- **ολόκληρες προτάσεις κ. ά.**

όταν αυτά λογαριάζονται ως ουσιαστικά ή επίθετα.

παραδείγματα

Η εκδρομή ήταν **ευχάριστη**. (το κατηγορούμενο είναι **επίθετο**)
Ο Ιάσοντας είναι **πέμπτος**. (το κατηγορούμενο είναι **αριθμητικό**)
Το έπιπλο είναι **ξύλινο**. (το κατηγορούμενο είναι **επίθετο**)
Ο κυνηγός φαινόταν **αξιολύπητος**. (το κατηγορούμενο είναι **επίθετο**)
Η Ισμήνη έγινε **οδοντίατρος**. (το κατηγορούμενο είναι **ουσιαστικό**)
Ο Λεωνίδας στεκόταν **κουρασμένος**. (το κατηγορούμενο είναι **μετοχή**)
Το έπιπλο είναι **από ξύλο**. (το κατηγορούμενο είναι **εμπρόθετος προσδιορισμός**)
Ο κυνηγός ήταν **να τον λυπάσαι**. (το κατηγορούμενο είναι **πρόταση**)
Η Ιφιγένεια έμεινε **μόνη**. (το κατηγορούμενο είναι **αντωνυμία**)
Αυτό γίνεται **ό,τι θέλεις**. (το κατηγορούμενο είναι **πρόταση**)

Η πτώση του κατηγορουμένου

Το κατηγορούμενο, όταν είναι πτωτικό (επίθετο, ουσιαστικό, αντωνυμία, μετοχή), μπαίνει στην ίδια πτώση με το υποκείμενο, δηλαδή στην **ονομαστική**.

παραδείγματα

Ο Κλεομένης είναι **ζαχαροπλάστης**. (το κατηγορούμενο σε πτώση **ονομαστική**)
Η Χρυσάνθη είναι **πρώτη**. (το κατηγορούμενο σε πτώση **ονομαστική**)
Η γιαγιά έμεινε **μόνη**. (το κατηγορούμενο σε πτώση **ονομαστική**)
Ο Σωκράτης ήταν **προβληματισμένος**. (το κατηγορούμενο σε πτώση **ονομαστική**)

Όταν, όμως, το κατηγορούμενο είναι ουσιαστικό, μπορεί να εκφέρεται και με πτώση γενική, η οποία ονομάζεται γενική κατηγορηματική και φανερώνει την κτήση, την ιδιότητα, το μέτρο, την αξία κ. ά.

παραδείγματα

Το φόρεμα είναι **της Πηνελόπης**. (γενική κατηγορηματική κτητική)
Η απάντηση ήταν **της στιγμής**. (γενική κατηγορηματική της ιδιότητας)
Ο σπάγκος είναι **των εκατό μέτρων**. (γενική κατηγορηματική του μέτρου)
Το πορτοφόλι είναι **των χιλίων δραχμών**. (γενική κατηγορηματική της αξίας)

Μπορούμε να συμβολίσουμε αυτή τη σύνταξη ως εξής:

Υ – Ρ (συνδετικό) – Γενική κατηγορηματική

Το επιρρηματικό κατηγορούμενο

Εκτός από τα ρήματα που χρησιμοποιούνται συνήθως ως συνδεδετικά, μπορεί και οποιοδήποτε άλλο ρήμα, ιδίως όταν σημαίνει κίνηση, να συνδέει κατηγορούμενο με υποκείμενο. Τότε το κατηγορούμενο εκφράζει κάποια επιρρηματική σχέση, δηλαδή τρόπο, τόπο, χρόνο, σειρά κλπ. και λέγεται **επιρρηματικό κατηγορούμενο**.

Το επιρρηματικό κατηγορούμενο αναφέρεται στο υποκείμενο και γι' αυτό εκφέρεται σε ονομαστική πτώση. Στην ουσία, όμως, το επιρρηματικό κατηγορούμενο προσδιορίζει το ρήμα και έτσι μπορεί να μπει στη θέση του το παράγωγό του επίρρημα.

παραδείγματα

*Βαδίζει **προσεκτικός**.*
(επιρρηματικό κατηγορούμενο τρόπου)

*Βαδίζει **προσεκτικά**.*

*Παντρεύτηκε **γέρος**.*
(επιρρηματικό κατηγορούμενο χρόνου)

*Παντρεύτηκε **στα γεράματα**.*

*Οι μαθητές βγήκαν **πρώτοι**.*
(επιρρηματικό κατηγορούμενο σειράς)

*Οι μαθητές βγήκαν **πρώτα**.*

Τα επιρρηματικά κατηγορούμενα είναι επίθετα, εκτός απ' αυτά που φανερώνουν παρομοίωση, τα οποία είναι ουσιαστικά.

παραδείγματα

*Οι σκέψεις του έτρεχαν **ποτάμι**.*

*Τα παιδιά έτρεξαν **μελίσι**.*

Μπορούμε να συμβολίσουμε αυτή τη σύνταξη ως εξής:

Υ – Ρ (κίνησης) – Επιρρηματικό Κατηγορούμενο

Το προληπτικό κατηγορούμενο

Όταν τα ρήματα που χρησιμοποιούνται ως συνδεδετικά φανερώνουν σκοπό ή εξέλιξη, τότε το κατηγορούμενο λέγεται προληπτικό κατηγορούμενο.

Το υποκείμενο σ' αυτή την περίπτωση προλαμβάνει την ιδιότητα ή ποιότητα που δηλώνει το κατηγορούμενο.

παραδείγματα

*Ο Αριστείδης σπουδάζει **φιλόλογος**.*

*(Ο Αριστείδης σπουδάζει **για να γίνει φιλόλογος**.)*

*Το δέντρο αναπτύσσεται **ψηλό**.*

*(Το δέντρο αναπτύσσεται **με την προοπτική να γίνει ψηλό**.)*

*Τα σκουπίδια ορθώνονται **βουνό**.*

*(Τα σκουπίδια ορθώνονται **και πάνε να γίνουν βουνό**.)*

Μπορούμε να συμβολίσουμε αυτή τη σύνταξη ως εξής:

Υ – Ρ (σκοπού ή εξέλιξης) – Προληπτικό Κατηγορούμενο

2 . Σ ύ ν θ ε τ ε ς π ρ ο τ ά σ ε ι ς

Σύνθετες προτάσεις λέγονται οι προτάσεις στις οποίες υπάρχουν περισσότερα από ένα υποκείμενα ή κατηγορούμενα.

- Σύνθετες προτάσεις με περισσότερα από ένα υποκείμενα*¹.

παραδείγματα

*Ο Περικλής, ο Οδυσσέας, η Αφροδίτη και η Πηνελόπη παίζουν κρυφτό.
Η μητέρα, ο πατέρας, ο παππούς και η γιαγιά είναι στην αυλή.*

*¹ Τα υποκείμενα σε μια σύνθετη πρόταση συνδέονται μεταξύ τους με το σύνδεσμο και ή χωρίζονται με κόμμα (,).

Μετατροπή απλών προτάσεων σε σύνθετες, με περισσότερα από ένα υποκείμενα.

παράδειγμα

*Το τραπέζι είναι καινούριο.
Η καρέκλα είναι καινούρια.
Ο καναπές είναι καινούριος.*

Το τραπέζι, η καρέκλα και ο καναπές είναι καινούρια.

- *¹
- Υποκείμενο λέγεται, εκείνο για το οποίο γίνεται λόγος στην πρόταση.
 - Το υποκείμενο μπορεί να είναι πρόσωπο, ζώο ή πράγμα.
 - Το υποκείμενο μπαίνει σε πτώση ονομαστική.
 - Το υποκείμενο προηγείται στη σειρά των όρων της πρότασης.
 - Τα υποκείμενα, σε μια σύνθετη πρόταση, τα βρίσκουμε απαντώντας στην ερώτηση (ποιοι; -ποιες; -ποια;)
 - Το υποκείμενο, το αναγνωρίζουμε και από την κατάληξη του ρήματος.
 - Το ρήμα, σε μια σύνθετη πρόταση, μπαίνει στον πληθυντικό αριθμό.
 - Σε μία σύνθετη πρόταση, όταν έχουμε κατηγορούμενο, τότε αυτό μπαίνει πάντοτε στον πληθυντικό αριθμό.

- Σύνθετες προτάσεις με περισσότερα από ένα κατηγορούμενα *².

παραδείγματα

*Το τραπέζι είναι παλιό, σάπιο και λασπωμένο.
Ο πατέρας είναι ψηλός, χοντρός και καλοντυμένος.*

*² Τα κατηγορούμενα σε μια σύνθετη πρόταση συνδέονται μεταξύ τους με το σύνδεσμο και ή χωρίζονται με κόμμα (,).

Μετατροπή απλών προτάσεων σε σύνθετες, με περισσότερα από ένα κατηγορούμενα.

παράδειγμα

*Το παράθυρο είναι τετράγωνο.
Το παράθυρο είναι καινούριο.
Το παράθυρο είναι βαμμένο.*

Το παράθυρο είναι τετράγωνο, καινούριο και βαμμένο.

- *
- Κατηγορούμενο λέγεται εκείνο που δίνει μια ιδιότητα στο υποκείμενο.
 - Το κατηγορούμενο μπαίνει στην ίδια πτώση με το υποκείμενο.
 - Τα κατηγορούμενα, σε μια σύνθετη πρόταση, συμφωνούν με το υποκείμενο ως προς τον αριθμό.
 - Τα κατηγορούμενα, σε μια σύνθετη πρόταση, τα βρίσκουμε απαντώντας στην ερώτηση (τι είναι;).
 - Το κατηγορούμενο ακολουθεί μετά από συνδετικά ρήματα.

3 . Ε π α υ ξ η μ έ ν ε ς π ρ ο τ ά σ ε ι ς

Επαυξημένες προτάσεις λέγονται οι προτάσεις στις οποίες **οι κύριοι όροι συνοδεύονται από προσδιορισμούς**, δηλαδή από συμπληρώματα της έννοιάς τους.

- Οι προσδιορισμοί ονομάζονται δευτερεύοντες όροι της πρότασης.
- Οι προσδιορισμοί μπορεί να έχουν και άλλους προσδιορισμούς.

παραδείγματα

Ο γεωργός οργώνει.

Ο **ιδρωμένος** γεωργός οργώνει.

Ο γεωργός **ιδρωμένος** οργώνει.

Ο διευθυντής είναι επιστήμονας.

Ο διευθυντής **του σχολείου** είναι επιστήμονας.

Ο διευθυντής **του σχολείου** είναι **έξοχος** επιστήμονας.

Ο Μιλτιάδης είναι αρμόδιος.

Ο Μιλτιάδης, **ο φίλος μου**, είναι αρμόδιος.

Ο Μιλτιάδης, **ο φίλος μου**, είναι αρμόδιος **για τα θέματα της εκπαίδευσης**.

*** Μια πρόταση μπορεί να είναι και σύνθετη και επαυξημένη.**

παραδείγματα

Ο Ορέστης και η Αντιγόνη είναι μαθητές. (σύνθετη)

Ο Ορέστης και η Αντιγόνη, **οι συμμαθητές μου**, είναι **επιμελείς** μαθητές. (επαυξημένη)

4 . Ε λ λ ε ι π τ ι κ έ ς π ρ ο τ ά σ ε ι ς

Ελλειπτικές προτάσεις λέγονται οι προτάσεις από τις οποίες λείπουν ένας ή περισσότεροι όροι ή προσδιορισμοί, επειδή εννοούνται εύκολα από την άμεση αντίληψη και την κοινή πείρα των προσώπων που συνομιλούν ή από τα συμφραζόμενα.

παραδείγματα

-Καλησπέρα.	(Εύχομαι σε σένα «καλησπέρα.»)
-Καλησπέρα.	(Κι εγώ σου εύχομαι «καλησπέρα».)
-Καλά.	(Είσαι καλά στην υγεία σου;)
-Ναι.	(Ναι, είμαι καλά.)
-Για πού;	(Για πού πηγαίνεις;)
-Για ψώνια.	(Πηγαίνω να ψωνίσω.)

- Πολύ συχνά στην καθημερινή μας ομιλία παραλείπουμε όρους της πρότασης και μιλούμε με τμήματά της, ακόμη και μονολεκτικά, τα οποία όμως εκφράζουν ολοκληρωμένο το νόημα της.
Έτσι, οι ελλειπτικές προτάσεις, συνοδευόμενες από διάφορες εκφράσεις του προσώπου ή άλλες κινήσεις, διευκολύνουν τη συνεννόηση.

A. Συμφωνία του ρήματος με το υποκείμενο.

Σε μια πρόταση που έχει ένα υποκείμενο, το ρήμα συμφωνεί με το υποκείμενο στο πρόσωπο και στον αριθμό.

Σε μια πρόταση που έχει περισσότερα από ένα υποκείμενα, το ρήμα μπαίνει στον πληθυντικό αριθμό και στο επικρατέστερο πρόσωπο.

Επικρατέστερο πρόσωπο είναι το πρώτο πρόσωπο από τα επόμενα, το δεύτερο από τα επόμενα κ. ο. κ.

*Όταν το ρήμα προηγείται και τα υποκείμενα ακολουθούν, τότε το ρήμα μπαίνει στον ενικό αριθμό.

παραδείγματα

Ο παιδίατρος **εξετάζει το κορίτσι.**

Εγώ **είμαι** δραστήριος.

Εσύ **διαβάζεις** το βιβλίο.

Οι οδηγοί **προσέχουν** τους πεζούς.

παραδείγματα

Η Ηρώ και η Ισμήνη **πήγαν** εκδρομή.

Εγώ και ο Άρης **τρέξαμε** πολύ.

Εσύ και η Κλειώ **περπατήσατε** λίγο.

Οι διευθυντές και ο γραμματέας **έφυγαν**.

*παράδειγμα

Τρέξε κι εσύ και ο συμμαθητής σου.

B. Συμφωνία του κατηγορούμενου με το υποκείμενο.

Στις απλές προτάσεις

- Αν ο κατηγορούμενος είναι επίθετο, συμφωνεί με το υποκείμενο του ρήματος στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση.

* Όταν απευθυνόμαστε προς ένα πρόσωπο και χρησιμοποιούμε τον πληθυντικό των συνδετικών ρημάτων από ευγένεια, το κατηγορούμενο και η κλητική προσφώνηση μπαίνουν στον ενικό αριθμό, ενώ το υποκείμενο στον πληθυντικό.

* Καμιά φορά, το κατηγορούμενο ανεξάρτητα από τον αριθμό και το γένος του υποκειμένου, μπαίνει στον ενικό αριθμό του ουδετέρου.

- Αν ο κατηγορούμενος είναι ουσιαστικό κανονικά συμφωνεί στην πτώση και μπορεί να συμφωνεί συμπωματικά στο γένος και στον αριθμό.

παραδείγματα

Ο Αχιλλέας **είναι** πονηρός.

Οι πατάτες **ήταν** άνοστες.

*παράδειγμα

Κύριε Ιπποκράτη, **είστε** κομψός.

(**εσείς**: υποκείμενο)

*παράδειγμα

Ο πόλεμος **είναι** κακό.

*παραδείγματα

Τα πολλά λόγια **είναι** φτώχεια.

Η αγάπη **έγινε** ζήλια.

Στις σύνθετες προτάσεις

Όταν σε μια πρόταση υπάρχουν περισσότερα από ένα υποκείμενα, τότε το κατηγορούμενο μπαίνει πάντοτε στον πληθυντικό αριθμό.

παραδείγματα

Η Κλεοπάτρα, η Πηνελόπη και ο Αριστείδης είναι **αδύνατοι**.

Ο Σωκράτης, η Αντιγόνη και ο Φίλιππος είναι **μορφωμένοι**.

Η Ισμήνη και Ιπποκράτης φαίνονται **ίδιοι**.

- * Αν τα υποκείμενα είναι πρόσωπα του ίδιου γένους, τότε το κατηγορούμενο που είναι επίθετο εκφέρεται στο κοινό γένος των υποκειμένων.

παραδείγματα

Ο Ορέστης και ο Σωκράτης είναι **φτωχοί**.

Η Ασπασία και η Ερατώ είναι **ψηλές**.

- * Αν τα υποκείμενα φανερώνουν: **α.** πράγματα
β. αφηρημένες έννοιες,
τότε το κατηγορούμενο που είναι επίθετο εκφέρεται πάντα στο ουδέτερο γένος.

παραδείγματα

α. Η μάγτρα και τα κάγκελα είναι **καινούρια**.

β. Η αρετή είναι **καλό**

Κάθε κείμενο διαιρείται σε **περιόδους** και **ημιπεριόδους**.

Περίοδος λέγεται ο ολοκληρωμένος λόγος που **αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις**.

Στο γραπτό λόγο, **η περίοδος καταλήγει σε τελεία ή βρίσκεται ανάμεσα σε δύο τελείες**.

Ημιπερίοδος λέγεται το τμήμα της περιόδου, που **αποτελείται από μία ή περισσότερες προτάσεις οι οποίες έχουν νοηματική αυτοτέλεια αλλά δεν αποτελούν ολοκληρωμένο νόημα**.

Στο γραπτό λόγο **η ημιπερίοδος** βρίσκεται ανάμεσα σε τελεία και άνω τελεία ή ανάμεσα σε δύο άνω τελείες.

* **Φράση** είναι ένας όρος με γενικότερο περιεχόμενο και σημαίνει:

- α. πρόταση που οι όροι της υπάρχουν ή εννοούνται
- β. περίοδο
- γ. ημιπερίοδο
- δ. σύνολο λέξεων

Ας δούμε το παρακάτω κείμενο.

Στεκόμουν στην άκρη της στάσης και περίμενα το λεωφορείο, για να αναχωρήσω. Δίπλα, ο αδερφός μου διάβαζε το περιοδικό που είχε αγοράσει πριν από λίγο, για να περάσει την ώρα του. Ήταν βράδυ· κρύο ανυπόφορο· απέναντί μου η βιτρίνα του καταστήματος διαφήμιζε τα ρούχα της νέας εποχής· στο κάτω μέρος έδειχνε τις τιμές τους. Κανείς πελάτης δεν ήταν μέσα. Εκείνη την ώρα ένας ηλικιωμένος έκλεισε την πόρτα του καταστήματος.

Περίοδος

Στεκόμουν στην άκρη της στάσης και περίμενα το λεωφορείο, για να αναχωρήσω.

Δίπλα, ο μικρότερος αδερφός μου διάβαζε το περιοδικό που είχε αγοράσει πριν από λίγο, για να περάσει την ώρα του.

Ήταν βράδυ· κρύο ανυπόφορο· απέναντί μου η βιτρίνα του καταστήματος διαφήμιζε τα ρούχα της νέας εποχής· στο κάτω μέρος έδειχνε τις τιμές τους.

Ημιπερίοδος

Ήταν βράδυ· κρύο ανυπόφορο· απέναντί μου η βιτρίνα του καταστήματος διαφήμιζε τα ρούχα της νέας εποχής·

Φράση

α. Στεκόμουν στην άκρη της στάσης – κρύο ανυπόφορο

β. Δίπλα μου ο μικρότερος αδερφός μου διάβαζε το περιοδικό που είχε αγοράσει πριν από λίγο, για να περάσει την ώρα του.

γ. Ήταν βράδυ·

δ. ο αδερφός

ΤΑ ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Α. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΕΡΙΧΟΜΕΝΟ

(προτάσεις κρίσης, επιθυμίας, επιφωνηματικές, ερωτηματικές)

✓ *Να γράψεις το είδος των προτάσεων στα ακόλουθα παραδείγματα:*

- α. Η σημερινή μέρα είναι ηλιόλουστη.
- β. Πάρε μαζί σου και τα βιβλία.
- γ. Αυτό το τοπίο είναι φανταστικό.
- δ. Πόσο όμορφα περάσαμε τις διακοπές!
- ε. Θα ταξιδέψουμε με αεροπλάνο.
- στ. Γιατί μίλησες άσχημα στο φίλο σου;
- ζ. Μακάρι να έρθετε στα γενέθλιά μου.
- η. Θα μείνετε αρκετές μέρες σ' αυτή την πόλη;

Β. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗΝ ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥΣ .

(προτάσεις καταφατικές, αρνητικές)

✓ *Να γράψεις τη λέξη καταφατική ή αρνητική, στις προτάσεις:*

- α. Δεν εργαζόταν μεθοδικά.
- β. Οι ορειβάτες αντιμετώπισαν δυσκολίες στην ανάβαση.
- γ. Μ' αρέσουν πολύ τα κινούμενα σχέδια.
- δ. Δε θέλω να με προσβάλλουν.

Γ. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΗ ΣΧΕΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΑΛΛΕΣ (κύριες και δευτερεύουσες)

✓ *Να υπογραμμίσεις τις δευτερεύουσες προτάσεις:*

- α. Ο διευθυντής είπε ότι αύριο θα πάμε εκδρομή.
- β. Όταν έρχεται ο χειμώνας, μερικά ζώα πέφτουν σε χειμερία νάρκη.
- γ. Αν επιμείνεις, θα βελτιωθείς.
- δ. Φοβήθηκα μην χτυπήσω.
- ε. Θέλω να γίνω καπετάνιος.
- στ. Ήρθε, για να πάμε μαζί στο γήπεδο.
- ζ. Αν και ήταν αδύναμος, είχε όμως μεγάλη θέληση.
- η. Όποιος βιάζεται, σκοντάφτει.
- θ. Τόσο εγωιστής είναι, ώστε τον αποφεύγουν όλοι.
- ι. Ρώτησε, γιατί αυτή η ανησυχία.
- κ. Επειδή το κρύο ήταν τσουχτερό, ντυθήκαμε βαριά.

Δ. ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΟΡΟΥΣ (ΔΟΜΗ)

✓ *Να βάλεις σε κύκλο το Υποκείμενο στις παρακάτω προτάσεις και συμβόλι-
σέ το με Υ:*

- α. Ο μαθητής γράφει.
- β. Οι σοφοί διδάσκουν.
- γ. Εκείνος υποστήριξε τα αντίθετα.
- δ. Θα ταξιδέψουμε αύριο.
- ε. Αναβλήθηκε η εκδρομή.
- στ. Το να σιωπάς επιβάλλεται.
- ζ. Όποιος βιάζεται, σκοντάφτει.
- η. Το 'μετά' είναι αβέβαιο.
- θ. Οι κερδισμένοι πήραν δώρα.
- ι. Είναι ανάγκη να πειθαρχούμε στο σχολείο.

✓ Στα επόμενα ρήματα να διαγράψεις όσα δεν είναι **συνδεδετικά**:

Είμαι, φεύγω, παίζω, γίνομαι, βρίσκομαι, περιμένω, γεννιέμαι, διαβάζω, μένω, γράφω, στέκομαι, τραγουδώ, αναχωρώ, υπηρετώ, δείχνω, αποδεικνύομαι, θεωρούμαι, λέγομαι, ζωγραφίζω, νομίζομαι, φαίνομαι, ονομάζομαι, αριθμώ, παρατηρώ, ανακοινώνω, ανακηρύσσομαι, εκλέγομαι, κληρώνομαι, διδάσκω, παρουσιάζομαι, χειροτονούμαι.

✓ Να συμβολίσεις το Υποκείμενο με **Υ**, το συνδεδετικό ρήμα με **Σ Ρ** και το κατηγορούμενο με **Κ** στα παραδείγματα:

- α. Ο δρόμος ήταν ανηφορικός.
- β. Το σώμα του έγινε δυνατό.
- γ. Η πόρτα βρέθηκε ανοιχτή.
- δ. Εγώ στέκομαι όρθιος.
- ε. Ο Νίκος υπηρετεί στρατιώτης.
- στ. Εσύ νομίζεσαι σπουδαίος.
- ζ. Ο θεός μου εκλέχτηκε βουλευτής.
- η. Η Σοφία εκλέχτηκε πρώτη.
- θ. Ο Θεόφιλος χειροτονήθηκε ιερέας.
- ι. Αυτός έμεινε άφωνος.
- κ. Η πλαστελίνη γίνεται ό,τι θέλεις.

Όταν το κατηγορούμενο είναι ουσιαστικό, μπορεί να εκφέρεται όχι σε ονομαστική πτώση, αλλά σε γενική.
Η γενική αυτή ονομάζεται **Γενική Κατηγορηματική**.

✓ Να βάλεις σε σωστή σειρά το είδος της Γενικής Κατηγορηματικής:

(Οι απαντήσεις είναι: Γενική Κατηγορηματική της αξίας, διαιρετική, μέτρου, ιδιότητας, κτητική, **όχι όμως σε σειρά.**)

- α. Το βιβλίο είναι **του Σπύρου**.
- β. Τα φαγητά είναι **της ώρας**.
- γ. Η απόσταση είναι χιλίων **μέτρων**.
- δ. Ο ένας ήταν **της παρέας** μας.
- ε. Η τσάντα είναι εκατό **δραχμών**.

- ✓ **Να βάλεις δίπλα στην πρόταση *επιρρηματικό ή προληπτικό κατηγορούμενο* ανάλογα με το είδος σε κάθε παράδειγμα:**
Στα επιρρηματικά κατηγορούμενα να σημειώσεις δίπλα τα ισοδύναμα επιρρήματα ή επιρρηματικές εκφράσεις.

- α. Η Μαρία ήλθε χαρούμενη.
- β. Ο Νικήτας εμφανίστηκε οπλισμένος.
- γ. Το δέντρο αναπτύσσεται ψηλό.
- δ. Οι σκέψεις έτρεχαν ποτάμι.
- ε. Αναχώρησε περήφανος.
- στ. Σπουδάζει μηχανικός.
- ζ. Η σημαία κυμάτιζε περήφανη.
- η. Ο στρατιώτης όρμησε αγέρωχος.
- θ. Περπατά καμαρωτός.
- ι. Παντρεύτηκε γέρος.

- ✓ **Να μετατρέψεις τους εμπρόθετους προσδιορισμούς σε κατηγορούμενο, όπως στο παράδειγμα:**

Το έπιπλο είναι από ξύλο = Το έπιπλο είναι ξύλινο.

- α. Ο τοίχος είναι από πέτρα.
- β. Η συμπεριφορά του ήταν για γέλια.
- γ. Το παντελόνι ήταν από ύφασμα.
- δ. Η μπάλα είναι από πλαστικό.

Οι προτάσεις ως προς τη δομή τους χαρακτηρίζονται:

- α. **απλές** (αν περιέχουν υποκείμενο και κατηγορήμα)
- β. **σύνθετες** (αν υπάρχουν περισσότερα από ένα υποκείμενα ή κατηγορούμενα)
- γ. **επαυξημένες** (αν οι κύριοι όροι συνοδεύονται από προσδιορισμούς)
- δ. **ελλειπτικές** (αν λείπουν όροι.)

- ✓ **Να χαρακτηρίσεις τις προτάσεις, που ακολουθούν, ως προς τη δομή τους:**

- α. Το τραπέζι, η ντουλάπα και η καρέκλα είναι έπιπλα.
- β. Η παιδική χαρά της γειτονιάς γέμισε από παιδιά.
- γ. Η ομάδα ανακηρύχθηκε πρωταθλήτρια.
- δ. Παρακαλώ.
- ε. Οι μαθητές ζωγραφίζουν.
- στ. Για την αγορά.
- ζ. Η υπακοή, ο σεβασμός και η πειθαρχία αποτελούν αρχές.
- η. Περπατά με προσοχή στους δρόμους της πόλης.

2^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. ΣΥΝΟΛΑ ΛΕΞΕΩΝ

A. ΟΝΟΜΑΤΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

1. ΤΟ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΙΝΑΙ «ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΜΕ ΑΡΘΡΟ»
2. ΤΟ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΙΝΑΙ «ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ ΜΕ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ»

A. ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

1. ΠΑΡΑΘΕΣΗ
2. ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ
3. ΑΛΛΕΣ ΣΧΕΣΕΙΣ ΣΕ ΔΥΟ ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΑ ΣΥΝΟΛΑ

B. ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

1. ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΣΕ ΠΤΩΣΗ ΓΕΝΙΚΗ
2. ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΣΕ ΠΤΩΣΗ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ

3. ΤΟ ΟΝΟΜΑΤΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ ΕΙΝΑΙ «ΕΠΙΘΕΤΟ ΚΑΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΟ»

A. ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ ΩΣ ΟΜΟΙΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΩΝ

1. ΕΠΙΘΕΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ
2. ΚΑΤΗΓΟΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

B. ΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ ΩΣ ΕΤΕΡΟΠΤΩΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ ΕΠΙΘΕΤΩΝ

1. ΣΕ ΓΕΝΙΚΗ ΠΤΩΣΗ
2. ΣΕ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ ΠΤΩΣΗ

B. ΡΗΜΑΤΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Κάθε πρόταση αποτελείται από δύο μέρη: **α.** το ονοματικό μέρος ή ονοματικό σύνολο και **β.** το ρηματικό μέρος ρηματικό σύνολο.

A. ΟΝΟΜΑΤΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Ονοματικό μέρος ή ονοματικό σύνολο λέγεται το μέρος της πρότασης που **αντιστοιχεί συντακτικά με όνομα.**

◆ Το ονοματικό σύνολο αποτελείται από ένα όνομα μπροστά στο οποίο βρίσκεται άρθρο (οριστικό ή αόριστο) ή επίθετο ή αντωνυμία.

παραδείγματα	Το ονοματικό σύνολο αποτελείται από.....
<u>Ο μαθητής</u> γράφει.	οριστικό άρθρο + ουσιαστικό
Φορούσε <u>ένα παλτό</u> που κρατούσε το κρύο.	αόριστο άρθρο + ουσιαστικό
Ήταν <u>ήσυχος άνθρωπος</u> . *1	επίθετο + ουσιαστικό
Καθόταν πιο πέρα με <u>μπαλωμένο παντελόνι</u> . *1	μετοχή + ουσιαστικό
Προτιμώ <u>αυτό το γλυκό</u> . *1	αντωνυμία + σύναρθρο ουσιαστικό

◆ Δύο ονοματικά σύνολα είναι δυνατό να αποτελούν και ένα ευρύτερο ονοματικό σύνολο.

παραδείγματα	Το ονοματικό σύνολο αποτελείται από.....
<u>Της μητέρας το φόρεμα</u> λερώθηκε. *1	σύναρθρο ουσιαστικό + σύναρθρο ουσιαστικό
<u>Η Κλεοπάτρα, η γραμματέας της επιχείρησης,</u> είναι προσεκτική. *1	άρθρο + ουσιαστικό / σύναρθρο ουσιαστικό + σύναρθρο ουσιαστικό

✓ *1 Στα παραπάνω παραδείγματα **τα ουσιαστικά** (η γραμματέας της επιχείρησης, της μητέρας), **το επίθετο** (ήσυχος), **η μετοχή** (μπαλωμένο), **η αντωνυμία** (αυτό) **προσδιορίζουν ως ονόματα αντίστοιχα τα ουσιαστικά** (η Κλεοπάτρα, το φόρεμα, άνθρωπος, παντελόνι, το γλυκό), με τα οποία δένονται σε σύνολα και γι' αυτό λέγονται **ονοματικοί προσδιορισμοί.**

1. Το ονοματικό σύνολο είναι «ουσιαστικό με άρθρο».

Το άρθρο (οριστικό ή αόριστο) **συμφωνεί πάντα με το ουσιαστικό** στο γένος, στον αριθμό και στην πτώση.

παραδείγματα

Ο ποιητής απάγγειλε.

Φέρε μου **το παλτό**.

Αντιγράφω **τις σελίδες του βιβλίου**.

Οι βροχές του φθινοπώρου άρχισαν.

Έκλεψαν **το παιχνίδι ενός κοριτσιού**.

Ακούστηκε **ένας θόρυβος**.

2. Το ονοματικό σύνολο είναι «ουσιαστικό και ουσιαστικό».

παραδείγματα	το ουσιαστικό	προσδιο- ρίζεται από...	το ουσιαστικό
Έφυγε η Αντιγόνη, η θεία .	η Αντιγόνη		η θεία μου
Έραψα το φόρεμα της κούκλας .	το φόρεμα		της κούκλας

Το ουσιαστικό φανερώνει από μόνο του μέσα στην πρόταση ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα κτλ. Πολλές φορές, όμως, δεν είναι μόνο του και συνοδεύεται από ένα άλλο ουσιαστικό, που το προσδιορίζει και συμπληρώνει την έννοιά του (ονοματικός προσδιορισμός).

- ☛ Όταν ο ονοματικός προσδιορισμός βρίσκεται στην ίδια πτώση με τη λέξη που προσδιορίζει λέγεται **ομοιόπτωτος προσδιορισμός** (*η Αντιγόνη, η θεία*).
ονομαστική ονομαστική
- ☛ Όταν ο ονοματικός προσδιορισμός βρίσκεται σε άλλη πτώση από τη λέξη που προσδιορίζει λέγεται **ετερόπτωτος προσδιορισμός** (*το φόρεμα της κούκλας*).
αιτιατική γενική

A. Ομοιόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί ουσιαστικών.

1. Παράθεση (παραθετικοί προσδιορισμοί)

παραδείγματα	το ουσιαστικό	προσδιο- ρίζεται από...	το ουσιαστικό
Τηλεφώνησε ο Ορέστης, ο συγγραφέας.	ο Ορέστης		ο συγγραφέας
Περάσαμε τον Αλιάκμονα, το ποτάμι.	τον Αλιάκμονα		το ποτάμι
Περάσαμε τον Αλιάκμονα, το μεγάλο ποτάμι.*1	τον Αλιάκμονα		το μεγάλο ποτάμι
Περάσαμε τον Αλιάκμονα, το ποτάμι της Μακεδονίας.*1	τον Αλιάκμονα		το ποτάμι της Μακεδονίας

Τα ουσιαστικά (ο συγγραφέας, το ποτάμι) προσδιορίζουν τα ουσιαστικά (ο Ορέστης, τον Αλιάκμονα) και τα χαρακτηρίζουν ή τους δίνουν ένα κύριο και γνωστό γνώρισμα.

Οι προσδιορισμοί αυτοί λέγονται **ομοιόπτωτοι παραθετικοί προσδιορισμοί ή παράθεση**.

*1 Η παράθεση συχνά συνοδεύεται από επίθετο (το μεγάλο ποτάμι) ή από μια γενική (το ποτάμι της Μακεδονίας).

- Παρατηρήσεις: α. Στην παράθεση βάζουμε κόμμα μετά το ουσιαστικό που προσδιορίζει.
β. Η παράθεση ισοδυναμεί με αναφορική πρόταση, που εισάγεται με το «που».

2. Επεξήγηση (επεξηγηματικοί προσδιορισμοί)

παραδείγματα	το ουσιαστικό	προσδιο- ρίζεται από....	το ουσιαστικό
Ο ποιητής το έγραψε, <u>ο Σικελιανός</u> .		ο ποιητής	ο Σικελιανός
Οδηγός ήταν <u>ο θεός του πολέμου, ο Άρης</u> .		ο θεός του πολέμου	ο Άρης
Οι ηλικιωμένοι έχουν <u>ένα όπλο, την εμπειρία</u> .		ένα όπλο	την εμπειρία
Οι ηλικιωμένοι έχουν <u>ένα όπλο, την πολύτιμη εμπειρία</u> . *1		ένα όπλο	την πολύτιμη εμπειρία
Οι ηλικιωμένοι έχουν <u>ένα όπλο, την εμπειρία της ζωής</u> . *1		ένα όπλο	την εμπειρία της ζωής

Τα ουσιαστικά (ο Σικελιανός, ο Άρης, την εμπειρία) προσδιορίζουν τα ουσιαστικά (ο ποιητής, ο θεός του πολέμου, ένα όπλο) και επεξηγούν το νόημά τους που είναι γενικό και κάπως αόριστο.

Οι προσδιορισμοί αυτοί λέγονται ομοιόπρωτοι επεξηγηματικοί προσδιορισμοί ή επεξήγηση.

*1 Η επεξήγηση συχνά συνοδεύεται από επίθετο (την **πολύτιμη** εμπειρία) ή από μια γενική (την **εμπειρία της ζωής**).

Παρατηρήσεις: α. Στην επεξήγηση βάζουμε κόμμα μετά το ουσιαστικό που προσδιορίζει.

β. Μπροστά από τον επεξηγηματικό προσδιορισμό μπορούμε να χρησιμοποιήσουμε τη λέξη «δηλαδή».

παραδειγμα Οδηγός ήταν ο θεός του πολέμου, (δηλαδή) ο Άρης.

Πώς διακρίνουμε την παράθεση από την επεξήγηση.

- ◆ Στην **παράθεση**, από μια λέξη με μερικότερη έννοια, πηγαίνουμε σε μια άλλη με γενικότερη έννοια, που χαρακτηρίζει την πρώτη.

παραδειγμα Οι εύζωνοι, οι φρουροί των συνόρων μας, είναι πανύψηλοι.

- ◆ Στην **επεξήγηση**, από μια λέξη με γενικότερη έννοια, πηγαίνουμε σε μια άλλη με μερικότερη έννοια, που επεξηγεί την πρώτη.

παραδειγμα Οι φρουροί των συνόρων μας, οι εύζωνοι, είναι πανύψηλοι.

Παρατήρηση: Εύκολα η παράθεση γίνεται επεξήγηση με αναστροφή.

Και η παράθεση και η επεξήγηση, όταν αναφέρονται στο υποκείμενο, μπαίνουν σε ονομαστική πτώση. Όταν, όμως, αναφέρονται στο αντικείμενο, μπαίνουν σε αιτιατική πτώση.

3. Άλλες σχέσεις ανάμεσα σε δύο ομοιόπρωτα σύνολα.

Το ένα ουσιαστικό, συνήθως το πρώτο, μπορεί να δηλώνει:

- το **μέτρο** του άλλου ουσιαστικού (π.χ. Φέρε μου ένα κουβά νερό.)
- την **τοπική έκταση** του άλλου ουσιαστικού (π.χ. Δεν έχω ούτε ένα μέτρο αυλή.)
- τη **χρονική έκταση** του άλλου ουσιαστικού (π.χ. Εργάζεται πέντε μήνες το χρόνο.)

B. Ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί ουσιαστικών.

1. Ετερόπτωτος προσδιορισμός σε πτώση γενική.

παραδείγματα	Ο προσδιορισμός είναι σε πτώση γενική και φανερώνει ...
<u>Τα ρούχα της Ισμήνης</u> ήταν λερωμένα.	• τον κτήτορα (γενική κτητική) «τα ρούχα είναι της Ισμήνης»
Ήρθαν <u>τα πουλιά της θάλασσας</u> .	• την ιδιότητα (γενική της ιδιότητας) «τα πουλιά είναι θαλασσινά»
Οδηγεί <u>φορτηγό καυσίμων</u> .	• το περιεχόμενο (γενική του περιεχομένου) «το φορτηγό περιέχει καύσιμα»
Διάβασε <u>δέκα ενότητες του βιβλίου</u> .	• το σύνολο (γενική διαιρετική) «οι δέκα ενότητες αποτελούν μέρος του βιβλίου»
<u>Ο θόρυβος της μηχανής</u> ακούγεται.	• το υποκείμενο της ενέργειας την οποία δηλώνει το προσδιοριζόμενο (γενική υποκειμενική) *1 «Η μηχανή θορυβεί»
<u>Οι φρουροί των συνόρων</u> μάχονταν.	• το αντικείμενο της ενέργειας την οποία δηλώνει το προσδιοριζόμενο (γενική αντικειμενική) *1 «(Αυτοί) φρουρούν τα σύνορα.»
Τον λύγισε <u>ο πόνος του θανάτου</u> .	• την αιτία (γενική της αιτίας) «η αιτία του πόνου είναι ο θάνατος»
Αγόρασε <u>τα γλυκά της γιορτής</u> .	• το σκοπό (γενική του σκοπού) «τα γλυκά αγοράστηκαν για τη γιορτή»

*1 Η γενική υποκειμενική και η γενική αντικειμενική προσδιορίζουν ουσιαστικά, που έχουν ρηματική έννοια και φανερώνουν το υποκείμενο ή το αντικείμενο της ενέργειας.

Αν μετατρέψουμε τα ουσιαστικά αυτά σε ρήματα, οι γενικές θα μετατραπούν σε ονομαστικές ως υποκείμενα ή σε αιτιατικές ως αντικείμενά τους.

παραδείγματα

υποκείμενο	γενική υποκειμενική	ρήμα
------------	---------------------	------

Ο θόρυβος της μηχανής ακούγεται.

υποκείμενο	ρήμα
------------	------

Η μηχανή θορυβεί.

υποκείμενο	γενική αντικειμενική	ρήμα
------------	----------------------	------

Οι φρουροί των συνόρων μάχονταν.

υποκείμενο	ρήμα	αντικείμενο
------------	------	-------------

(Αυτοί) φρουρούν **τα σύνορα**.

Παρατήρηση: Οι ετερόπτωτοι ονοματικοί προσδιορισμοί σε πτώση γενική αντιστοιχούν συνήθως με επιθετικούς προσδιορισμούς. Αυτό φαίνεται ιδιαίτερα στη γενική της ιδιότητας.

παράδειγμα

Εννιά χρόνων εκπαίδευση.

Εννιάχρονη εκπαίδευση.

Εκτός από αυτές τις βασικές σχέσεις των ουσιαστικών υπάρχουν και άλλες αποχρώσεις τους.

παραδείγματα

Ο προσδιορισμός είναι σε πτώση γενική και σημαίνει...

Είναι η κόρη της **Αριάδνης**.

|| • καταγωγή ή συγγένεια

Σου 'φερα μαστίχα της **Χίου**.

|| • προέλευση

Εδώ είσαι δούλος του **άρχοντα**.

|| • εξάρτηση

Διάβασα «Τα ψηλά βουνά» του **Z. Παπαντωνίου**.

|| • δημιουργό

Η μάχη της **Κρήτης**.

|| • τόπο

Μ' αρέσει η μαγεία της **ανατολής**.

|| • χρόνο

Έχει το περπάτημα της **χελώνας**.

|| • παρομοίωση

Ψήσαμε ένα αρνί **εννιά κιλών**.

|| • ποσότητα

2. Ετερόπτωτος προσδιορισμός σε πτώση αιτιατική.

παραδείγματα

Ο προσδιορισμός είναι σε πτώση αιτιατική και φανερώνει ...

Είχε μια αυλή **πέντε μέτρα (το) μήκος**.

|| • αναφορά (αιτιατική της αναφοράς)

Μεγάλωσα, βρε παιδιά, **τριάντα χρόνια** πρόεδρος!

|| • ποσό ή μέτρο (αιτιατική του ποσού ή του μέτρου)

3. Το ονοματικό σύνολο είναι «επίθετο και ουσιαστικό».

παράδειγμα

- Φέρε μου **το τετράδιο**.

- Ποιο τετράδιο θέλεις;

Εξετάζοντας το ουσιαστικό **τετράδιο** στην πρόταση, διαπιστώνουμε ότι από μόνο του δε βοηθάει να καταλάβει ο ένας από τους δύο συνομιλητές για ποιο τετράδιο πρόκειται.

Αν όμως, ο πρώτος συνομιλητής προσθέσει το επίθετο **μεγάλο**, τότε το ουσιαστικό αποκτά ειδικότερη σημασία ως προς το μέγεθος.

- Φέρε μου **το μεγάλο τετράδιο**.

Αν τώρα, ο πρώτος συνομιλητής προσθέσει και άλλο επίθετο, όπως **κίτρινο**, τότε στενεύει περισσότερο η σημασία του ουσιαστικού και καθορίζεται ακριβώς το τετράδιο.

- Φέρε μου **το μεγάλο, κίτρινο τετράδιο**.

A. Τα επίθετα ως ομοιόπρωτοι προσδιορισμοί ουσιαστικών.

1. Επιθετικοί προσδιορισμοί.

παραδείγματα	Το επίθετο	προσδιορίζει...	το ουσιαστικό
Ο θαυμάσιος πίνακας πουλήθηκε.	θαυμάσιος		πίνακας
Έραψα ένα κοντό φόρεμα.	κοντό		φόρεμα
Ήταν συνεπής και ευγενικός δάσκαλος.	συνεπής, ευγενικός		δάσκαλος
Ασχολείται με ασήμαντα μικρά πράγματα.	ασήμαντα μικρά		πράγματα
Ζούσε σε μια μεγάλη πόλη.	μεγάλη		πόλη

Τα **επίθετα προσδιορίζουν ουσιαστικά**, με τα οποία συμφωνούν στην πτώση, στο γένος και στον αριθμό και δίνουν σ' αυτά μια **μόνιμη ιδιότητα**.

Τα επίθετα αυτά λέγονται επιθετικοί προσδιορισμοί.

Οι επιθετικοί προσδιορισμοί βοηθούν, ώστε να αποκτήσει ζωντάνια και σαφήνεια ο λόγος μας και φανερώνουν μια μόνιμη ιδιότητα του ουσιαστικού.

- Οι επιθετικοί προσδιορισμοί δένονται πολύ στενά με τα ουσιαστικά που προσδιορίζουν.
 - Πολλές φορές, το ονοματικό σύνολο που σχηματίζουν, αποδίδεται και με μία μόνο λέξη (**μικρά πράγματα = μικροπράγματα, μεγάλη πόλη = μεγαλούπολη**).
 - Ένα ουσιαστικό μπορεί να έχει περισσότερους από έναν επιθετικούς προσδιορισμούς. Σ' αυτές τις περιπτώσεις είναι δυνατόν:
 - α. Ο ένας επιθετικός προσδιορισμός να προσδιορίζει την κοινή έννοια, που αποτελούν μαζί το ουσιαστικό και το άλλο επίθετο.
(Ασχολείται με **ασήμαντα μικρά πράγματα**.)
 - β. Και οι δυο (ή και περισσότεροι) επιθετικοί προσδιορισμοί να προσδιορίζουν χωριστά ο καθένας το ουσιαστικό.
(Ήταν **συνεπής** και **ευγενικός** δάσκαλος.)
- * Σ' αυτή την περίπτωση τα επίθετα χωρίζονται με κόμμα ή συνδέονται με σύνδεσμο.

Ως επιθετικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται, εκτός από τα επίθετα:

- ◆ οι μετοχές || Ο **μορφωμένος** άνθρωπος φαίνεται.
- ◆ τα αριθμητικά || Ήρθε ο **πρώτος** μαθητής.
- ◆ οι αντωνυμίες || **Τέτοια** στενοχώρια δεν την μπορώ.
- ◆ τα επιρρήματα ή επιρρηματικές εκφράσεις (με το οριστικό άρθρο μπροστά τους) || Κι ο **πάνω** όροφος κατέρρευσε !
- ◆ τα ουσιαστικά (που δηλώνουν ηλικία, επάγγελμα, εθνικότητα) || **Νέος** άνθρωπος και δε δουλεύει.
|| **Παιδιάτρος** άνθρωπος και να μαλώνει τα παιδιά.
|| **Οι Ιταλοί** στρατιώτες παραδόθηκαν.
- ◆ τα ονόματα γεωγραφικών ή χρονικών όρων ή φυσικών φαινομένων || **Ο Ληθαίος** ποταμός διασχίζει τα Τρίκαλα.
|| Έφυγαν **Σάββατο** βράδυ.
|| Φύσηξε **νοτιάς** αέρας.
- ◆ τα εμπρόθετα (με τις προθέσεις: από, για, με, χωρίς) || **Μάζεψαν** λουλούδια **από τον κάμπο**.
|| Έλειψε **για δύο μέρες**.
|| Ήταν άνθρωπος **με πυγμή**.

Παρατήρηση

Συχνά, το ουσιαστικό που προσδιορίζει ο επιθετικός προσδιορισμός, παραλείπεται, επειδή εννοείται εύκολα.

Παραδείγματα

Οι φτωχοί δεινοπαθούν. (οι φτωχοί άνθρωποι)
Το κρατούσε **με το αριστερό**. (με το δεξί χέρι)

* Σ' αυτές τις περιπτώσεις ο επιθετικός προσδιορισμός παίρνει τη θέση του ουσιαστικού.

2. Κατηγορηματικοί προσδιορισμοί.

παραδείγματα	Το επίθετο	προσδιορίζει...	το ουσιαστικό
Καταπράσινος ο κάμπος μας καλεί.	καταπράσινος		ο κάμπος
Ερχόταν με το παντελόνι μπαλωμένο.	μπαλωμένο		το παντελόνι
Το νερό καθαρό και δροσερό κυλούσε.	καθαρό δροσερό		το νερό
Έγραψα όλη την ιστορία.	όλη		την ιστορία
Η γιαγιά έπλεξε μόνη της την μπλούζα.	μόνη		Η γιαγιά

Τα επίθετα και οι επιθετικές μετοχές προσδιορίζουν ουσιαστικά, με τα οποία συμφωνούν στην πτώση, στο γένος και στον αριθμό και δίνουν σ' αυτά μια παροδική ιδιότητα.

Τα επίθετα αυτά λέγονται κατηγορηματικοί προσδιορισμοί.

Οι κατηγορηματικοί προσδιορισμοί βοηθούν, ώστε να αποκτήσει ζωντάνια και σαφήνεια ο λόγος μας και φανερώνουν μια παροδική ιδιότητα του ουσιαστικού.

- Τα επίθετα και οι μετοχές που χρησιμοποιούνται ως κατηγορηματικοί προσδιορισμοί είναι χωρίς άρθρο, ενώ τα ουσιαστικά που προσδιορίζονται από αυτά είναι σχεδόν πάντοτε με άρθρο.

Ως επιθετικοί προσδιορισμοί χρησιμοποιούνται, εκτός από τα επίθετα:

- ◆ οι μετοχές || **Μορφωμένος** ο άνθρωπος φαίνεται.
- ◆ τα αριθμητικά || **Έρθε πρώτος** ο μαθητής.
- ◆ οι αντωνυμίες || **Τέτοια** η στενοχώρια δεν την μπορώ.

Πώς διακρίνουμε τον επιθετικό προσδιορισμό από τον κατηγορηματικό προσδιορισμό.

- ◆ Οι επιθετικοί προσδιορισμοί δίνουν στο ουσιαστικό μια μόνιμη ιδιότητα.

παραδείγματα

Ο **ανήσυχος** πατέρας έψαχνε.

Ο **ανήσυχος** ο πατέρας έψαχνε.

Ανήσυχος πατέρας έψαχνε.

Κοίταζε με τα **δακρυσμένα** μάτια.

- ◆ Οι κατηγορηματικοί προσδιορισμοί δίνουν στο ουσιαστικό μια παροδική ιδιότητα. Οι κατηγορηματικοί προσδιορισμοί είναι χωρίς άρθρο, ενώ τα ουσιαστικά που προσδιορίζονται είναι σχεδόν πάντοτε με άρθρο. Οι κατηγορηματικοί προσδιορισμοί μπαίνουν μετά το ουσιαστικό ή πριν από το ουσιαστικό και το άρθρο.

παραδείγματα

Έψαχνε **ανήσυχος** ο πατέρας.

Ο πατέρας **ανήσυχος** έψαχνε.

Κοίταζε με **δακρυσμένα** τα μάτια.

Κοίταζε με τα μάτια **δακρυσμένα**.

(το επίθετο πριν το άρθρο και το ουσιαστικό)

(το επίθετο μετά το άρθρο και το ουσιαστικό)

(η μετοχή πριν το άρθρο και το ουσιαστικό)

(η μετοχή μετά το άρθρο και το ουσιαστικό)

Πώς μετατρέπουμε έναν επιθετικό προσδιορισμό σε κατηγορηματικό.

επιθετικός προσδιορισμός	κατηγορηματικός προσδιορισμός
Ο ανήσυχος πατέρας έψαχνε.	→ Ανήσυχος ο πατέρας έψαχνε. → Ο πατέρας ανήσυχος έψαχνε.
Κοίταζε με τα δακρυσμένα μάτια.	→ Κοίταζε με δακρυσμένα τα μάτια. → Κοίταζε με τα μάτια δακρυσμένα .

B. Τα ουσιαστικά ως ετερόπτωτοι προσδιορισμοί επιθέτων.

Ορισμένα επίθετα δέχονται ως συμπλήρωμα στο νόημά τους ουσιαστικά ή αντωνυμίες σε άλλη πτώση και αποτελούν μαζί τους **ένα ονοματικό σύνολο**.

Τα ουσιαστικά αυτά είναι ετερόπτωτοι προσδιορισμοί των επιθέτων και μπορούν να βρίσκονται:

1. Σε γενική πτώση

παραδείγματα

Είναι **άξιος** της τύχης του.

Δεν βρήκαμε κανέναν **συνομήλικό** της.

Είναι **ένοχος** κλοπής.

Η Μυρτώ είναι **μικρότερή** της.

Η γενική είναι..

της αξίας

αντικειμενική

της αιτίας

συγκριτική

Γενική της αξίας δέχονται τα επίθετα: **άξιος, ανάξιος, αντάξιος.**

Γενική αντικειμενική δέχονται τα επίθετα: **όμοιος, συνομήλικος κ. ά.**

Γενική της αιτίας δέχεται το επίθετο: **ένοχος.**

Γενική συγκριτική δέχονται τα **συγκριτικά.**

2. Σε αιτιατική πτώση

παραδείγματα

Το σεντόνι ήταν **δύο μέτρα** φαρδύ.

Ο Οδυσσέας είναι **τρία χρόνια** μεγαλύτερη.

Η στάμνα ήταν **γεμάτη** κρασί.

Η αιτιατική φανερώνει..

μέτρο

διαφορά

περιεχόμενο

Αιτιατική που φανερώνει μέτρο δέχονται τα επίθετα: **βαθύς, πλατύς, μακρύς, ψηλός κ.ά.**

Αιτιατική που φανερώνει διαφορά δέχονται τα **συγκριτικά.**

Αιτιατική που φανερώνει περιεχόμενο δέχονται τα επίθετα: **γεμάτος, όλος.**

Β. ΡΗΜΑΤΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

Ρηματικό μέρος ή ρηματικό σύνολο λέγεται το μέρος της πρότασης που **αντιστοιχεί** συντακτικά με ρήμα.

Το ρηματικό σύνολο αποτελείται από:

- ♦ έναν περιφραστικό τύπο του ρήματος.

παράδειγμα	Το ρηματικό σύνολο αποτελείται από.....
Η φύση <u>έχει</u> <u>αλλάξει</u> .	ρήμα + απαρέμφατο

- ♦ ένα ρήμα, μονολεκτικό ή περιφραστικό, με το συμπλήρωμά του (όνομα, επίρρημα, προθετικό σύνολο κ. ά.)

παραδείγματα	Το ρηματικό σύνολο αποτελείται από.....
Η βροχή <u>πότισε</u> <u>τον κάμπο</u> .	ρήμα + ουσιαστικό
Το δωμάτιο <u>έγινε</u> <u>σκοτεινό</u> .	ρήμα + επίθετο
<u>Τον είχαν αγαπήσει</u> όλοι στη δουλειά.	αντωνυμία + ρήμα
Ο δάσκαλος <u>μιλούσε</u> <u>ήρεμα</u> .	ρήμα + επίρρημα
<u>Έφυγε για τη δουλειά</u> .	ρήμα + προθετικό σύνολο
<u>Όταν έρθεις</u> θα φύγουμε.	σύνδεσμο + ρήμα
Όταν έρθεις, <u>θα φύγουμε</u> .	μόριο + ρήμα

- ✓ Στα παραπάνω παραδείγματα οι λέξεις που αποτελούν αυτά τα ρηματικά σύνολα δένονται με το ρήμα στενότερα από ό,τι με άλλες λέξεις. Πολλές φορές δένονται τόσο στενά, ώστε το νόημά τους αποδίδεται και με ένα μόνο ρήμα.

έγινε σκοτεινός (= σκοτείνιασε)
τον είχαν αγαπήσει (= αγαπήθηκε)
έχει αλλάξει (= άλλαξε)

2° ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Εργασίες για εμπέδωση

ΣΥΝΟΛΑ ΛΕΞΕΩΝ

Α. ΟΝΟΜΑΤΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

- ✓ *Να υπογραμμίσεις το ονοματικό σύνολο στις παρακάτω προτάσεις:*
 - α. Οι μαθητές λύνουν τις ασκήσεις.
 - β. Τα τρεχούμενα νερά πλημμύρησαν.
 - γ. Η Ελλάδα έχει ένδοξο παρελθόν.
 - δ. Επιθυμώ εκείνο το δώρο.
 - ε. Ένας επιστήμονας της χώρας μας διακρίθηκε.
 - στ. Ο Ηρακλής, ο μυθικός ήρωας της αρχαιότητας, ενθουσιάζει τα παιδιά.

- ✓ *Σε ποια παραδείγματα το άρθρο με το ουσιαστικό είναι οριστικό και σε ποια είναι αόριστο:*
 - α. Τα σχολεία άνοιξαν μετά τις διακοπές.
 - β. Μια κοπέλα έτρεχε.
 - γ. Ένας σκύλος γαβγίζει.

- ✓ *Σε ποια παραδείγματα το ουσιαστικό προσδιορίζει άλλο ουσιαστικό ομοιόπτωτα (Να γράψεις τη λέξη **ομοιόπτωτα** ή **ετερόπτωτα**):*
 - α. Περάσαμε την Κόρινθο, την πόλη.
 - β. Ο δάσκαλος, ο Πέτρος μας είπε.
 - γ. Η αυλή του σχολείου μας γέμισε από φωνές.

- ✓ *Σε ποια παραδείγματα το ουσιαστικό προσδιορίζει άλλο ουσιαστικό ετερόπτωτα (Να γράψεις τη λέξη **ομοιόπτωτα** ή **ετερόπτωτα**):*
 - α. Το φως του δωματίου είναι χαμηλό.
 - β. Οι σελίδες του βιβλίου κατευθύνουν το μαθητή.
 - γ. Ο Όλυμπος, το βουνό είναι το ψηλότερο της Ελλάδας.

✓ *Να διαγράψεις το λάθος στα παραδείγματα:*

α. Ο Θουκυδίδης, ο ιστορικός έγραψε πολλά βιβλία.	Επεξήγηση	Παράθεση
β. Ο ιστορικός, ο Θουκυδίδης έγραψε πολλά βιβλία.	Επεξήγηση	Παράθεση
γ. Θαυμάσαμε το κυκλάμινο, το λουλούδι .	Επεξήγηση	Παράθεση
δ. Θαυμάσαμε το λουλούδι, το κυκλάμινο .	Επεξήγηση	Παράθεση

✓ *Να αντιστοιχίσεις τις προτάσεις με το είδος της γενικής, που προσδιορίζει ετερόπρωτα το ουσιαστικό:*

α. Τα τετράδια της Σοφίας ήταν καθαρά.	•	•	Γενική διαιρετική
β. Οκτώ μαθητές του σχολείου μας συμμετείχαν.	•	•	Γενική κτητική
γ. Το δοχείο του νερού ήταν γεμάτο.	•	•	Γενική του δημιουργού
δ. Τα πουλιά του ουρανού σπανίζουν.	•	•	Γενική της ιδιότητας
ε. Το εργαστήρι του Πέτρου μεγάλωσε.	•	•	Γενική του περιεχομένου
στ. Στη μάχη του Γρανικού νίκησε ο Μ. Αλέξανδρος.	•	•	Γενική του τόπου
ζ. Ο δισταγμός της Άννας περιορίστηκε.	•	•	Γενική αντικειμενική
η. Ο πόθος της πατρίδας τους φέρνει πίσω.	•	•	Γενική υποκειμενική
θ. Είναι παιδιά της Δήμητρας .	•	•	Γενική της αιτίας
ι. Η κατηγορία της κλεψιάς τον δίκασε.	•	•	Γενική της καταγωγής

✓ *Να διακρίνεις στις ακόλουθες προτάσεις τον επιθετικό από τον κατηγορηματικό προσδιορισμό.*

α. Κατασκευάζει παιδικά παιχνίδια.	
β. Κατασκευάζει τα παιδικά παιχνίδια.	
γ. Κατασκευάζει τα παιδικά τα παιχνίδια.	
δ. Κατασκευάζει παιδικά τα παιχνίδια.	

✓ *Να μετασχηματίσεις την άσκηση σε επιθετικό και κατηγορηματικό προσδιορισμό, αφού τοποθετήσεις σε σωστή συντακτική σειρά τις λέξεις:*

Γέμισε, τις, παπαρούνες, με, ο κάμπος, τις, κόκκινες.

α.	Επιθετικός Προσδιορισμός.
β.	Επιθετικός Προσδιορισμός
γ.	Επιθετικός Προσδιορισμός
δ.	Κατηγορηματικός Προσδιορισμός

✓ Να αντιστοιχίσεις τις προτάσεις με το είδος της γενικής, που προσδιορίζει ετερόπτητα το επίθετο:

α. Κρίθηκε ένοχος κλοπής .	•	• Γενική συγκριτική
β. Είναι άξιος της μοίρας του .	•	• Γενική της αιτίας
γ. Ο Σωκράτης είναι συνομήλικος του Ιάσωνα .	•	• Γενική της αξίας
δ. Η Ηρώ είναι ψηλότερη της Θάλειας .	•	• Γενική αντικειμενική

✓ Να αντιστοιχίσεις τις προτάσεις με το είδος της αιτιατικής του ουσιαστικού που προσδιορίζει ετερόπτητα το επίθετο:

α. Το πηγάδι ήταν βαθύ δυο μέτρα .	•	• Αιτιατική του μέτρου
β. Η αποθήκη ήταν γεμάτη σιτάρι .	•	• Αιτιατική της διαφοράς
γ. Ο Άρης ήταν μικρότερος δυο χρόνια .	•	• Αιτιατική του περιεχομένου

ΡΗΜΑΤΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ

✓ Να υπογραμμίσεις το ρηματικό σύνολο στις παρακάτω προτάσεις:

- α. Το ραδιόφωνο παίζει μουσική.
- β. Όλοι τον εκτιμούσαν.
- γ. Η μέρα είναι συννεφιασμένη.
- δ. Μίλησε για τη μόλυνση.
- ε. Η τεχνολογία έχει εξελιχτεί.
- στ. Όταν νυχτώνει, ο πατέρας φεύγει για τη δουλειά.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ 1^{ου} και 2^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

✓ Ελέγχουμε τις γνώσεις μας, σημειώνοντας το σημάδι + στη στήλη σωστό – λάθος:

	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
1. Οι προτάσεις κρίσεως δίνουν πληροφορίες για κάτι.	☐	☐
2. Οι προτάσεις επιθυμίας εκφράζουν και προσταγή.	☐	☐
3. Οι επιφωνηματικές τελειώνουν με ερωτηματικό.	☐	☐
4. Οι ερωτηματικές τελειώνουν με θαυμαστικό.	☐	☐
5. Οι καταφατικές προτάσεις περιέχουν άρνηση.	☐	☐
6. Η σύνδεση ανάμεσα στις κύριες λέγεται παρατακτική.	☐	☐

7. Η σύνδεση ανάμεσα στην κύρια και τη δευτερεύουσα λέγεται υποτακτική σύνδεση.	☐	☐
8. Το υποκείμενο και το κατηγορήμα είναι οι κύριοι όροι.	☐	☐
9. Το υποκείμενο του ρήματος μπαίνει πάντα σε ονομαστική.	☐	☐
10. Ως υποκείμενο μπαίνει και ολόκληρη πρόταση.	☐	☐
11. Το κατηγορήμα και το κατηγορούμενο είναι το ίδιο πράγμα.	☐	☐
12. Τα συνδετικά ρήματα συντάσσονται με κατηγορούμενο.	☐	☐
13. Η γενική κατηγορηματική είναι γενική ουσιαστικού μετά από συνδετικό ρήμα.	☐	☐
14. Το επιρρηματικό κατηγορούμενο μπαίνει σε ονομαστική.	☐	☐
15. Το προληπτικό κατηγορούμενο μπαίνει σε ονομαστική.	☐	☐
16. Αν λείπουν προσδιορισμοί, η πρόταση είναι επαυξημένη.	☐	☐
17. Η περίοδος είναι τμήμα της ημιπεριόδου.	☐	☐
18. Το ονοματικό σύνολο περιέχει οπωσδήποτε ρήμα.	☐	☐
19. Η επεξήγηση και η παράθεση είναι επίθετα.	☐	☐
20. Ο επιθετικός και ο κατηγορηματικός προσδιορισμός είναι επίθετα.	☐	☐
21. Η επεξήγηση, η παράθεση, ο επιθετικός και ο κατηγορηματικός προσδιορισμός είναι ομοιόπρωτοι προσδιορισμοί.	☐	☐
22. Ο ετερόπρωτος προσδιορισμός είναι στην ίδια πτώση με τον όρο που προσδιορίζει.	☐	☐
23. Η γενική υποκειμενική είναι υποκείμενο της πρότασης που ανήκει αρχικά.	☐	☐
24. Η γενική αντικειμενική είναι αντικείμενο της πρότασης που ανήκει αρχικά.	☐	☐
25. Η γενική αντικειμενική είναι ετερόπρωτος προσδιορισμός.	☐	☐
26. Η γενική υποκειμενική είναι ομοιόπρωτος προσδιορισμός.	☐	☐
27. Η παράθεση είναι ομοιόπρωτος προσδιορισμός.	☐	☐
28. Ως επιθετικοί προσδιορισμοί τοποθετούνται και οι μετοχές τα αριθμητικά και οι αντωνυμίες.	☐	☐
29. Η γενική που εξαρτάται από επίθετο συγκριτικού βαθμού ονομάζεται γενική συγκριτική.	☐	☐
30. Το ρηματικό σύνολο περιέχει οπωσδήποτε ρήμα.	☐	☐
31. Η πρόθεση με το ουσιαστικό αποτελούν εμπρόθετο προσδιορισμό	☐	☐

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. ΟΙ ΔΙΑΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ
2. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ
 - A. ΕΙΔΗ ΤΩΝ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ
 1. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ
 2. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΑΜΕΤΑΒΑΤΑ ΡΗΜΑΤΑ
 - B. ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ – ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
 - Γ. ΡΗΜΑΤΑ ΜΟΝΟΠΤΩΤΑ ΚΑΙ ΔΙΠΤΩΤΑ – ΕΙΔΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ
 1. ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΤΩΝ ΜΟΝΟΠΤΩΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ
 2. ΤΑ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΑ ΤΩΝ ΔΙΠΤΩΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ
ΑΜΕΣΟ ΚΑΙ ΕΜΜΕΣΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ
 3. Η ΜΙΑ ΑΙΤΙΑΤΙΚΗ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ Η ΑΛΛΗ ΚΑΤΗΓΟΡΟΥΜΕΝΟ
ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ
3. ΜΕΣΑ ΡΗΜΑΤΑ
4. ΠΑΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ
 - A. ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ ΚΑΙ ΠΑΘΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΑΞΗ
 - B. ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΣΕ ΠΑΘΗΤΙΚΗ
 1. ΟΤΑΝ ΤΟ ΡΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΟ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΟ ΜΟΝΟΠΤΩΤΟ
 2. ΟΤΑΝ ΤΟ ΡΗΜΑ ΕΙΝΑΙ ΔΙΠΤΩΤΟ
 3. ΟΤΑΝ ΕΧΟΥΜΕ ΔΥΟ ΑΙΤΙΑΤΙΚΕΣ
 4. ΟΤΑΝ ΕΧΟΥΜΕ ΑΠΟΘΕΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

Το νόημα του ρήματος που δείχνει κάθε φορά τι κάνει ή τι παθαίνει ή σε ποια κατάσταση βρίσκεται το υποκείμενο λέγεται διάθεση του ρήματος.

Οι διαθέσεις του ρήματος είναι τέσσερις: 1. η ενεργητική
2. η μέση
3. η παθητική
και 4. η ουδέτερη

1. **Ρήματα ενεργητικής διάθεσης (ή ενεργητικά ρήματα)** λέγονται τα ρήματα που φανερώνουν πως **το υποκείμενο απλώς ενεργεί.**

παράδειγμα

Ο ηλεκτρολόγος κόβει τα καλώδια.

Το ρήμα **κόβει** φανερώνει ότι το υποκείμενο **ο ηλεκτρολόγος** κάνει κάτι, δηλαδή **ενεργεί.**

2. **Ρήματα μέσης διάθεσης (ή μέσα ρήματα)** λέγονται τα ρήματα που φανερώνουν πως **το υποκείμενο ενεργεί και η ενέργεια πηγαίνει στο ίδιο.**

παράδειγμα

Ο Φίλιππος πλένεται.

Το ρήμα **πλένεται** φανερώνει ότι το υποκείμενο **ο Φίλιππος** ενεργεί και η ενέργεια πηγαίνει στο ίδιο.

3. **Ρήματα παθητικής διάθεσης (ή παθητικά ρήματα)** λέγονται τα ρήματα που φανερώνουν πως **το υποκείμενο παθαίνει κάτι, δηλαδή δέχεται μια ενέργεια, από άλλο πρόσωπο ή πράγμα.**

παράδειγμα

Το δέντρο ξεριζώθηκε από τον αέρα.

Το ρήμα **ξεριζώθηκε** φανερώνει ότι το υποκείμενο **το δέντρο** δέχεται μια ενέργεια, παθαίνει κάτι.

4. **Ρήματα ουδέτερης διάθεσης (ή ουδέτερα ρήματα)** λέγονται τα ρήματα που φανερώνουν πως **το υποκείμενο ούτε ενεργεί ούτε δέχεται ενέργεια, από άλλο πρόσωπο ή πράγμα, αλλά βρίσκεται σε μια κατάσταση.**

παράδειγμα

Η γάτα κοιμάται.

Το ρήμα **κοιμάται** φανερώνει ότι το υποκείμενο **η γάτα** ούτε ενεργεί, ούτε δέχεται την ενέργεια άλλου, δηλαδή βρίσκεται σε μια κατάσταση.

Α. Είδη των ενεργητικών ρημάτων

Τα ενεργητικά ρήματα είναι δύο ειδών: 1. μεταβατικά ρήματα και 2. αμετάβατα ρήματα.

1. Ενεργητικά μεταβατικά ρήματα

Ενεργητικά μεταβατικά ρήματα λέγονται τα ρήματα που φανερώνουν ότι η ενέργεια που κάνει το υποκείμενο μεταφέρεται σε κάτι άλλο (συνήθως σε ένα πρόσωπο, ζώο ή πράγμα).

παραδείγματα

Ο πατέρας χαϊδεύει την κόρη.
 Η λάμπα φωτίζει την αποθήκη.
 Οι μαθητές συμβουλευονται τους δασκάλους.
 Περιποιούμαι το δέντρο.
 Όλοι ακολουθούν τους κανόνες.

Η ενέργεια που κάνουν τα υποκείμενα

ο πατέρας
η λάμπα
οι μαθητές
(εγώ)
όλοι

μεταφέρεται στα

κόρη
αποθήκη
δασκάλους
δέντρο
κανόνες

2. Ενεργητικά αμετάβατα ρήματα

Ενεργητικά αμετάβατα ρήματα λέγονται τα ρήματα που φανερώνουν ότι η ενέργεια που κάνει το υποκείμενο δε μεταφέρεται σε κάτι άλλο.

παραδείγματα

Η αθλήτρια τρέχει.
 Ο παππούς γελά.
 Ο ήλιος λάμπει.

Η ενέργεια που κάνουν τα υποκείμενα

η αθλήτρια
ο παππούς
ο ήλιος

δε μεταφέρεται πουθενά.

* Πολλά μεταβατικά ρήματα, αφού πάρουν άλλη, συγγενική με τη δική τους σημασία, χρησιμοποιούνται και ως αμετάβατα.

παραδείγματα

Ρήμα μεταβατικό	Αντικείμενο	Υποκείμενο	Ρήμα αμετάβατο
Κλειδώνω	την πόρτα.	Η πόρτα	κλειδώνει
Χαμηλώνω	την τριανταφυλλιά.	Η τριανταφυλλιά	χαμηλώνει.
Τελειώνω	την εργασία.	Η εργασία	τελειώνει.

* Επίσης, και πολλά αμετάβατα ρήματα μπορούν να γίνουν μεταβατικά.

παραδείγματα

Υποκείμενο	Ρήμα αμετάβατο	Υποκείμενο	Ρήμα μεταβατικό	Αντικείμενο
Ο σκύλος	δαγκώνει.	Η Ελένη	δαγκώνει	τα χείλια.
Ο πελαργός	πετά.	Η καθαρίστρια	πετά	τα σκουπίδια.

Β. Μεταβατικά ρήματα - Το αντικείμενο

Τα μεταβατικά ρήματα έχουν απαραίτητο συμπλήρωμα της έννοιάς τους το αντικείμενο.

◆ Το αντικείμενο είναι ένα όνομα, συνήθως ουσιαστικό ή *ό,τι μπορεί να είναι ισοδύναμο με ουσιαστικό*^{*1}, που φανερώνει το πρόσωπο ή το πράγμα στο οποίο μεταβαίνει ή με το οποίο έχει σχέση η ενέργεια του υποκειμένου του μεταβατικού ρήματος.

*1 Έτσι, το αντικείμενο ενός μεταβατικού ρήματος, εκτός από **όνομα ουσιαστικό** και από **αντωνυμία** που χρησιμοποιείται ως ουσιαστικό, μπορεί να είναι και **ένα επίθετο** ή **μία μετοχή** ή και **κάθε άλλο μέρος του λόγου** και **μία πρόταση ολόκληρη**, με το άρθρο ή χωρίς άρθρο μπροστά τους, όταν αυτά παίρνουν στο λόγο θέση ουσιαστικού.

παραδείγματα	Το αντικείμενο είναι...
Ο υδραυλικός επισκευάζει τη βρύση .	ουσιαστικό με άρθρο
Ο καταστηματάρχης πρόσφερε γλυκά .	ουσιαστικό χωρίς άρθρο
Η Ισμήνη είδε την ίδια .	αντωνυμία με άρθρο
Ο Αλέξανδρος φώναξε εκείνον .	αντωνυμία χωρίς άρθρο
Περίμενε τον άρρωστό .	επίθετο με άρθρο
Υποδεχόταν πλούσιους και φτωχούς .	επίθετο χωρίς άρθρο
Η μαθήτρια άκουσε το μεθυσμένο .	μετοχή με άρθρο
Είδε οπλισμένους .	μετοχή χωρίς άρθρο
Άκουσα ένα οχ!	επιφώνημα με άρθρο
Δε θέλω ου!	επιφώνημα χωρίς άρθρο
Θα μάθεις το πώς .	επίρρημα με άρθρο
Να μάθεις πού .	επίρρημα χωρίς άρθρο
Μου είπε το γράφει .	ρήμα με άρθρο
Πάντα λέει θέλω	ρήμα χωρίς άρθρο
Μη βάζεις το και .	σύνδεσμος με άρθρο
Είπες επειδή;	σύνδεσμος χωρίς άρθρο
Έγραψες το χωρίς	πρόθεση με άρθρο
Άκουσα μετά .	πρόθεση χωρίς άρθρο
Δεν ξέρω πότε ήρθε .	πρόταση
Κι εγώ θέλω να πάω στο χωριό .	πρόταση

Γ. Ρήματα μονόπτωτα και δίπτωτα. Τα είδη του αντικείμενου.

Η έννοια ενός μεταβατικού ρήματος μπορεί να συμπληρώνεται με ένα μόνο αντικείμενο, ενώ ενός άλλου μπορεί να συμπληρώνεται με δύο αντικείμενα.

- ♦ Στην πρώτη περίπτωση το ρήμα χρειάζεται ως συμπλήρωμα **ένα αντικείμενο - μία μόνο πλάγια πτώση (είτε γενική είτε αιτιατική)** ονόματος και λέγεται **μονόπτωτο** (ένα αντικείμενο – μία πτώση).

παράδειγμα Ο γεωργός οργώνει **το χωράφι**.

- ♦ Στη δεύτερη περίπτωση το ρήμα χρειάζεται ως συμπλήρωμα **δύο αντικείμενα - δύο πλάγιες πτώσεις (γενική και αιτιατική ή δύο αιτιατικές)** ονομάτων και λέγεται **δίπτωτο**.

παράδειγμα Ο δάσκαλος έδωσε **του μαθητή βιβλία**.

1. Το αντικείμενο των μονόπτωτων ρημάτων.

Όταν το ρήμα είναι μονόπτωτο, έχουμε δύο περιπτώσεις: **α.** Το αντικείμενο στην αιτιατική
β. Το αντικείμενο στη γενική

α. Το αντικείμενο στην αιτιατική.

- **(εξωτερικό αντικείμενο)**

Τα περισσότερα από τα μονόπτωτα ρήματα συντάσσονται **με αιτιατική**.

παράδειγματα Ο Αλέξανδρος ποτίζει **την τριανταφυλλιά**.
Χτίζουν **τοιχο**.

Τα ρήματα **μέλει, νοιάζει, ενδιαφέρει, συμφέρει, αφορά** συντάσσονται με αιτιατική ονόματος προσώπου ή αντωνυμίας προσωπικής ή δεικτικής.

παράδειγματα **Την Ελένη** δεν τη νοιάζει καθόλου. **Η υγεία μου με** νοιάζει.
Δε σε μέλει; **Δε με** ενδιαφέρει τίποτα.
Αυτόν τον ενδιαφέρει. **Εκείνον** τον συμφέρει.

Αυτό συμφέρει και σε μένα και σε σένα. (Το συμφέρει συντάσσεται και με εμπρ. προσδιορισμό.)

- **(εσωτερικό ή σύστοιχο αντικείμενο)**

Αν το αντικείμενο είναι από την ίδια ρίζα με το ρήμα ή από διαφορετική, αλλά έχει όμως συγγενική σημασία με αυτό, τότε λέγεται **εσωτερικό αντικείμενο ή σύστοιχο αντικείμενο**.

α. Το σύστοιχο αντικείμενο συχνά συνοδεύεται από έναν επιθετικό προσδιορισμό.

παράδειγματα **Μπαλώνει καλά μπαλώματα**.
Συνέχεια τα ίδια ακούσματα ακούω.

β. Το σύστοιχο αντικείμενο πολλές φορές παραλείπεται και μένει μόνο ο επιθ. προσδιορισμός.

παράδειγμα **Χόρεψα τον τσάμικο**. (Χόρεψα τον τσάμικο χορό.)

* Ρήματα οποιασδήποτε διάθεσης μπορούν να πάρουν σύστοιχο αντικείμενο.

γ. Μεταβατικά ρήματα μπορούν να πάρουν σύστοιχο αντικείμενο, εκτός από το κανονικό (εξωτερικό).

παράδειγμα **Γύρισε το δίσκο** τέσσερις **στροφές**.

β. Το αντικείμενο στη γενική.

Τα ρήματα που συντάσσονται με γενική είναι ελάχιστα.

Στη θέση αυτής της γενικής μπορεί να υπάρχει εμπρόθετο αντικείμενο (πρόθεση: **με, σε, από + αιτιατική**).

παραδείγματα	<i>Η Αφροδίτη μοιάζει της μητέρας. Ο Αριστοτέλης μοιάζει με τον Ηρακλή. Τηλεφώνησα στην Ισμήνη.</i>	<i>Της μοιάζει. Του μοιάζει. Της τηλεφώνησα.</i>
	<i>Από σένα διέφυγε ο κλέφτης.</i>	<i>Σου διέφυγε ο κλέφτης.</i>

2. Τα αντικείμενα των δίπτωτων ρημάτων. Άμεσο και έμμεσο αντικείμενο.

Από τα δύο διαφορετικά αντικείμενα ενός δίπτωτου ρήματος το ένα λέγεται **άμεσο αντικείμενο** και το άλλο λέγεται **έμμεσο αντικείμενο**.

◆ Άμεσο αντικείμενο

Σ' αυτό πηγαίνει άμεσα η ενέργεια του υποκειμένου του ρήματος.

◆ Έμμεσο αντικείμενο

Σ' αυτό πηγαίνει έμμεσα η ενέργεια του υποκειμένου του ρήματος.

παραδείγματα

Υποκείμενο	Ρήμα	Άμεσο αντικείμενο	Έμμεσο αντικείμενο
Ο Αχιλλέας Ο δάσκαλος	αγόρασε εξέτασε	ένα δώρο το Σωκράτη	του πατέρα. ορθογραφία.

* Το έμμεσο αντικείμενο μπορεί να αντικατασταθεί από εμπρόθετο προσδιορισμό.

παραδείγματα

Υποκείμενο	Ρήμα	Άμεσο αντικείμενο	Έμμεσο αντικείμενο
Ο Αχιλλέας Ο δάσκαλος	αγόρασε εξέτασε	ένα δώρο το Σωκράτη	στον πατέρα. στην ορθογραφία.

α. Το άμεσο αντικείμενο σε αιτιατική και το έμμεσο αντικείμενο στη γενική πτώση.

Πολλά δίπτωτα ρήματα συντάσσονται με αιτιατική και γενική.

Σ' αυτά: **α.** Το **άμεσο αντικείμενο** βρίσκεται **σε πώση αιτιατική** και σ' αυτό πηγαίνει άμεσα η ενέργεια του υποκειμένου του ρήματος.

και **β.** Το **έμμεσο αντικείμενο** βρίσκεται **σε πώση γενική**, και αυτό **δηλώνει το πρόσωπο** στο οποίο πηγαίνει έμμεσα η ενέργεια του υποκειμένου του ρήματος και μπορεί να αναλυθεί σε εμπρόθετο.

παραδείγματα

<i>Κάνεις κακό του εαυτού σου. Σου έδειξε τις εξετάσεις του. Της έφερα εφημερίδες.</i>	<i>(άμεσο αντικ.: κακό (άμεσο αντικ.: τις εξετάσεις (άμεσο αντικ.: εφημερίδες</i>	<i>έμμεσο αντικ.: του εαυτού σου) έμμεσο αντικ.: Σου) έμμεσο αντικ.: Της)</i>
--	---	---

β. Το άμεσο και το έμμεσο αντικείμενο στη αιτιατική πτώση.

Πολλά είναι και τα ρήματα που συντάσσονται με δύο αιτιατικές.

- Η μία αιτιατική δηλώνει ένα πρόσωπο στο οποίο μεταβαίνει η ενέργεια του υποκειμένου του ρήματος. Η αιτιατική του προσώπου ή του προσωποποιημένου πράγματος ή του έμψυχου **συνήθως είναι το άμεσο αντικείμενο***1.
- Η άλλη αιτιατική δηλώνει πράγμα και **είναι το έμμεσο αντικείμενο**.

παραδείγματα

Με ήθελε κάτι.	(άμεσο αντικ.: Με	έμμεσο αντικ.: κάτι)
Χτες εξέτασε τους μαθητές ιστορία .	(άμεσο αντικ.: τους μαθητές	έμμεσο αντικ.: ιστορία)
Σε πόντισε αρκετές στενοχώριες .	(άμεσο αντικ.: Σε	έμμεσο αντικ.: στενοχώριες)
Φασολάδα μου πρόσφερε.	(άμεσο αντικ.: μου	έμμεσο αντικ.: Φασολάδα)

*1 Η αιτιατική αυτή μπορεί να είναι έμμεσο αντικείμενο, μόνο αν μπορεί να αντικατασταθεί από εμπρόθετο.

παράδειγμα

Η Κλειώ μαθαίνει την Ηρώ μουσική .	(άμεσο αντικ.: μουσική	έμμεσο αντικ.: την Ηρώ)
Η Κλειώ μαθαίνει στην Ηρώ μουσική .	(άμεσο αντικ.: μουσική	έμμεσο αντικ.: στην Ηρώ)

Στην περίπτωση που και οι δύο αιτιατικές δηλώνουν πράγματα, τότε έμμεσο αντικείμενο είναι εκείνη που μπορεί να αντικατασταθεί από εμπρόθετο αντικείμενο

παράδειγμα

Την αίθουσα θα την στολίσουμε στολίδια .	(άμεσο αντικ.: Την αίθουσα	έμμεσο αντικ.: στολίδια)
Θα στολίσουμε την αίθουσα με στολίδια .	(άμεσο αντικ.: Την αίθουσα	έμμεσο αντικ.: με στολίδια)

Αντικατάσταση του έμμεσου αντικειμένου με αντωνυμία.

Πήρα τηλέφωνο της Ασπασίας . → Της πήρα τηλέφωνο .
P AA EA EA P AA

Η Ηλέκτρα έραψε το φόρεμα της Μυρτώς → Η Ηλέκτρα της έραψε το φόρεμα .
Y P AA EA Y EA P AA

Αντικατάσταση του άμεσου και έμμεσου αντικειμένου με αντωνυμία.

Η μητέρα έδωσε την τσάντα του Περικλή . → Η μητέρα τού την έδωσε .
Y P AA EA Y EA AA P

3. Η μία αιτιατική αντικείμενο και η άλλη κατηγορούμενο του αντικειμένου.

Πολλά ρήματα*¹ φαίνονται ότι συντάσσονται με δύο αιτιατικές. Στην πραγματικότητα, όμως, συντάσσονται με μία· η άλλη δεν είναι αντικείμενο, αλλά χρησιμεύει ως κατηγορούμενο στο αντικείμενο (μόνη της ή με τα μόρια ως, για, σαν).

*¹ Τέτοια ρήματα είναι τα αποκαλώ, διορίζω, έχω, θέλω, θεωρώ..... κ. ά., καθώς και τα συνδετικά ρήματα.

παραδείγματα

Θα διορίσουμε αυτόν διευθυντή. αντικείμενο κατηγορούμενο

Έχουν εκλέξει τον Ηρακλή αρχηγό. αντικείμενο κατηγορούμενο

Παρουσίασαν το μαθητή ως ιδιοφυΐα. αντικείμενο κατηγορούμενο

Τα μέσα ρήματα χωρίζονται σε δύο κατηγορίες: **α.** μέσα αυτοπαθή και **β.** μέσα πλάγια.

α. Μέσα αυτοπαθή ρήματα

Μέσα αυτοπαθή ρήματα λέγονται τα ρήματα που φανερώνουν ότι **η ενέργεια που κάνει το υποκείμενο πηγαίνει άμεσα στο ίδιο.**

παράδειγμα

*Ο Ιάσοντας **ντύνεται**.*

*Ο Ιάσοντας **ντύνει τον εαυτό του.**
(Ο ίδιος και ενεργεί και δέχεται άμεσα την ενέργεια)*

β. Μέσα πλάγια ρήματα

Μέσα πλάγια ρήματα λέγονται τα ρήματα που φανερώνουν ότι **το υποκείμενο ενεργεί για τον εαυτό του έμμεσα, δηλαδή με τη βοήθεια άλλου.**

παράδειγμα

*Ο Ιάσοντας **ξυρίζεται στο κουρείο.***

*Ο Ιάσοντας **βάζει τον κουρέα και τον ξυρίζει.***

A. Ενεργητική και παθητική σύνταξη.

Πολλές φορές μπορούμε να εκφράσουμε το ίδιο νόημα και με ενεργητική σύνταξη και με παθητική σύνταξη.

Ενεργητική σύνταξη

Ενεργητική σύνταξη έχουμε, όταν διατυπώνουμε ένα νόημα με ρήμα ενεργητικής διάθεσης.

παραδείγματα

Ο δάσκαλος **παρατηρεί** το μαθητή.
Ο υδραυλικός **επισκευάζει** τη βρύση.
Ο ήλιος **στεγνώνει** τα ρούχα.

Παθητική σύνταξη

Παθητική σύνταξη έχουμε, όταν διατυπώνουμε ένα νόημα με ρήμα παθητικής διάθεσης.

παραδείγματα

Ο μαθητής **παρατηρείται** από το δάσκαλο*1.
Η βρύση **επισκευάζεται** από τον υδραυλικό*1.
Τα ρούχα **στεγνώνονται** από τον ήλιο*1.

*1 Ο εμπρόθετος προσδιορισμός, που αποτελείται από την πρόθεση **από** και την **αιτιατική ονόματος** που φανερώνει το πρόσωπο ή το πράγμα από το οποίο προέρχεται το πάθημα του υποκειμένου λέγεται **ποιητικό αίτιο**.

από + αιτιατική ονόματος

ποιητικό αίτιο

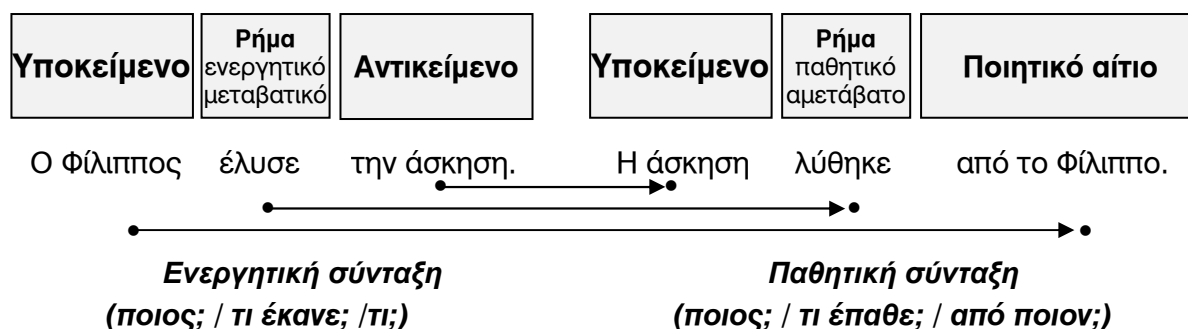
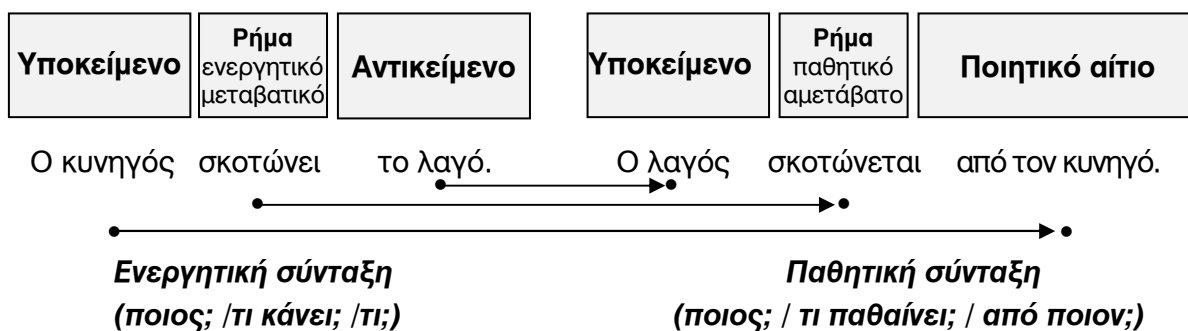
B. Μετατροπή της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική σύνταξη.

1. Όταν το ρήμα είναι ενεργητικό μεταβατικό μονόπτωτο.

Όταν η ενεργητική σύνταξη μετατρέπεται σε παθητική τότε:

- Το **αντικείμενο** (αιτιατική πτώση) του μονόπτωτου μεταβατικού ρήματος γίνεται **υποκείμενο** (ονομαστική πτώση) του παθητικού ρήματος.
- Το **ρήμα** από ενεργητική διάθεση γίνεται ρήμα **παθητικής διάθεσης** (στον ίδιο χρόνο).
- Το **υποκείμενο** γίνεται **ποιητικό αίτιο**.

Ενδεικτικά παραδείγματα σε ενεστώτα και αόριστο

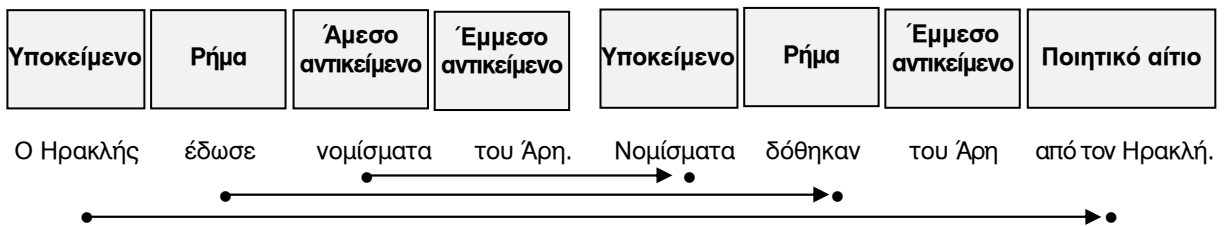
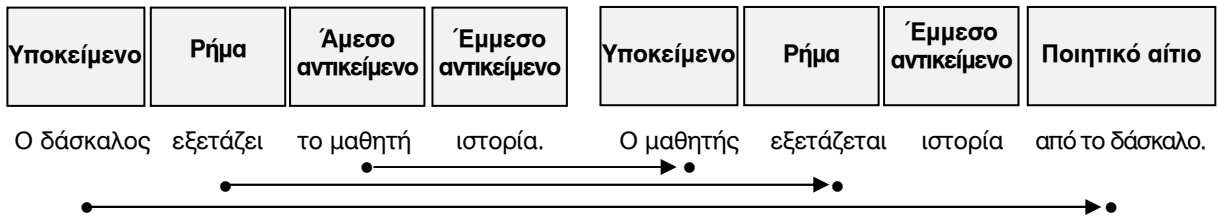

2. Όταν το ρήμα είναι δίπτωτο (άμεσο – έμμεσο αντικείμενο).

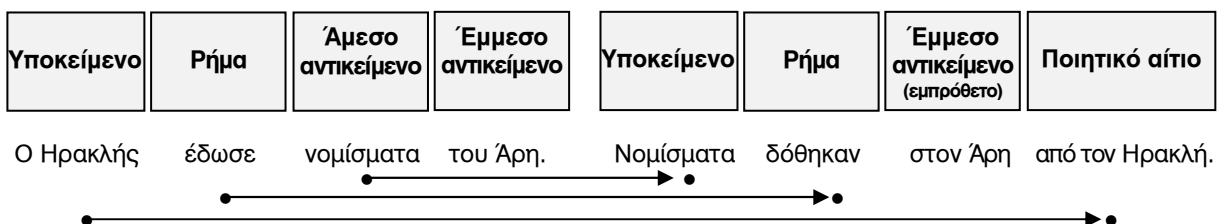
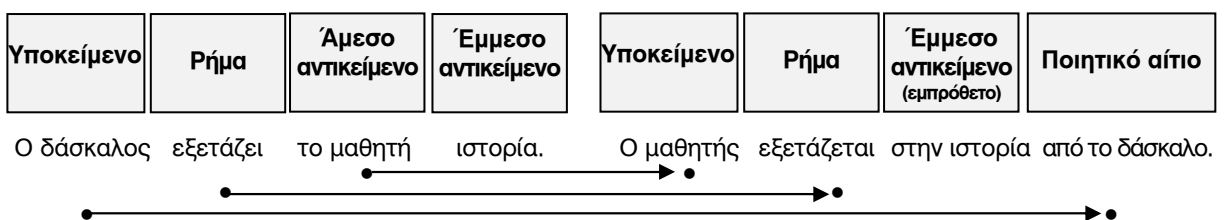
Όταν η ενεργητική σύνταξη μετατρέπεται σε παθητική τότε:

- Το **άμεσο αντικείμενο** (αιτιατική πτώση) του δίπτωτου μεταβατικού ρήματος γίνεται **υποκείμενο** (ονομαστική πτώση) του παθητικού ρήματος.
- Το **έμμεσο αντικείμενο** του δίπτωτου μεταβατικού ρήματος **συνήθως διατηρείται**. *1
- Το **ρήμα** από ενεργητική διάθεση γίνεται **ρήμα παθητικής διάθεσης**.
- Το **υποκείμενο** γίνεται **ποιητικό αίτιο**.

παραδείγματα

*1 Το έμμεσο αντικείμενο μπορεί να γίνει και εμπρόθετο.

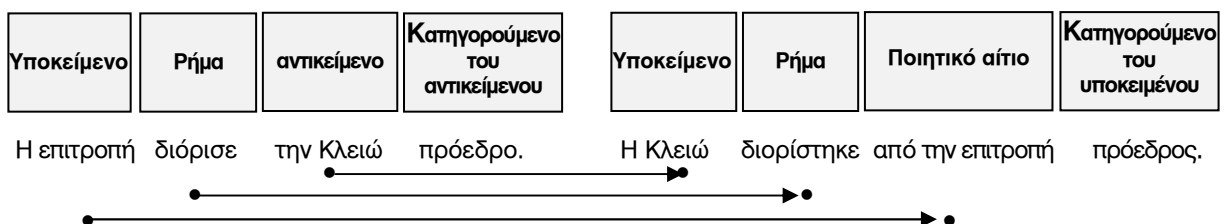
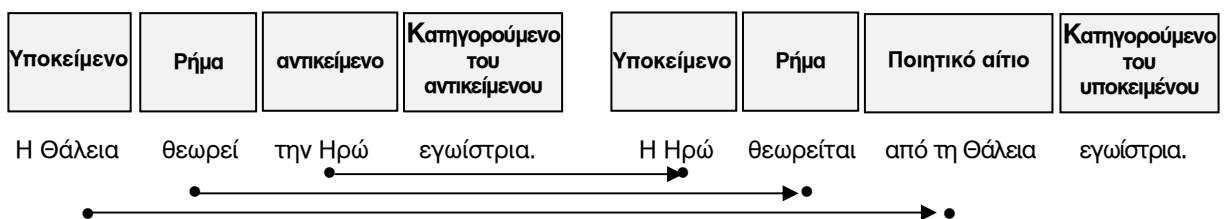

3. Όταν έχουμε δύο αιτιατικές (η μία αντικείμενο και η άλλη κατηγορούμενο του αντικειμένου).

Όταν η ενεργητική σύνταξη μετατρέπεται σε παθητική τότε:

- Το **αντικείμενο** (αιτιατική πτώση) του ενεργητικού ρήματος γίνεται **υποκείμενο** (ονομαστική πτώση) του παθητικού ρήματος.
- Η **δεύτερη αιτιατική** (κατηγορούμενο του αντικειμένου) γίνεται **κατηγορούμενο** (ονομαστική πτώση) του υποκειμένου του παθητικού ρήματος.
- Το **ρήμα** από ενεργητική διάθεση γίνεται **ρήμα παθητικής διάθεσης**.
- Το **υποκείμενο** γίνεται **ποιητικό αίτιο**.

παραδείγματα

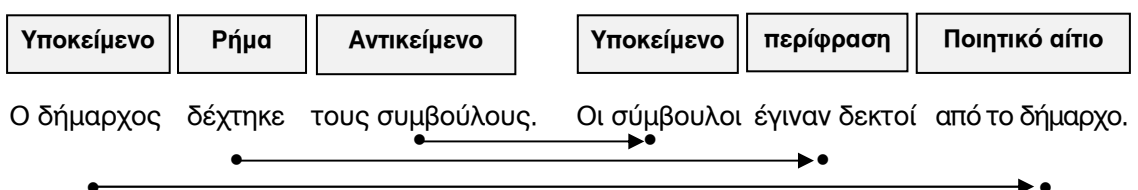

4. Όταν έχουμε αποθετικά ρήματα.

Τα αποθετικά ρήματα (ρήματα ενεργητικής διάθεσης αλλά μόνο παθητικής φωνής) δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν τα ίδια και ως ρήματα παθητικής διάθεσης.

- Από τα ρήματα αυτά όσα σχηματίζουν παθητική διάθεση, τη σχηματίζουν με περίφραση. (Ένα μέρος της περιφράσης προέρχεται από το θέμα του ρήματος.)

παραδειγμα

3^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Εργασίες για εμπέδωση

ΟΙ ΔΙΑΘΕΣΕΙΣ ΤΩΝ ΡΗΜΑΤΩΝ

ΦΩΝΗ ΚΑΙ ΔΙΑΘΕΣΗ

Τα ρήματα ανάλογα με το γραμματικό τύπο χωρίζονται σε ενεργητική και παθητική φωνή. Ανάλογα όμως με τη σημασία τους - με τη διάθεσή τους χωρίζονται σε ρήματα ενεργητικής, μέσης, παθητικής, ουδέτερης διάθεσης.

✓ Να σημειώσεις δίπλα από τις προτάσεις τη φωνή και τη διάθεση του ρήματος:

	ΦΩΝΗ	ΔΙΑΘΕΣΗ
α. Ο ήλιος έλιωσε τον πάγο
β. Ο πάγος έλιωσε από τον ήλιο.
γ. Ο Στέφανος ντύνεται
δ. Η Ελένη ονειρεύεται

ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ – ΤΟ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟ

✓ Να υπογραμμίσεις στις παρακάτω προτάσεις **το αντικείμενο** των ενεργητικών ρημάτων:

α. Το φορτηγό μεταφέρει χρώματα.
β. Ο αστυνόμος φώναξε τους άλλους.
γ. Να σέβεσαι τους δυστυχισμένους.
δ. Φώναζαν ώπα!
ε. Θα ακούσεις το πώς.
στ. Είπε ότι θα φύγει.
ζ. Θέλει να επανεξεταστεί
η. Φοβάται μην αποτύχει.
θ. Κατηγόρησε όσους κάπνιζαν.
ι. Ρώτησε τι ξέρω.

ΡΗΜΑΤΑ ΜΟΝΟΠΤΩΤΑ ΚΑΙ ΔΙΠΤΩΤΑ

Το αντικείμενο των μονόπτωτων ρημάτων μπαίνει σε γενική ή αιτιατική.

✓ *Να βάλεις την κατάλληλη πτώση στα παραδείγματα:*

- α. Εσύ γράψε (η μητέρα)
- β. Αυτός διαβάζει (η εφημερίδα)
- γ. Ο μαθητής έλυσε (η άσκηση)
- δ. Το εγγόνι μοιάζει (η γιαγιά)
- ε. Το συνεργείο καθάρισε (οι δρόμοι)

Αν το αντικείμενο προέρχεται από την ίδια ρίζα του ρήματος ή έχει συγγενική σημασία, τότε λέγεται σύστοιχο.

✓ *Να υπογραμμίσεις με κόκκινο, το σύστοιχο αντικείμενο, σε όσα παραδείγματα υπάρχει:*

- α. Ζει δύσκολη ζωή.
- β. Χόρεψε τον καλαματιανό.
- γ. Διανύει μεγάλο δρόμο.
- δ. Μισεί τους κακούς.
- ε. Αισθάνομαι τα ίδια.
- στ. Αγαπά την υπεροχή.

Τα δίπτωτα ρήματα παίρνουν αντικείμενο σε γενική και αιτιατική ή σε δυο αιτιατικές.

✓ *Να βάλεις ανάλογα τα αντικείμενα σε κάθε ρήμα:*

- α. Γέμισα (το δοχείο, το νερό)
- β. χάρισε (εγώ, το βιβλίο)
- γ. έδειξε (αυτός, η ζωγραφιά)
- δ. Διάβασα (η μητέρα, η ανάγνωση)
- ε. Ο δάσκαλος εξετάζει (ο Παύλος, μαθηματικά)
- στ. πρόσφερε (εμείς, λουλούδια)
- ζ. Αυτός διδάσκει (η Μαρία, ο χορός)
- η. Θα στολίσουμε (το δέντρο, στολίδια)
- θ. δίνεις (εγώ, το εισιτήριο)

Στην προηγούμενη άσκηση να σημειώσεις με **κόκκινο** το άμεσο και με **μπλε** το έμμεσο.

- ✓ Τα ακόλουθα ρήματα συντάσσονται με δυο αιτιατικές, από τις οποίες η μία είναι κατηγορούμενο της άλλης.
Να μετατρέψεις τη σύνταξη από ενεργητική σε παθητική, σύμφωνα με το παράδειγμα:

Εξέλεξαν τον Αλκιβιάδη στρατηγό. Ο Αλκιβιάδης εκλέχτηκε στρατηγός απ' αυτούς.

- α. Διορίσαμε τον Ευριπίδη γραμματέα.
.....
- β. Παρουσίασε την Πηνελόπη ως ποιήτρια.
.....
- γ. Ο ίδιος θεωρεί τον εαυτό του σοφό.
.....
- δ. Η τάξη εξέλεξε την Ειρήνη πρόεδρο.
.....

ΠΑΘΗΤΙΚΑ ΡΗΜΑΤΑ

ΜΕΤΑΤΡΟΠΗ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ ΑΠΟ ΕΝΕΡΓΗΤΙΚΗ ΣΕ ΠΑΘΗΤΙΚΗ

- ✓ Να μετατρέψεις την ενεργητική σύνταξη σε παθητική στα ακόλουθα μονόπτωτα ρήματα:

- α. Ο στρατός κυριεύει την πόλη.
- β. Ο κυνηγός σκοτώνει το λαγό.
- γ. Ο κηπουρός κόβει τα λουλούδια.
- δ. Ο αστυνόμος έπιασε τους κλέφτες.
- ε. Η παρέα μας κέρδισε τα δώρα.

- ✓ Να μετατρέψεις τη παθητική σύνταξη σε ενεργητική;

- α. Τα λουλούδια ποτίστηκαν από την αδερφή μου.
.....
- β. Η πόρτα χτυπήθηκε από τον ταχυδρόμο.
.....
- γ. Το κοινό ενθουσιάστηκε από τα τραγούδια.
.....
- δ. Η περιοχή αναδασώθηκε από εθελοντές.
.....
- ε. Οι ασθενείς φροντίζονται από τις νοσοκόμες.
.....

- ✓ Να μετατρέψεις την ενεργητική σύνταξη σε παθητική στα ακόλουθα δίπτωτα ρήματα:

- α. Μου έδωσε δώρα.
- β. Αυτός μου χάρισε τα βιβλία.
- γ. Ο μουσικός διδάσκει τη Νιόβη νότες.
- δ. Θα στολίσουμε το δέντρο στολίδια.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ 3^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

✓ Ελέγχουμε τις γνώσεις μας , σημειώνοντας το σημάδι + στη στήλη σωστό – λάθος:

	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
1. Η φωνή και η διάθεση των ρημάτων είναι το ίδιο.	☐	☐
2. Οι διαθέσεις του ρήματος είναι τέσσερις.	☐	☐
3. Τα ενεργητικά μεταβατικά ρήματα δεν παίρνουν αντικείμενο.	☐	☐
4. Τα ενεργητικά αμετάβατα παίρνουν αντικείμενο.	☐	☐
5. Το αντικείμενο μπαίνει πάντα σε πλάγια πτώση.	☐	☐
6. Όταν υπάρχει υποκείμενο, υπάρχει και αντικείμενο.	☐	☐
7. Ως αντικείμενο μπαίνει και ολόκληρη δευτερεύουσα πρόταση.	☐	☐
8. Το αντικείμενο δεν είναι ποτέ αντωνυμία και επίθετο.	☐	☐
9. Μονόπτωτα λέγονται τα ρήματα που δεν κλίνονται.	☐	☐
10. Δίπτωτα λέγονται τα ρήματα που παίρνουν αντικείμενο σε δυο πλάγιες πτώσεις, είτε γενική και αιτιατική είτε δυο αιτιατικές.	☐	☐
11. Σύστοιχο λέγεται το αντικείμενο που έχει ίδια ρίζα με το ρήμα.	☐	☐
12. Όταν το ρήμα συντάσσεται με γενική και αιτιατική, το άμεσο αντικείμενο βρίσκεται σε αιτιατική	☐	☐
13. Στη μετατροπή της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική, ο χρόνος του ρήματος διατηρείται, όμως αλλάζει φωνή	☐	☐
14. Το αντικείμενο της ενεργητικής σύνταξης μετατρέπεται σε υποκείμενο της παθητικής σύνταξης.	☐	☐
15. Το ποιητικό αίτιο αποτελείται από την πρόθεση από και ονομαστική ονόματος.	☐	☐
16. Όταν το ρήμα συντάσσεται με γενική και αιτιατική, κατά τη μετατροπή της ενεργητικής σύνταξης σε παθητική η αιτιατική γίνεται υποκείμενο της παθητικής σύνταξης	☐	☐
17. Όταν το ρήμα συντάσσεται με δυο αιτιατικές, αυτό που δηλώνει πρόσωπο γίνεται υποκείμενο της παθητικής σύνταξης.	☐	☐
18. Όταν ένα ρήμα συντάσσεται με δυο αιτιατικές, η μία μπορεί να είναι κατηγορούμενο του υποκειμένου.	☐	☐

4^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. ΟΙ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ - ΓΕΝΙΚΑ
2. Η ΜΟΡΦΗ ΤΩΝ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΩΝ
 - A. ΜΟΝΟΛΕΚΤΙΚΟΙ
 - B. ΠΕΡΙΦΡΑΣΤΙΚΟΙ
3. ΛΕΞΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΥΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥΣ (ΕΚΤΟΣ ΑΠΟ ΤΑ ΡΗΜΑΤΑ)
 - A. ΤΑ ΕΠΙΘΕΤΑ
 - B. ΤΑ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ
 - Γ. ΤΑ ΟΥΣΙΑΣΤΙΚΑ
4. ΟΙ ΚΥΡΙΟΤΕΡΕΣ ΣΗΜΑΣΙΕΣ ΤΩΝ ΕΠΙΡΡ. ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΩΝ - ΤΡΟΠΟΙ ΕΚΦΡΑΣΗΣ
 - A. Ο ΤΟΠΟΣ
 - B. Ο ΧΡΟΝΟΣ
 - Γ. Ο ΤΡΟΠΟΣ
 - Δ. ΤΟ ΠΟΣΟ
 - Ε. Η ΑΙΤΙΑ
 - ΣΤ. Ο ΣΚΟΠΟΣ
 - Z. ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ
 - H. Η ΑΝΑΦΟΡΑ
 - Θ. Η ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ Ή Ο ΟΡΟΣ
 - I. Η ΕΝΑΝΤΙΩΣΗ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ
 - ΙΑ. Η ΒΕΒΑΙΩΣΗ – Η ΑΡΝΗΣΗ – Ο ΔΙΣΤΑΓΜΟΣ Ή Η ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ
5. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΟΥΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΥΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥΣ
6. ΟΙ ΕΜΠΡΟΘΕΤΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ (ΠΡΟΘΕΤΙΚΑ ΣΥΝΟΛΑ)

ΓΕΝΙΚΑ

Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί ανήκουν σε μια ιδιαίτερη κατηγορία των ρηματικών συνόλων.

Τα ρηματικά αυτά σύνολα αποτελούνται από το ρήμα και από ένα επιρρηματικό προσδιορισμό.

Ο επιρρηματικός προσδιορισμός αποδίδει στο ρήμα*¹ ότι του χρειάζεται για να γίνει πιο σαφής και πιο συγκεκριμένη η έννοιά του.

*¹ Σε ορισμένες περιπτώσεις ο επιρρηματικός προσδιορισμός και στο επίθετο και στο ουσιαστικό και στο επίρρημα.

Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί δηλώνουν:

- α. τόπο
- β. χρόνο
- γ. τρόπο
- δ. ποσό
- ε. αιτία
- στ. σκοπό
- ζ. αποτέλεσμα
- η. αναφορά
- θ. προϋπόθεση ή όρο
- ι. εναντίωση και παραχώρηση
- ια. βεβαίωση – άρνηση – δισταγμό - πιθανότητα

παραδείγματα

Έφυγε από το βιβλιοπωλείο.	(τόπος)
Ήρθε χτες.	(χρόνος)
Προχωρούσε δειλά δειλά.	(τρόπος)
Το θέλω πάρα πολύ.	(ποσό)
Τινάχτηκε θέλοντας να το δείξει.	(αιτία)
Για χάρη της πήγε.	(σκοπός)
Το τζάμι έσπασε σε χίλια κομμάτια.	(αποτέλεσμα)
Για τον Αριστεΐδη το αγόρασε.	(αναφορά)
Δανείστηκε με πενήντα τα εκατό.	(όρος)
Να μου χτίσετε το σπίτι με το μεροκάματο.	(προϋπόθεση)
Το αγόρασα παρά τη θέλησή μου.	(εναντίωση)
Ναι, βέβαια, θα πάω.	(βεβαίωση)
Όχι, δεν το θέλω.	(άρνηση)
Άραγε, μπορώ;	(δισταγμός)
Ίσως, να το ήθελε.	(πιθανότητα)

Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί εμφανίζονται με δύο μορφές: **α.** μονολεκτικοί
β. περιφραστικοί.

α. Μονολεκτικοί επιρρηματικοί προσδιορισμοί.

Οι μονολεκτικοί επιρρηματικοί προσδιορισμοί αποτελούνται από μια λέξη, που είναι:

- α₁. απλά επιρρήματα
- α₂. απλές άναρθρες πτώσεις (ονομαστική, γενική, αιτιατική)
- α₃. επίθετα (επιρρηματικά κατηγορούμενα (ονομαστική μόνο πτώση))
- α₄. μετοχές με επιρρηματική σημασία

παραδείγματα	Ο μονολεκτικός επιρρηματικός προσδιορισμός είναι.....
α ₁ . Το θέλω πολύ .	απλό επίρρημα
α ₂ . Νύχτες καθόμουν και σε σκεφτόμουν.	απλή άναρθρη πτώση
α ₃ . Ο παππούς ερχόταν πρωινός .	επίθετο (επιρρηματικό κατηγορούμενο)
α ₄ . Έρθε γελώντας .	μετοχή με επιρρηματική σημασία

β. Περιφραστικοί επιρρηματικοί προσδιορισμοί.

Οι περιφραστικοί επιρρηματικοί προσδιορισμοί αποτελούνται από δύο ή περισσότερες λέξη, που είναι:

- β₁. εμπρόθετους προσδιορισμούς
- β₂. σύναρθρες πτώσεις
- β₃. επιρρηματικές εκφράσεις
- β₄. ζεύγη επιρρημάτων
- β₅. διπλασιασμένες (απλές ή σύναρθρες πτώσεις)
- β₆. συνδυασμούς επιρρημάτων με εμπρόθετους προσδιορισμούς
- β₇. επιρρηματικές προτάσεις

παραδείγματα	Ο περιφραστικός επιρρηματικός προσδιορισμός είναι.....
β ₁ . Έφυγε για το χωριό .	εμπρόθετος προσδιορισμός
β ₂ . Η γιαγιά ξύπνησε το απόγευμα .	σύναρθρη πτώση
β ₃ . Κορίτσια μπείτε δίπλα δίπλα .	επιρρηματική έκφραση
β ₄ . Όλα ήρθαν πάνω κάτω .	ζεύγος επιρρημάτων
β ₅ . Ο παππούς τα μάζεψε δραχμή δραχμή .	διπλασιασμένη απλή πτώση
β ₆ . Κρύφτηκε πίσω από το παγκάκι .	συνδυασμός επιρρήματος με εμπρόθετο προσδιορισμό
β ₇ . Θα προλάβεις, αν φύγεις τώρα .	επιρρηματική πρόταση

ΛΕΞΕΙΣ ΠΟΥ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΖΟΝΤΑΙ ΑΠΟ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΥΣ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΥΣ

Εκτός από τα ρήματα, επιρρηματικούς προσδιορισμούς παίρνουν και τα παρακάτω μέρη του λόγου:

α. Τα επίθετα παίρνουν επιρρηματικούς προσδιορισμούς:

- α₁. του ποσού
- α₂. της αναφοράς
- α₃. της αιτίας
- α₄. σκοπού

παραδείγματα	Ο επιρρηματικός προσδιορισμός είναι.....
α ₁ . Το τραπέζι είναι πολύ μεγάλο .	του ποσού
α ₂ . Είσαι καλύτερος στη θεωρία από το συμμαθητή σου, στα γραπτά όμως τι γίνεται;	της αναφοράς
α ₃ . Η Κλειώ είναι περήφανη για την επιτυχία της .	της αιτίας
α ₄ . Ήρθε έτοιμη για φασαρία .	του σκοπού

β. Τα επιρρήματα παίρνουν επιρρηματικούς προσδιορισμούς:

- β₁. του ποσού
- β₂. της αναφοράς

παραδείγματα	Ο επιρρηματικός προσδιορισμός είναι.....
β ₁ . Επιστρέψαμε κάπως αργά .	του ποσού
β ₂ . Φρόντισαν τα παιδιά αρκετά για την επιβίωσή των ζώων .	της αναφοράς

γ. Τα ουσιαστικά που δηλώνουν ενέργεια παίρνουν εμπρόθετους επιρρηματικούς προσδιορισμούς:

- γ₁. σκοπού
- γ₂. του τόπου
- γ₃. προέλευση
- γ₄. εναντίωση
- γ₅. αναφορά

παραδείγματα	Ο επιρρηματικός προσδιορισμός είναι.....
γ ₁ . Οι αγώνες για την επιτυχία καρποφόρησαν.	του σκοπού
γ ₂ . Η αναχώρησή από το χωριό τους δυσαρέστησε.	του τόπου
γ ₃ . Η καταγωγή από γενιά πλουσίων τον ανέδειξε.	προέλευση
γ ₄ . Τα γραπτά κατά των ναρκωτικών δημοσιεύτηκαν.	εναντίωση
γ ₅ . Τα αισθήματά μου γι' αυτούς είναι γνωστά.	αναφορά

Οι διάφοροι τύποι επιρρηματικών προσδιορισμών έχουν πολλές και διάφορες σημασίες. Οι κυριότερες σημασίες των επιρρηματικών προσδιορισμών είναι:

α. ο τόπος	ε. η αιτία	θ. η προϋπόθεση ή ο όρος
β. ο χρόνος	στ. ο σκοπός	ι. η εναντίωση και η παραχώρηση
γ. ο τρόπος	ζ. το αποτέλεσμα	ια. η βεβαίωση
δ. το ποσό	η. η αναφορά	ιβ. η άρνηση
		ιγ. ο δισταγμός ή η πιθανότητα

Α. Ο ΤΟΠΟΣ

Επιρρηματικοί τοπικοί προσδιορισμοί

Ο τόπος εκφράζεται:

1. Με **τοπικά επιρρήματα** και με **τοπικές επιρρηματικές εκφράσεις** που φανερώνουν **τόπο** (απαντούν στην ερώτηση **πού?**).

παραδείγματα

τοπικά επιρρήματα

Η μητέρα είναι **μέσα**.
Πήγε **κοντά** γιατί δεν άκουγε.

(**πού?**... **μέσα**)
(**πού?**.....**κοντά**)

τοπικές επιρρηματικές εκφράσεις

Ο δρόμος θα περάσει **μέσα από το χωριό**.
Έτρεχαν στο προαύλιο **πέρα δώθε**.

(**πού?**..... **μέσα από το χωριό**)
(**πού?****πέρα δώθε**)

2. Με **τοπικούς εμπρόθετους προσδιορισμούς**.

παραδείγματα

Άφησε τα πιάτα **στο τραπέζι**.
Πηγαίνει πάντα **από στεριάς**.

(**πού?**..... **στο τραπέζι**)
(**πού?**..... **από στεριάς**)

3. Με **τοπικούς πτωτικούς προσδιορισμούς (σε αιτιατική)*1**.

παραδείγματα

Θα πάω **σχολείο**.

(**πού?**..... **σχολείο** (αιτιατική))

***1 Σπάνια σε γενική ή σε ονομαστική**

παραδείγματα

Να 'μουν πουλί να πέταγα να πήγαινα **τ' αψηλού**.
Αθήνα 17 Νοεμβρίου 1973.

(**πού?**..... **τ' αψηλού** (γενική))
(**πού?**..... **Τρίκαλα** (ονομαστική))

4. Με **τοπικές αναφορικές προτάσεις**.

παραδείγματα

Κοίταξε **όπου θέλεις**.

(**πού?**..... **όπου θέλεις**)

Β. Ο ΧΡΟΝΟΣ

Επιρρηματικοί χρονικοί προσδιορισμοί

Ο χρόνος εκφράζεται:

1. Με **χρονικά επιρρήματα** και με **χρονικές επιρρηματικές εκφράσεις** που φανερώνουν **χρόνο** (απαντούν στην ερώτηση **πότε;**).

παραδείγματα

χρονικά επιρρήματα

Ο πατέρας κοιμάται **νωρίς**.
Η Δήμητρα διαβάει **τήρα**.

(**πότε;** **νωρίς**)
(**πότε;** **τήρα**)

χρονικές επιρρηματικές εκφράσεις

Ξεχνάω **χρόνο με το χρόνο**.
Φάνηκε **ύστερα από μέρες**.

(**πότε;** **χρόνο με το χρόνο**)
(**πότε;** **ύστερα από μέρες**)

2. Με **χρονικούς εμπρόθετους προσδιορισμούς**.

παραδείγματα

Έκανε δύο ταξίδια **σ' ένα χρόνο**.
Τα οστά **κατά την παιδική ηλικία** είναι εύκαμπτα.

(**πότε;** **σε ένα χρόνο**)
(**πότε;** ... **κατά την παιδική ηλικία**)

3. Με **χρονικές μετοχές**.

παραδείγματα

Σε είδα, **μπαίνοντας** στο βιβλιοπωλείο.
Τρέχοντας γελούσε.

(**πότε;** **μπαίνοντας**)
(**πότε;** **τρέχοντας**)

4. Με **χρονικές προτάσεις**.

παραδείγματα

Σε είδα, **όταν έμπαίνα** στο βιβλιοπωλείο.
Έφυγε, **μόλις ήρθες**.

(**πότε;** **όταν έμπαίνα**)
(**πότε;** **μόλις ήρθες**)

5. Με **χρονικούς πτωτικούς προσδιορισμούς (σε αιτιατική)* 1**.

παραδείγματα

Το καλοκαίρι θα πάμε εκδρομή.

(**πότε;** **το καλοκαίρι**)

- *1. Σπάνια σε γενική και ονομαστική

παραδείγματα

Θα έρθω **του χρόνου**.
Ήρθαμε **η ώρα πέντε**.

(**πότε;** **του χρόνου**)
(**πότε;** **η ώρα πέντε**)

6. Με **επιρρηματικό κατηγορούμενο (σε ονομαστική πτώση)**.

παραδείγματα

Παντρεύτηκε **γέρος**.
Μας ήρθε **πρωινός**.

(**πότε;** **γέρος**)
(**πότε;** **πρωινός**)

Γ. Ο ΤΡΟΠΟΣ

Επιρρηματικοί τροπικοί προσδιορισμοί

Ο τρόπος εκφράζεται:

1. Με τροπικά επιρρήματα και με τροπικές επιρρηματικές εκφράσεις που φανερώνουν τρόπο (απαντούν στην ερώτηση πώς;).

παραδείγματα

τροπικά επιρρήματα

Οδηγεί προσεχτικά.
Έφυγε σιγά.

(πώς; ... προσεχτικά)
(πώς; ... σιγά)

τροπικές επιρρηματικές εκφράσεις

Έτσι κι αλλιώς θα φύγω.
Δε θέλω να έρθω στα κρυφά.

(πώς; ... Έτσι κι αλλιώς)
(πώς; ... στα κρυφά)

2. Με εμπρόθετους προσδιορισμούς.

παραδείγματα

Άλλαξε τη βαλίτσα κατά λάθος.
Τον συνέλαβαν με σχέδιο.

(πώς;κατά λάθος)
(πώς; με σχέδιο)

3. Με τροπικές μετοχές.

παραδείγματα

Δουλεύει τραγουδώντας.
Του απάντησε θυμωμένος.

(πώς;τραγουδώντας)
(πώς; θυμωμένος)

4. Με τροπικές αναφορικές προτάσεις.

παραδείγματα

Όπως έστρωσες, θα κοιμηθείς.
Θα γίνουν όλα, όπως τα είπες.

(πώς; Όπως έστρωσες)
(πώς; όπως τα είπες)

5. Με τροπικούς πτωτικούς προσδιορισμούς (σε αιτιατική ή γενική).

παραδείγματα

Το ήπιε γουλιά γουλιά
Κοιμάται του καλού καιρού.

(πώς; γουλιά γουλιά)
(πώς; του καλού καιρού)

6. Με επιρρηματικό κατηγορούμενο.

παραδείγματα

Ο αέρας φυσούσε δυνατός.
Προσεκτικός έλεγχε τα γραπτά.

(πώς; δυνατός)
(πώς; Προσεκτικός)

Δ. ΤΟ ΠΟΣΟ

Επιρρηματικοί ποσοτικοί προσδιορισμοί

Το ποσό εκφράζεται:

1. Με **ποσοτικά επιρρήματα** και με **ποσοτικές επιρρηματικές εκφράσεις** που φανερώνουν ποσό (απαντούν στην ερώτηση **πόσο;**).

παραδείγματα

ποσοτικά επιρρήματα

Πίνει **πολύ** κρασί.

(πόσο; ... **πολύ**)

Δεν περιμέναμε **τόσο** εύκολη άσκηση.

(πόσο; ... **τόσο**)

ποσοτικές επιρρηματικές εκφράσεις

Όσο τον θέλει, **τόσο** την αποφεύγει.

(πόσο; ... **όσο... τόσο**)

Θα έρθουν όλοι **πάνω κάτω**.

(πόσο; ... **πάνω κάτω**)

2. Με **ποσοτικούς εμπρόθετους προσδιορισμούς**.

παραδείγματα

Το έγγραφο **ίσαμε είκοσι φορές**.

(πόσο; **ίσαμε είκοσι φορές**)

Πήραν όλοι **από δέκα μολύβια**.

(πόσο; **από δέκα μολύβια**)

3. Με **ποσοτικές αναφορικές προτάσεις**.

παραδείγματα

Πάρε, **όσο** θέλεις.

(πόσο; **όσο θέλεις**)

Γράψε, **όσο** μπορείς.

(πόσο; **όσο μπορείς**)

4. Με **ποσοτικούς πτωτικούς προσδιορισμούς (σε αιτιατική)**.

παράδειγμα

Ψήλωσε **μια** πιθαμή.

(πόσο; **μια** πιθαμή)

Του στοίχισε **ολόκληρη** τη ζωή.

(πόσο; **ολόκληρη** τη ζωή)

Ε. Η ΑΙΤΙΑ

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί της αιτίας

Η αιτία εκφράζεται:

1. Με το ερωτηματικό αιτιολογικό μόριο **γιατί** (απαντούν στην ερώτηση **γιατί;** (=για ποια αιτία;)).

παράδειγμα

Γιατί φεύγεις.

2. Με αιτιολογικούς εμπρόθετους προσδιορισμούς.

παραδείγματα

Έτρεμαν από το κρύο.

(γιατί; από το κρύο)

Ήταν περήφανος για την επιτυχία.

(γιατί; για την επιτυχία)

3. Με αιτιολογικές μετοχές.

παραδείγματα

Μη βλέποντας έπεσε.

(γιατί;..... Μη βλέποντας)

Θέλοντας να ησυχάσει έφυγε.

(γιατί; Θέλοντας)

4. Με αιτιολογικές προτάσεις.

παραδείγματα

Έσκυβε γιατί φοβόταν.

(γιατί; γιατί φοβόταν)

Ζήτησε συγγνώμη, που έφυγε έτσι.

(γιατί; που έφυγε έτσι)

5. Με αιτιολογικούς πτωτικούς προσδιορισμούς (σε αιτιατική)*1.

παράδειγμα

Τι με τρέμεις;

(γιατί; Τι)

***1 Σπάνια σε γενική**

παράδειγμα

Πεθαίνει της φτώχειας.

(γιατί; της φτώχειας)

ΣΤ. Ο ΣΚΟΠΟΣ

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί του σκοπού

Ο σκοπός εκφράζεται:

1. Με επιρρηματικές εκφράσεις ή με το ερωτηματικό τελικό μόριο **γιατί** (απαντούν στην ερώτηση **γιατί**; (=για ποιο σκοπό;)).

παράδειγμα

Δούλεψε **για** χάρη της. (γιατί; για χάρη της)

2. Με τελικούς εμπρόθετους προσδιορισμούς.

παραδείγματα

Πολέμησε **για** τη ζωή του. (γιατί; για τη ζωή του)
Οι προσπάθειές του **για** ειρήνη απέδωσαν. (γιατί; για ειρήνη)

3. Με τελικές προτάσεις.

παραδείγματα

Έσκυψε, **να μην** κτυπήσει. (γιατί;να μην κτυπήσει)
Άνοιξε την πόρτα, **να φύγει** η δυσοσμία. (γιατί; να φύγει η δυσοσμία)

4. Με τελικούς πτωτικούς προσδιορισμούς (σε αιτιατική ή γενική).

παράδειγμα

Πήγε **κυνήγι**. (γιατί; **κυνήγι** (αιτιατική))
Καλού κακού πάρε φαγητό μαζί σου. (γιατί; **Καλού κακού** (γενική))

Ζ. ΤΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί του αποτελέσματος

Το αποτέλεσμα εκφράζεται:

1. Με αποτελεσματικούς εμπρόθετους προσδιορισμούς.

παραδείγματα

Το χαρτί σκίστηκε **σε** χίλια κομμάτια. (σε τι; σε χίλια κομμάτια)
Μεταμορφώθηκαν **σε** άτρωτους ήρωες. (σε τι; σε άτρωτους ήρωες)

2. Με αποτελεσματικές προτάσεις.

παράδειγμα

Βαρέθηκε τόσο, **που** (=ώστε) δεν έβλεπε την ώρα να φύγει.

Η. Η ΑΝΑΦΟΡΑ

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί της αναφοράς

Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί της αναφοράς εκφέρονται:

1. Με τις αναφορικές εκφράσεις:
- όσο για .. + αιτιατική
 - ως προς .. + αιτιατική
 - σε σχέση με .. + αιτιατική
 - αναφορικά προς .. + αιτιατική
 - αναφορικά με .. + αιτιατική

παραδείγματα

Όσο για αυτόν, τι να πω;
Ως προς το αντικείμενο, θα μιλήσει ο υπεύθυνος.
Σε σχέση με το ατύχημα, ούτε να ακούσω.
Αναφορικά προς τον τίτλο, άκουσα πολλά.
Αναφορικά με την επιτυχία, της άξιζε.

2. Με αναφορικούς εμπρόθετους προσδιορισμούς.
(συνήθως με τις προθέσεις από, για, κατά, με, σε, προς + αιτιατική)

παραδείγματα

Δεν ξέρει πολλά από Φιλοσοφία.
Για τον Ηρακλή τι είπες;
Δεν έχουν ομοιότητα κατά το χαρακτήρα.
Μην παίζετε με το ηλεκτρικό ρεύμα.
Η Ισμήνη είναι πρώτη στη σφυροβολία.
Αυτά προς το παρόν.

Θ. Η ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΗ Ή Ο ΟΡΟΣ

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί της προϋπόθεσης

Η προϋπόθεση ή ο όρος εκφράζεται:

1. Με εμπρόθετους προσδιορισμούς.

παραδείγματα

Να μου χτίσετε το σπίτι με το μεροκάματο.
Το αγόρασε με επιτόκιο εννιά τα εκατό.

2. Με υποθετικές προτάσεις.

παραδείγματα

Αν έρθεις κι εσύ, δε θα χαθούμε.
Εγώ θα φύγω, είτε το θέλεις είτε δεν το θέλεις.

I. Η ΕΝΑΝΤΙΩΣΗ ΚΑΙ Η ΠΑΡΑΧΩΡΗΣΗ

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί της εναντίωσης

Η εναντίωση και η παραχώρηση εκφράζεται:

1. Με εμπρόθετους προσδιορισμούς.

παράδειγμα

Έφυγε παρά τη θέλησή της.

2. Με εναντιωματικές ή παραχωρητικές προτάσεις.

παραδείγματα

*Αν και ήταν γιατρός, δεν μπορούσε τα αίματα.
Δεν τη μιλούσαν, μολονότι την ήξεραν.*

3. Με μετοχή.

παράδειγμα

Και μεθυσμένος σε βλέπει.

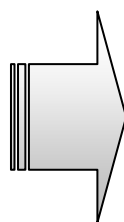
ΙΑ. Η ΒΕΒΑΙΩΣΗ - Η ΑΡΝΗΣΗ - Ο ΔΙΣΤΑΓΜΟΣ Ή Η ΠΙΘΑΝΟΤΗΤΑ

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί της βεβαίωσης - της άρνησης - του δισταγμού ή της πιθανότητας

Τα επιρρήματα, καθώς και άλλες λέξεις ή ομάδες λέξεων που ισοδυναμούν με επιρρήματα:

ΒΕΒΑΙΩΤΙΚΑ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

ναι, μάλιστα, βέβαια, βεβαίως, βεβαιότατα, αναμφίβολα, αμέ, αλήθεια, αληθινά, σωστά, οπωσδήποτε, πράγματι, εξάπαντος, όντως, ακριβώς, ασφαλώς, σίγουρα,.... κ. ά.

Δηλώνουν

βεβαίωση

ΑΡΝΗΤΙΚΑ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

όχι, δε(ν), μη(ν), ποτέ, μπα, όχι βέβαια, ουδέποτε.....κ. ά.

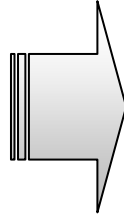

Δηλώνουν

άρνηση

ΔΙΣΤΑΚΤΙΚΑ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΑ

ίσως, τάχα, δήθεν, πιθανόν, άραγε, σάμπως, πιθανότατα, κ. ά.

Δηλώνουν
δισταγμό
ή
πιθανότητα

Επιρρηματικοί προσδιορισμοί

βεβαίωσης

- θα έρθεις κι εσύ;
- Ναι**, θα έρθω.
- Μάλιστα**, θα έρθω.
- Χωρίς άλλο**, θα έρθω.
- Ναι βέβαια**, θα έρθω.

άρνησης

- θα έρθεις κι εσύ;
- Δε** θα έρθω.
- Όχι δε** θα έρθω.
- Α μπα**, δε θα έρθω.
- Όχι βέβαια**, δε θα έρθω.

δισταγμού

- θα έρθεις κι εσύ;
- Ίσως**, έρθω.
- Πιθανόν**, να έρθω.
- Σάμπως**, ξέρω;
- Άραγε**, ξέρω;

Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί εκφέρονται:

α. • με επιρρήματα

- με επιρρηματικές εκφράσεις

β. με άναρθρη πλάγια πτώση (αιτιατική και γενική).

Είναι δυνατόν όμως να συνταχθεί επιρρηματικός προσδιορισμός και με ονομαστική, όπως π. χ. το επιρρηματικό κατηγορούμενο.

γ. με προθέσεις (= εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί) σε γενική και αιτιατική.

δ. με επιρρηματικές μετοχές:

- χρονικές
- τροπικές
- αιτιολογικές
- εναντιωματικές
- υποθετικές

ε. με επιρρηματικές προτάσεις:

- αναφορικές που δηλώνουν τόπο, τρόπο, ποσό κλπ.
- χρονικές
- αιτιολογικές
- τελικές
- αποτελεσματικές
- υποθετικές
- εναντιωματικές

Ο εμπρόθετος προσδιορισμός είναι ένα σύνολο λέξεων, που αποτελείται από πρόθεση και τη λέξη (ή τις λέξεις) που συνοδεύει αυτή η πρόθεση.

⇒ Οι προθέσεις συνοδεύουν:

♦ **ουσιαστικά**

παραδείγματα

*Διαβάζω για τα ατυχήματα.
Μένω κοντά στο φαρμακείο.*

♦ **επίθετα**

παραδείγματα

*Είμαι άγριος με τους επιθετικούς.
Έδωσε στους φτωχούς.*

♦ **αριθμητικά**

παραδείγματα

*Έρθα από τις οκτώ.
Στο εκατό παίρνεις ένα δώρο.*

♦ **αντωνυμίες**

παραδείγματα

*Η Θάλεια είναι ψηλότερη από σένα.
Γιατί μαλώνεις με τον εαυτό σου;*

♦ **μετοχές**

παραδείγματα

*Στους μεθυσμένους μην αντιμιλάς.
Δεν παίζω με τους καλομαθημένους.*

⇒ Οι προθέσεις σπάνια συνοδεύουν:

♦ **άκλιτες λέξεις**

παραδείγματα

*Πάρε από κάτω.
Ως χτες ήταν η προθεσμία.*

♦ **προτάσεις ολόκληρες**

παραδείγματα

*Τρως αντί να κάνεις δίαιτα.
Συμφωνείς κι εσύ με το να σιωπάς.*

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- Τα πτωτικά που συνοδεύονται από προθέσεις μπαίνουν σε αιτιατική πτώση.
- Οι προθέσεις **μερικές φορές** συντάσσονται και με γενική.

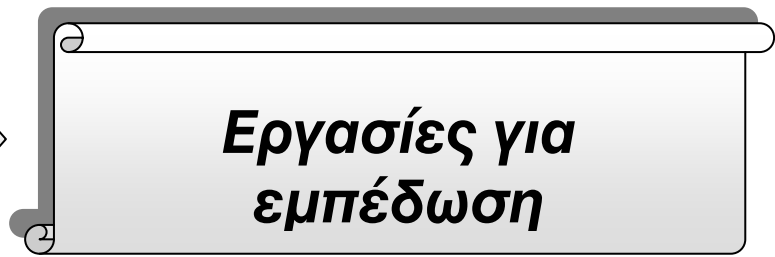
παραδείγματα

*Έφυγε εξαιτίας του Ηρακλή.
Μετά χαράς σας φιλοξενώ.*

- Οι προθέσεις **από, για, αντί** και τα παρομοιαστικά επιρρήματα **σαν, ως** συντάσσονται και με ονομαστική.

παραδείγματα

*Από άρρωστος έγινε υγιής.
Η Πηνελόπη περνιέται για αριστοκράτης.
Ας έρθει ο Ιπποκράτης αντί ο Ιάσοντας.
Μιλάς σαν μεθυσμένος.
Σας απαντώ ως επιστήμονας.*

ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΟΙ ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΙ

✓ Να αντιστοιχίσεις τις προτάσεις με το σωστό είδος του επιρρηματικού τους προσδιορισμού:

α. Επέστρεψε το μεσημέρι .	•	• σκοπός
β. Πήγε στο σχολείο .	•	• χρόνος
γ. Μαθαίνει παίζοντας .	•	• τρόπος
δ. Γνωρίζω αρκετά την περιοχή.	•	• ποσό
ε. Λύγισε από το βάρος .	•	• αναφορά
στ. Συζήτησαν για την αντιμετώπιση των ναρκωτικών.	•	• τόπος
ζ. Ως προς τη συμπεριφορά σου θα δούμε.	•	• εναντίωση
η. Παρά τη θέλησή μου τους ακολούθησα.	•	• αποτέλεσμα
θ. Θα δουλέψεις με την ώρα .	•	• συμφωνία
ι. Το τζάμι έσπασε ώστε έγινε κομμάτια .	•	• αιτία
ια. Σίγουρα , θα επιστρέψω.	•	• βεβαιότητα

✓ Σε ποιες από τις προηγούμενες προτάσεις οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί εκφέρονται με:

1. επίρρημα
2. εμπρόθετο προσδιορισμό
3. μετοχή
4. πλάγια πτώση
5. δευτερεύουσα πρόταση

(Να σημειώσεις δίπλα τον αριθμό των προτάσεων.)

✓ *Να συμπληρωθούν τα κενά των προτάσεων με τους προσδιορισμούς που δίνονται σε άτακτη σειρά:*

α. Βρίσκεται	(όπου θέλεις)
β. Ψάξε	(γήπεδο)
γ. Θα πάει	(έξω στην αυλή)
δ. Θα γυρίσει.....	(λέγοντας αυτά)
ε. Αναχώρησε.....	(μετά από μια εβδομάδα)
στ. Ανθίζει η φύση	(το πρωί)
ζ. Επέστρεψε.....	(την Άνοιξη)
η. Η πόλη φωτίζεται.....	(μόλις νυχτώνει)

✓ *Σε ποια από τις προηγούμενες προτάσεις ο επιρρηματικός προσδιορισμός δήλωνε:*

1. τόπο
2. χρόνο.

✓ *Να συμπληρώσεις τα κενά των προτάσεων.*

(Σε όλες τις προτάσεις ο επιρρηματικός προσδιορισμός δηλώνει τρόπο.)

α. Κολυμπάει	(επίρρημα)
β. Μίλησε	(εμπρόθετο προσδιορισμό)
γ. Ήρθε.....	(μετοχή)
δ. Έτσι έγιναν.....	(δευτερεύουσα αναφορική)
ε. Περιπατούσε	(επιρρηματικό κατηγορούμενο)
στγεμίζει το σακούλι.	(πλάγια πτώση)
ζ. Τα καταφέρνει.....	(επιρρηματική έκφραση)

✓ *Να γράψεις με μία λέξη (μονολεκτικά) τους χρονικούς προσδιορισμούς, σχηματίζοντας παρόμοιες προτάσεις:*

α. Ο πατέρας κοιμάται το μεσημέρι .	
β. Μας πήρε τηλέφωνο τη Δευτέρα .	
γ. Έριξε δυνατή βροχή μέσα στο καλοκαίρι .	
δ. Να μην τον ξαναδώ εδώ βράδυ .	
ε. Παλεύαμε για το ψωμί μας όλο το χρόνο .	
στ. Τον έψαχνα όλη τη μέρα .	
ζ. Το χτίζανε όλο το βράδυ .	
η. Χιονίζει όλη τη νύχτα .	

- ✓ *Να αλλάξεις τις χρονικές προτάσεις με χρονικές μετοχές και το αντίστροφο:*
- α. Έφυγε, **μόλις ήπια το νερό.**
- β. Σου τηλεφώνησε αμέσως, **όταν ήρθε.**
- γ. Όταν ξύπνησε, το θυμήθηκε.
- δ. **Μπαίνοντας,** έβαλε τα κλάματα.
- ε. Χαιρέτησε, **παίρνοντας** την εφημερίδα.
- στ. Τραγουδούσε, **τρέχοντας.**

- ✓ *Στις ακόλουθες προτάσεις οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί δηλώνουν ποσό, αιτία, σκοπό, αποτέλεσμα, αναφορά, προϋπόθεση, εναντίωση, πιθανότητα σε λανθασμένη σειρά. Να σημειώσεις μέσα στην παρένθεση τη σωστή σημασία:*

- α. **Παρά τη διαταγή του** κανένας δεν υπάκουσε. (.....)
- β. Δούλευε **με την ώρα.** (.....)
- γ. **Για την κυκλοφορία** αποφάσισε ο τροχονόμος. (.....)
- δ. Τόσο ψήλωσε το τείχος **ώστε κανένας δεν έβλεπε.** (.....)
- ε. **Για χάρη του παππού μου** θα γυρίσω στο χωριό. (.....)
- στ. **Επιδιώκοντας** τη βράβευση, διάβαζε νύχτα μέρα. (.....)
- ζ. Όσο διαβάζεις, **τόσο βελτιώνεσαι.** (.....)
- η. **Ίσως,** καταλάβει το λάθος του. (.....)

- ✓ *Να κυκλώσεις τους τοπικούς προσδιορισμούς:*

- α. Το γλυκό ήταν πάνω.
- β. Το οικόπεδο βρίσκεται ανάμεσα σε δυο δρόμους.
- γ. Η Αφροδίτη επέστρεψε από την εκδρομή.
- δ. Ο δάσκαλος μπήκε μέσα.
- ε. Είδα τη φίλη μου στο κατάστημα.
- στ. Ο Ηρακλής κοιμάται στο δωμάτιο.
- ζ. Θα πάω για την Πάτρα.
- η. Εμείς θα μείνουμε εδώ κι εσείς εκεί.
- θ. Κοιτούσε για πολύ ώρα ψηλά.

✓ *Να συμπληρώσεις τις προτάσεις με τροπικές μετοχές:*

- α. Περνά την ώρα της (με κέντημα)
- β. Έκανε τη δουλειά της (με συζήτηση)
- γ. Πέτυχε στις εξετάσεις (με διάβασμα)

✓ *Να υπογραμμίσεις τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς:*

- α. Γιατί όχι! Θα δώσω κι εγώ εξετάσεις.
- β. Δε νομίζω ότι θα πάμε εκδρομή. Εσύ τι λες;
- γ. Πιθανόν να έχεις δίκιο. Μην ντρέπεσαι όμως.
- δ. Ναι, θα πάω κι εγώ στη Λάρισα.
- ε. Βέβαια ο καιρός δε μας βοηθά.
- στ. Ίσως να το ήθελε, πού ξέρεις.
- ζ. Ναι, ας περιμένουμε.
- η. Αλήθεια το λέω!
- θ. Μπα! Εμείς ποτέ δε μαλώνουμε.

✓ *Ας ελέγξουμε τις γνώσεις μας για τους επιρρηματικούς προσδιορισμούς, βάζοντας το σημάδι + , ανάλογα στη στήλη: Σωστό - Λάθος.*

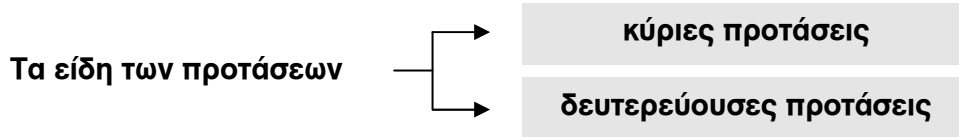
	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
1. Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί είναι μόνο επιρρήματα.	☐	☐
2. Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί προσδιορίζουν μόνο ρήματα.	☐	☐
3. Οι πλάγιες πτώσεις μπορούν να μπουν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί.	☐	☐
4. Οι εμπρόθετοι προσδιορισμοί συνοδεύονται από πρόθεση.	☐	☐
5. Μονολεκτικοί επιρρηματικοί προσδιορισμοί είναι και οι πλάγιες πτώσεις άναρθρες	☐	☐
6. Μετοχές με επιρρηματική σημασία είναι η χρονική, η τροπική η αιτιολογική, υποθετική και η εναντιωματική.	☐	☐
7. Οι αναφορικές προτάσεις μπαίνουν ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί.	☐	☐
8. Το επιρρηματικό κατηγορούμενο είναι επιρρηματικός προσδιορισμός.	☐	☐
9. Οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί βρίσκονται μόνο σε επαυξημένη πρόταση.	☐	☐

5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ - ΓΕΝΙΚΑ
2. ΠΑΡΑΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ
 - A. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΣΥΜΠΛΕΚΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ
 - B. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΑΝΤΙΘΕΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ
 - Γ. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ
 - Δ. ΣΥΝΔΕΣΗ ΜΕ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ
3. ΥΠΟΤΑΚΤΙΚΗ ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ
 - A. ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 1. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 2. ΒΟΥΛΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 3. ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (Ή ΔΙΣΤΑΚΤΙΚΕΣ)
 4. ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 5. ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 - B. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 1. ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 2. ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (Ή ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ)
 3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (Ή ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ)
 4. ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 5. ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 6. ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
 7. ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ
4. ΑΠΡΟΣΩΠΗ ΣΥΝΤΑΞΗ
5. ΕΥΘΥΣ ΚΑΙ ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ

ΓΕΝΙΚΑ

Οι προτάσεις διακρίνονται σε **κύριες** και **δευτερεύουσες**.

Κύρια πρόταση

Μια πρόταση που έχει ολοκληρωμένο νόημα και μπορεί να σταθεί μόνη της στο λόγο λέγεται κύρια πρόταση.

Δευτερεύουσα πρόταση

Μια πρόταση που δεν έχει ολοκληρωμένο νόημα και δεν μπορεί να σταθεί μόνη της στο λόγο λέγεται δευτερεύουσα πρόταση.

Μια δευτερεύουσα πρόταση για να σταθεί μέσα στο λόγο, έχει ανάγκη από μια κύρια πρόταση την οποία και προσδιορίζει.

Όταν θέλουμε να εκφράσουμε **ένα απλό νόημα**, αρκεί **μία και μόνο κύρια πρόταση**.

Όταν θέλουμε να εκφράσουμε **ένα σύνθετο νόημα**, έχουμε ανάγκη από **δύο ή και περισσότερες προτάσεις**.

Ανάλογα με το νόημα που επιθυμούμε να διατυπώσουμε, οι προτάσεις μπορούν να συνδυαστούν ως εξής:

α. κύρια + κύρια

β. κύρια + δευτερεύουσα + δευτερεύουσα
όμοιες

γ. κύρια + δευτερεύουσα + δευτερεύουσα
ανόμοιες

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ

Δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν στο λόγο μόνο δευτερεύουσες προτάσεις, γιατί δεν καλύπτουν πλήρες νόημα.

ΤΡΟΠΟΙ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗΣ ΤΩΝ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΜΕ ΣΥΝΘΕΤΟ ΝΟΗΜΑ ΣΤΟ ΛΟΓΟ

Α΄ ΤΡΟΠΟΣ

Οι προτάσεις μπαίνουν η μία κοντά στην άλλη, χωρίς σύνδεσμο, αλλά χωρίζονται με κόμμα.

παράδειγμα

Έτρωγαν, έπιναν, κουβέντιαζαν, γελούσαν, έκαναν θόρυβο.

Β΄ ΤΡΟΠΟΣ

Οι προτάσεις συνδέονται με παρατακτικούς συνδέσμους.

Η σύνδεση αυτή λέγεται παρατακτική σύνδεση, γιατί με αυτή παρατάσσουμε τη μία πρόταση ισοδύναμα δίπλα στην άλλη.

Η παρατακτική σύνδεση αφορά είτε κύριες μεταξύ τους (α΄ παράδειγμα) είτε δευτερεύουσες **όμοιες** μεταξύ τους (β΄ παράδειγμα).

α΄ παράδειγμα

Πήγε στο βιβλιοπωλείο και αγόρασε βιβλία.

κύρια πρόταση

κύρια πρόταση

β΄ παράδειγμα

Πήγε στο βιβλιοπωλείο για να αγοράσει βιβλία και για να δει τα καινούρια.

κύρια πρόταση

δευτερεύουσα τελική πρόταση

δευτερεύουσα τελική πρόταση

* Η δευτερεύουσα τελική πρόταση συνδέεται παρατακτικά με την όμοιά της.

Γ΄ ΤΡΟΠΟΣ

Οι προτάσεις συνδέονται με υποτακτικούς συνδέσμους.

Η σύνδεση αυτή λέγεται υποτακτική σύνδεση, γιατί με αυτή υποτάσσουμε τη δευτερεύουσα πρόταση είτε στην κύρια (α΄ παράδειγμα) είτε σε μια άλλη δευτερεύουσα ανόμοια πρόταση (β΄ παράδειγμα).

α΄ παράδειγμα

Χαίρεται πολύ, όταν δουλεύει μόνος του.

κύρια πρόταση

δευτερεύουσα χρονική πρόταση

* Η δευτερεύουσα χρονική πρόταση υποτάσσεται στην κύρια.

β΄ παράδειγμα

Κοιμήθηκε νωρίς, γιατί δε σταμάτησε καθόλου, αφότου ξεκίνησε.

κύρια πρόταση

δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση

δευτερεύουσα χρονική πρόταση

* Η δευτερεύουσα αιτιολογική πρόταση υποτάσσεται στην κύρια και η δευτερεύουσα ανόμοια χρονική υποτάσσεται στην δευτερεύουσα αιτιολογική.

Α. ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΜΕ ΣΥΜΠΛΕΚΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ

Οι συμπλεκτικοί σύνδεσμοι

και, (κι), ούτε, μήτε, ουδέ, μηδέ

Οι **συμπλεκτικοί σύνδεσμοι** συνδέουν τις προτάσεις **καταφατικά** (*χωρίς άρνηση σε καμία πρόταση*) και **αποφατικά** (*με άρνηση και στις δύο προτάσεις ή μόνο στη μία*).

- Η **καταφατική σύνδεση γίνεται με το σύνδεσμο και (κι).**

παραδείγματαΈτρωγε **κι** έπινε.Πήγαινε **και** έλα αμέσως.

- Η **αποφατική (αρνητική) σύνδεση γίνεται με τους συνδέσμούς:**

α. **δεν .. και δεν, ούτε .. ούτε, και δεν, δεν .. και** κτλ. σε προτάσεις κρίσης.

παραδείγματα**Δε** μας θέλει **και δε** μας παίζει.**Ούτε** μιλούσε **ούτε** γελούσε.Πέρασε χτες **και δεν** τους μίλησε.Οι μαθητές **δε** διάβασαν **κι** ο δάσκαλος τους παρατηρεί.

β. **μην .. και μην, μήτε να .. μήτε να, και μην, μην και** κτλ. σε προτάσεις επιθυμίας.

παραδείγματα**Μην** τρέχεις **και μην** ιδρώνεις.**Μήτε να** το ζηλέψεις **μήτε να** το αγοράσεις.Έλα **και μην** ξαναφύγεις.**Μην** τρελαθείς μ' αυτό **και** μας ξεχάσεις.

Ο σύνδεσμος « και » ως παρατακτικός σύνδεσμος

1. Ο σύνδεσμος **και** ως παρατακτικός σύνδεσμος συνδέει προτάσεις που έχουν τις παρακάτω σχέσεις:

παραδείγματα

Σχέση προτάσεων

Διασκέδαζε **και** κέρδιζε.
Έφαγε **και** έφυγε.

|| Σχέση χρόνου (= και συγχρόνως)
(= και έπειτα)

Ζηλεύει **και** κάνει έτσι.
Είναι ο αρχηγός **και** ανέλαβε την ευθύνη.

|| Σχέση αιτίας και αποτελέσματος
(= και γι' αυτό)
(= και επομένως)

Κάνει τον έξυπνο **και** δεν προσέχει.

|| Σχέση αντίθεσης (=αλλά)

Πάρε με μαζί σου **και** θα στα δώσω.

|| Σχέση συμφωνίας (=και μ' αυτό τον όρο)

2. Ο σύνδεσμος **και** είναι και μεταβατικός, δηλαδή μπαίνει στην αρχή της περιόδου, για να γίνει μετάβαση του λόγου από τα προηγούμενα στα επόμενα.

παράδειγμα

Ο πατέρας καθόταν ήρεμος στην καρέκλα. **Και** μια στιγμή πετάγεται σα σαίτα.

* Ο σύνδεσμος « και » ορισμένες φορές ισοδυναμεί με:

- α. με υποτακτικό σύνδεσμο (ειδικό, διστακτικό, αιτιολογικό, τελικό, αποτελεσματικό, χρονικό)

παραδείγματα

είδος υποτακτικού συνδέσμου

Τον άκουσα **και** (=ότι) παραμιλούσε γι' αυτά.

|| ειδικός σύνδεσμος

Μην έρθετε **και** (=μήπως) κρυώσετε.

|| διστακτικός σύνδεσμος

Φύγε τώρα **και** (=γιατί) δε μπορώ.

|| αιτιολογικός σύνδεσμος

Θα έρθω **και** (=για να) θα δουλέψω.

|| τελικός σύνδεσμος

Μ' έκανε **κι** (=ώστε) άρχισα το τραγούδι.

|| αποτελεσματικός σύνδεσμος

Έφυγες **και** (=όταν) σε θέλαμε.

|| χρονικός σύνδεσμος

- β. με βουλευτικό να

παράδειγμα Ο μαθητής αρχίζει **και** (=να) βελτιώνεται.

- γ. με αναφορική αντωνυμία

παράδειγμα Ήταν κάποιος **και** (= ο οποίος) ξεχώριζε στο χωριό.

* Η θέση του « και »:

- α. Όταν έχουμε δύο προτάσεις, μπαίνει ανάμεσα σ' αυτές.

παράδειγμα Η μητέρα ήρθε **και** έφυγε αμέσως.

- β. Όταν έχουμε περισσότερες από δύο προτάσεις, μπαίνει μόνο μπροστά από την τελευταία.

παράδειγμα Ο Άρης σηκώθηκε, πλύθηκε, χτενίστηκε, ντύθηκε **και** έφυγε.

- γ. Όταν υπάρχει έμφαση, μπαίνει μπροστά από κάθε πρόταση.

παράδειγμα **Και** ξαπλώνει **και** κοιμάται στο κρεβάτι μου.

Β. ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΜΕ ΑΝΤΙΘΕΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ

Οι αντιθετικοί σύνδεσμοι

αλλά, όμως, ενώ, αν και, μολονότι, μόνο/μα, ωστόσο, παρά

- Από τους αντιθετικούς συνδέσμους, στην παρατακτική σύνδεση, χρησιμοποιούνται οι: **αλλά, μα, όμως, παρά, μόνο, ωστόσο***¹
 - Επίσης, στην παρατακτική σύνδεση χρησιμοποιούνται και άλλες λέξεις ή σύνολα λέξεων, ως αντιθετικοί σύνδεσμοι, όπως οι: **εντούτοις, μάλιστα, έπειτα, μολοταύτα, εξάλλου.**
- ^{*1} Οι υπόλοιποι αντιθετικοί σύνδεσμοι (**ενώ, αν και, μολονότι**) χρησιμοποιούνται κανονικά στην υποτακτική σύνδεση, δηλαδή μόνο αυτοί εισάγουν δευτερεύουσες επιρρηματικές εναντιωματικές προτάσεις.

παραδείγματα

Έφτασε γρήγορα, **αλλά** δεν τους πρόλαβε.
Δεν είναι εύκολο, **μα και** δύσκολο δεν είναι.
Δε έφαγε και πολύ, **παρά** μισή μερίδα.

Από τους παρατακτικούς αντιθετικούς συνδέσμους μερικοί, όπως: **ωστόσο, έπειτα, μολοταύτα κ. ά.** συνοδεύουν **μόνο περιόδους ή ημιπεριόδους**. Το ίδιο γίνεται και με το σύνδεσμο **όμως**.

παραδείγματα

Τα ήθελε όλα τα παιχνίδια δικά του. **Ωστόσο** έδωσε από λίγα.
Τα ήθελε όλα δικά του. Έδωσε **ωστόσο** από λίγα.
Τα ήθελε όλα δικά του. Έδωσε από λίγα **ωστόσο**.

Τα άκουσε όλα· **όμως** δε μίλησε καθόλου.
Τα άκουσε όλα· δε μίλησε **όμως** καθόλου.
Τα άκουσε όλα· δε μίλησε καθόλου **όμως**.

* Οι αντιθετικοί σύνδεσμοι μπαίνουν στην αρχή της πρότασης.

* Οι αντιθετικοί σύνδεσμοι **όμως, ωστόσο, εντούτοις, μάλιστα μολοταύτα, έπειτα** μπορούν να μπουν και ύστερα από μια ή περισσότερες λέξεις της πρότασης ή ακόμη και στο τέλος

Η αντιθετική σύνδεση διακρίνεται σε:

α. απλή

παραδειγμα

Έφυγε γρήγορα, **αλλά** δεν πρόλαβε.

β. επιδοτική (η δεύτερη πρόταση προσθέτει κάτι πιο έντονο)

παραδειγμα

Όχι **μόνο** έφυγε γρήγορα, **αλλά και** δεν πρόλαβε.

Γ. ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΜΕ ΔΙΑΧΩΡΙΣΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ

Οι διαχωριστικοί σύνδεσμοι

ή, είτε

Οι διαχωριστικοί σύνδεσμοι συνδέουν δύο ή περισσότερες προτάσεις.

- Όταν συνδέονται δύο προτάσεις, ο διαχωριστικός σύνδεσμος **ή** μπαίνει συνήθως μόνο μια φορά.*¹

παράδειγμα

Πάντα παίζει **ή** βλέπει τηλεόραση μόνη της.

(ρήμα)... **ή** ... (ρήμα)

- *¹ Για έμφαση ο διαχωριστικός σύνδεσμος **ή** μπαίνει δυο φορές.

παράδειγμα

Η θα το φας όλο **ή** δε θα σου αγοράσω παγωτό.

Η ..(ρήμα) ... **ή** ... (ρήμα)

- Όταν συνδέονται δύο προτάσεις, ο διαχωριστικός σύνδεσμος **είτε** μπαίνει σχεδόν πάντα δυο φορές.

παράδειγμα

Θα έρθει, **είτε** βρέξει **είτε** χιονίσει.

είτε ..(ρήμα) ... **είτε** ... (ρήμα)

- Όταν συνδέονται περισσότερες από δύο προτάσεις, τότε ο διαχωριστικός σύνδεσμος μπαίνει συνήθως μπροστά από κάθε πρόταση.*²

παράδειγμα

Η Αφροδίτη **ή** θα παίζει **ή** θα βλέπει τηλεόραση **ή** θα κοιμάται.

- *² Σε ορισμένες περιπτώσεις ο διαχωριστικός σύνδεσμος μπαίνει μόνο στην τελευταία.

παράδειγμα

Η Αφροδίτη θα παίζει, θα βλέπει τηλεόραση **ή** θα κοιμάται.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- α.** Όταν οι προτάσεις είναι αντίθετες μεταξύ τους και ο λόγος είναι ζωντανός, τότε οι διαχωριστικοί σύνδεσμοι πολλές φορές παραλείπονται.

παράδειγμα

Έρχεται, φεύγει, χωρίς να του μιλούν.

- β.** Κάποτε αντί για διαχωριστικούς συνδέσμους έχουμε τύπους του ρήματος **θέλω**.

παράδειγμα

Θες να πληρώσεις **θες** να υπογράψεις γραμμάτια, το ίδιο είναι.

Δ. ΣΥΝΔΕΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΜΕ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΟΥΣ ΣΥΝΔΕΣΜΟΥΣ

Οι συμπερασματικοί σύνδεσμοι

ώστε, λοιπόν, άρα, επομένως, που

Εκτός από τους συμπερασματικούς συνδέσμους χρησιμοποιούνται και επιρρήματα ως συμπερασματικοί σύνδεσμοι.

Τα επιρρήματα είναι: **τώρα, τότε, έπειτα, ύστερα**, το εμπρόθετο **γι' αυτό** κ. ά.

Οι **συμπερασματικοί σύνδεσμοι συνδέουν δύο κύριες προτάσεις** που έχουν νοηματική σχέση μεταξύ τους, αλλά **χωρίζονται με τελεία ή με άνω τελεία** (στον προφορικό λόγο έχουμε παύση).

- Όταν συνδέονται δύο κύριες προτάσεις, **οι συμπερασματικοί σύνδεσμοι μπαίνουν πάντα στην αρχή της δεύτερης πρότασης.*¹**

Οι συμπερασματικοί σύνδεσμοι μετά από τελεία ή άνω τελεία εισάγουν κύριες προτάσεις.

παραδείγματα

Δεν βρέχει. **Άρα** θα φύγουμε.

Θα πάμε μαζί: **ώστε** συμφιλιωνόμαστε.

*¹ Μόνο ο συμπερασματικός σύνδεσμος **λοιπόν** μπαίνει:

α. και στην αρχή

παράδειγμα

Θα έρθουν και οι φίλοι σου. **Λοιπόν**, τι περιμένεις;

β. και ύστερα από μια ή και περισσότερες λέξεις

παράδειγμα

Έφτασαν μέχρι τη μέση με απώλειες· αναγκάστηκαν **λοιπόν** να οπισθοχωρήσουν.

γ. και στο τέλος μιας πρότασης

παράδειγμα

Φτάσαμε. Άντε **λοιπόν!**

Υποτακτική σύνδεση έχουμε: **α.** με τους υποτακτικούς συνδέσμους
β. με το **να**
γ. με αναφορικές ή ερωτηματικές αντωνυμίες
δ. με αναφορικά ή ερωτηματικά επιρρήματα,
 που εισάγουν δευτερεύουσες προτάσεις.

Οι δευτερεύουσες προτάσεις διακρίνονται σε δύο κατηγορίες:

α'. Ονοματικές προτάσεις

Οι ονοματικές προτάσεις χρησιμοποιούνται συντακτικά όπως τα ονόματα, δηλαδή μπαίνουν: **α.** ως υποκείμενα (των απρόσωπων ρημάτων ή απρόσωπων ρηματικών εκφράσεων)
β. ως αντικείμενα (στα προσωπικά ρήματα)
 και **γ.** ως ονοματικοί προσδιορισμοί (στα ονόματα).

Οι ονοματικές προτάσεις, ως προς τη σημασία τους, είναι:

α. ειδικές
β. βουλευτικές
γ. ενδοιαστικές
δ. πλάγιες ερωτηματικές
ε. αναφορικές (ονοματικές).

και

παραδείγματα	Η ονοματική πρόταση εισάγεται με..	Συντακτική θέση της πρότασης	είδος πρότασης
Φαίνεται <u>ότι</u> θα πετύχει.	υποτακτικό σύνδεσμο	υποκείμενο	ειδική
Βιάζεται <u>να</u> έρθει.	το να	αντικείμενο	βουλευτική
Ένα μόνο σκεφτόταν, <u>μήπως</u> έρθει ο πατέρας.	υποτακτικό σύνδεσμο	ονοματικός προσδιορισμός (επεξήγηση)	ενδοιαστική
Μας ρωτούσε <u>τι</u> αγοράσαμε.	ερωτηματική αντωνυμία	αντικείμενο	πλάγια ερωτηματική
<u>Όποιος</u> βιάζεται σκοντάφτει.	αναφορική αντωνυμία	υποκείμενο	αναφορική ονοματική

β'. Επιρρηματικές προτάσεις

Οι επιρρηματικές προτάσεις προσδιορίζουν κυρίως το ρήμα μιας πρότασης ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί.

Οι επιρρηματικές προτάσεις, ως προς τη σημασία τους, είναι:

α. αιτιολογικές
β. τελικές
γ. αποτελεσματικές
δ. υποθετικές
ε. εναντιωματικές
στ. χρονικές
ζ. αναφορικές (επιρρηματικές)

και

παραδείγματα	Η πρόταση εισάγεται με..	είδος πρότασης
Θα έρθω, <u>γιατί</u> θέλω.	υποτακτικό σύνδεσμο	αιτιολογική
Οι μαθητές προσέχουν, <u>για να</u> μάθουν.	υποτακτικό σύνδεσμο	τελική
Δεν είναι έξυπνος <u>να τα</u> κρύψει.	το να (= ώστε)	αποτελεσματική
<u>Αν</u> έχεις φίλους, προχωράς.	υποτακτικό σύνδεσμο	υποθετική
<u>Αν και</u> είχε φίλους, απέτυχε στο τέλος.	υποτακτικό σύνδεσμο	εναντιωματική
<u>Όταν</u> πετυχαίνει, χαίρεται.	υποτακτικό σύνδεσμο	χρονική
Πήγαινε <u>όποια</u> ώρα θέλεις.	αναφορική αντωνυμία	αναφορική επιρρηματική
Θα μιλήσω έτσι, <u>όπως</u> σου είπα.	αναφορικό επίρρημα	αναφορική επιρρηματική

Α. ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. ΕΙΔΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ειδικές προτάσεις λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με τους ειδικούς συνδέσμους.

Οι ειδικοί σύνδεσμοι

πως, που, ότι

Οι ειδικές προτάσεις συμπληρώνουν το περιεχόμενο **μονολεκτικών ή περιφραστικών ρημάτων ή άλλων όρων της πρότασης**. Εξαρτώνται από ρήματα λεκτικά (λέγω), γνωστικά (γνωρίζω), αισθητικά (αισθάνομαι), δεικτικά (δείχνω).

- Η **ειδική πρόταση** χρησιμοποιείται ως **αντικείμενο, υποκείμενο ή επεξήγηση** (α. στο ουδέτερο αυτό, εκείνο, τούτο .. κλπ., β. στο αόριστο ένας-μια-ένα, γ. στα ουσιαστικά που παράγονται από τα ίδια ρήματα που εξαρτάται η δευτερεύουσα πρόταση π.χ. η γνώση ότι (= δηλαδή)....., η αγγελία ότι (= δηλαδή).....).

παραδείγματα	Η ονοματική πρόταση εισάγεται με..	Συντακτική θέση της πρότασης	είδος πρότασης
Αισθάνεται <u>ότι</u> θα πετύχει. *1	ειδικό σύνδεσμο	αντικείμενο	ειδική
Διαδίδεται <u>πως</u> θα έρθει. *1	ειδικό σύνδεσμο	υποκείμενο	ειδική
Με ευχαριστούσε αυτό, <u>που</u> ήμουν ακόμα <u>παιδί</u> . *2	ειδικό σύνδεσμο	επεξήγηση (στο αυτό)	ειδική

*1 Οι ειδικές προτάσεις **δε χωρίζονται με κόμμα**.

*2 Η ειδική πρόταση ως επεξήγηση **χωρίζεται με κόμμα**.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ Οι ειδικές προτάσεις, **ανάλογα με το περιεχόμενό τους, εκφέρονται με οριστική, δυνητική οριστική και πιθανολογική οριστική**. Η άρνηση είναι **δε(ν)**.

παραδείγματα

Πιστεύω **ότι υπάρχει τρόπος**.

(οριστική)

Πίστευε **ότι θα υπήρχε τρόπος**.

(δυνητική οριστική)

= **θα + οριστική παρατατικού ή υπερσυντέλικου**

Πιστεύω **ότι θα υπάρχει τρόπος**.

(πιθανολογική οριστική)

= **οριστική κάθε χρόνου**

- * Οι **ειδικές προτάσεις** εισάγονται και με το σύνδεσμο **να** (με άρνηση **μην**).
Σ' αυτή την περίπτωση η **ειδική πρόταση εκφράζει κάποια αμφιβολία** (παρόλο που εκφέρεται με οριστική) και **ακολουθεί** ύστερα από **ρήμα** ή την περίφραση **είναι πιθανό (απίθανο)**.

παραδείγματα

Δε θυμάμαι **να τον είδα**.

Σκέφτηκα **να μην ξεχάσεις το παλτό**.

Είναι πιθανό **να έρθει**.

- * Ως ειδικός σύνδεσμος χρησιμοποιείται και ο συμπλεκτικός σύνδεσμος **και**.
Στην περίπτωση αυτή το **ρήμα της πρώτης πρότασης έχει τη σημασία του αισθάνομαι** ή **νομίζω**.

παράδειγμα

Τον άκουσα **και** (=ότι) παραμιλούσε γι' αυτά.

2. ΒΟΥΛΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Βουλητικές προτάσεις λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που **εισάγονται με το «να»**.

Οι **βουλητικές προτάσεις** συμπληρώνουν την έννοια ενός **ρήματος** ή ενός **άλλου όρου μονολεκτικού ή περιφραστικού μιας πρότασης**, που σημαίνει *θέλω, μπορώ, προτρέπω, εμποδίζω, αναγκάζομαι κ. ά.* Έχουν άρνηση **μην**.

- Η **βουλητική** πρόταση χρησιμοποιείται ως **αντικείμενο, υποκείμενο ή επεξήγηση**.

παραδείγματα	Η ονοματική πρόταση εισάγεται με..	Συντακτική θέση της πρότασης	είδος πρότασης
Θέλω να <u>σας</u> μιλήσω. *1	να	αντικείμενο	βουλητική
Πρέπει να <u>είσαι</u> ανεκτικός. *1	να	υποκείμενο	βουλητική
Πάντα το ήθελε αυτό, να <u>παίρνει</u> καλούς βαθμούς . *2	να	επεξήγηση (στο αυτό)	βουλητική

*1 Οι βουλητικές προτάσεις **δε χωρίζονται με κόμμα**.

*2 Η βουλητική πρόταση ως επεξήγηση **χωρίζεται με κόμμα**.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Οι **βουλητικές προτάσεις** εκφέρονται κανονικά **με υποτακτική**. Κάποτε, όμως, εκφέρονται και με **οριστική παρατατικού** και με **οριστική οποιουδήποτε παρελθοντικού χρόνου**.

παραδείγματα

Πρέπει **να** φεύγεις.

(υποτακτική)

Ήθελα **να** πήγαινα κι εγώ μαζί τους.

(οριστική παρατατικού:

από έλξη με το ρήμα της κύριας)

Ήταν προτιμότερο **να** μην είχαμε φάει.

(οριστική υπερσυντέλικου εκφράζει απλή σκέψη)

- * Βουλητική πρόταση εισάγεται και με το συμπλεκτικό σύνδεσμο **και**.

παράδειγμα

Ο καιρός αρχίζει **και** αγριεύει. (= να αγριεύει)

- * Οι προτάσεις που εισάγονται με το **να** δεν είναι πάντα βουλητικές.

παράδειγμα

Έφυγε **να** (=για να) προλάβει. (Η πρόταση είναι τελική)

- * Βουλητικές προτάσεις εισάγονται μετά τις προθέσεις: **αντί, δίχως, χωρίς, ίσαμε** ή με τις φράσεις **από το, με το, στο**.

παράδειγμα

Εργαζόμαστε **χωρίς να** μιλάμε.

3. ΕΝΔΟΙΑΣΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (Ή ΔΙΣΤΑΚΤΙΚΕΣ)

Ενδοιαστικές προτάσεις λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που **εισάγονται με τους διστακτικούς συνδέσμους**.

Οι διστακτικοί σύνδεσμοι

μη(ν), μήπως

Οι **ενδοιαστικές προτάσεις** φανερώνουν **κάποιο φόβο** (ενδοιασμό) ή **ανησυχία** μήπως γίνει κάτι δυσάρεστο ή ανεπιθύμητο ή μήπως δε γίνει κάτι το επιθυμητό. Έχουν άρνηση **δε(ν)**. Εξαρτώνται από ρήματα που δηλώνουν φόβο ή ανησυχία.

Οι **ενδοιαστικές προτάσεις**:

- α.** όταν εκφράζουν **φόβο** (=μήπως γίνει κάτι), **εισάγονται** με τους συνδέσμους **μήπως, μη(ν)**
 - β.** όταν εκφράζουν **φόβο** **μήπως δε γίνει κάτι**, **εισάγονται** με τους συνδέσμους **μήπως δεν, μη δε(ν)**.
- Η **ενδοιαστική πρόταση** χρησιμοποιείται ως **αντικείμενο**, ως **υποκείμενο** ή ως **επεξήγηση**.

παραδείγματα	Η ονοματική πρόταση εισάγεται με..	Συντακτική θέση της πρότασης	είδος πρότασης
Τρέμω <u>μήπως</u> κτυπήσεις. *1	διστακτικό σύνδεσμο	αντικείμενο	ενδοιαστική
Είναι φόβος <u>μήπως</u> αποτύχω. *1	διστακτικό σύνδεσμο	υποκείμενο	ενδοιαστική
Ένα φοβόταν, <u>μήπως</u> δεν πετύχει. *2	διστακτικό σύνδεσμο	επεξήγηση (στο ένα)	ενδοιαστική

*1 Οι ενδοιαστικές προτάσεις **δε χωρίζονται με κόμμα**.

*2 Η ενδοιαστική πρόταση ως επεξήγηση **χωρίζεται με κόμμα**.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Οι **ενδοιαστικές προτάσεις** εκφέρονται κανονικά **με υποτακτική**, που δηλώνει **το ενδεχόμενο, το πιθανό**.

Κάποτε, όμως, εκφέρονται και με **οριστική** που δηλώνει **το πραγματικό**.

παραδείγματα

Φοβάται μήπως τον δουν.

(υποτακτική αορίστου)

Φοβάται μήπως τον κλέβουν.

(οριστική ενεστώτα)

* Ενδοιαστική πρόταση εισάγεται και με το **να μη(ν)**.

παραδειγμα

Φοβάται **να μην** κρυώσει.

* Ενδοιαστική πρόταση εισάγεται και με το συμπλεκτικό σύνδεσμο **και**.

παραδειγμα

Μην έρχεστε **και** κρυώσετε.

(= μήπως κρυώσετε)

4. ΠΛΑΓΙΕΣ ΕΡΩΤΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις (ή πλάγιες ερωτήσεις) λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με:

α. ερωτηματικές αντωνυμίες

Οι ερωτηματικές αντωνυμίες	⇒	ποιος; , πόσος; , τι;
----------------------------	---	-----------------------

β. ερωτηματικά επιρρήματα

Τα ερωτηματικά επιρρήματα	⇒	πού; , πώς; , πότε; κτλ.
---------------------------	---	--------------------------

γ. συνδέσμους

Οι σύνδεσμοι	⇒	αν, γιατί, μήπως κτλ.
--------------	---	-----------------------

Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις περιέχουν ερώτηση. Έχουν άρνηση **δε(ν)** , εκτός αν στην πλάγια ερωτηματική πρόταση υπάρχει **να**, οπότε η άρνηση είναι **μη(ν)**.

- Η πλάγια ερωτηματική πρόταση χρησιμοποιείται κυρίως ως **αντικείμενο**, **υποκείμενο** ή **επεξήγηση**. Εξαρτάται από ρήματα ή ρηματικές εκφράσεις που δηλώνουν απορία, ερώτηση, αμφιβολία.

παραδείγματα	Η ονοματική πρόταση εισάγεται με..	Συντακτική θέση της πρότασης	είδος πρότασης
<i>Ρωτούσε <u>τι</u> θα πάρουμε. *1</i>	ερωτηματική αντωνυμία	αντικείμενο	πλάγια ερωτηματική
<i>Δεν είναι βέβαιο <u>τι</u> θέλει. *1</i>	ερωτηματική αντωνυμία	υποκείμενο	πλάγια ερωτηματική
<i>Αυτό δεν καταλαβαίνω, <u>ποιες</u> είναι οι διαφορές μας. *2</i>	ερωτηματική αντωνυμία	επεξήγηση (στο αυτό)	πλάγια ερωτηματική
<i>Ξαναρώτησες <u>πότε</u> θα πάμε. *1</i>	ερωτηματικό επίρρημα	αντικείμενο	πλάγια ερωτηματική
<i>Είναι παράξενο <u>πώς</u> τα καταφέρνει. *1</i>	ερωτηματικό επίρρημα	υποκείμενο	πλάγια ερωτηματική
<i>Στην απορία μου, <u>πού</u> θα πάμε, δε μου απάντησαν. *2</i>	ερωτηματικό επίρρημα	επεξήγηση (στην απορία)	πλάγια ερωτηματική
<i>Αμφιβάλλω <u>αν</u> κατάλαβε. *1</i>	σύνδεσμο	αντικείμενο	πλάγια ερωτηματική
<i>Είναι ερώτημα <u>γιατί</u> ήρθε κι αυτή. *1</i>	σύνδεσμο	υποκείμενο	πλάγια ερωτηματική
<i>Στην ερώτησή μου, <u>αν</u> θα έρθει κι αυτός, έδωσε απάντηση το τηλεφώνημα. *2</i>	σύνδεσμο	επεξήγηση (στην ερώτησή μου)	πλάγια ερωτηματική

*1 Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις **δε χωρίζονται με κόμμα**.

*2 Η πλάγια ερωτηματική πρόταση ως επεξήγηση **χωρίζεται με κόμμα**.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Οι πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις ανάλογα με το περιεχόμενό τους, εκφέρονται με **οριστική**, **οριστική δυννητική** και με **υποτακτική απορηματική** (υποτακτική με το **να**).

παραδείγματα

Δεν ξέρω **γιατί** φεύγεις.

(οριστική)

Δεν ξέρω **τι** θα αγοράζεις.

(οριστική δυννητική)

Δεν ήξερα **πότε** να ξανατηλεφωνήσω.

(υποτακτική απορηματική)
(δηλώνει απορία)

5. ΟΝΟΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Ονοματικές αναφορικές προτάσεις λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες:

Οι **ονοματικές αναφορικές προτάσεις** προσδιορίζουν έναν **ονοματικό όρο μιας άλλης πρότασης (συνήθως της κύριας)**, ο οποίος είτε υπάρχει στην πρόταση είτε παραλείπεται και εννοείται.

Η παράλειψη του όρου δίνει την εντύπωση ότι η αναφορική πρόταση χρησιμοποιείται η ίδια στη θέση του όρου που παραλείπεται.

- Η **ονοματική αναφορική πρόταση** χρησιμοποιείται κυρίως ως **υποκείμενο, κατηγορούμενο, αντικείμενο, επιθετικός προσδιορισμός, προσδιορισμός ετερόπυτος (γενική υποκειμενική ή γενική κτητική)**.

παραδείγματα	Η ονοματική πρόταση εισάγεται με..	Συντακτική θέση της πρότασης	είδος πρότασης
<i>Όποιος διψάει βρύσες βλέπει.</i>	αναφορική αντωνυμία	υποκείμενο	αναφορική πρόταση
<i>Είσαι <u>ό,τι</u> δηλώσεις.</i>	αναφορική αντωνυμία	κατηγορούμενο	αναφορική πρόταση
<i>Έκανα <u>ό,τι</u> ήθελα.</i>	αναφορική αντωνυμία	αντικείμενο	αναφορική πρόταση
<i>Έσκισε τα χαρτιά <u>που</u> δε χρειάζονταν.</i> (= τα άχρηστα χαρτιά)	αναφορική αντωνυμία	επιθετικός προσδιορισμός	αναφορική πρόταση
<i>Ακολούθησε το παράδειγμα <u>όσων</u> σοφών γνωρίζεις.</i>	αναφορική αντωνυμία	γενική υποκειμενική	αναφορική πρόταση
<i>Να σκέφτεσαι τα λόγια <u>όποιου</u> σέβεσαι.</i>	αναφορική αντωνυμία	γενική κτητική	αναφορική πρόταση

Οι ονοματικές αναφορικές προτάσεις **δε χωρίζονται με κόμμα**.

Πολλές ονοματικές αναφορικές προτάσεις περιέχουν μια επιρρηματική έννοια και έτσι δηλώνουν, όπως και οι επιρρηματικοί προσδιορισμοί: **α. αιτία, β. σκοπό, γ. αποτέλεσμα δ. προϋπόθεση, ε. εναντίωση ή παραχώρηση.**

παραδείγματα	Η ονοματική πρόταση εισάγεται με..	είδος πρότασης	Η ονοματική πρόταση δηλώνει...
<i>Τον εκτιμούμε <u>που</u> (=γιατί) μας συμβουλεύει.</i>	αναφορικό επίρρημα	αναφορική αιτιολογική πρόταση	αιτία
<i>Να έρθει κάποιος <u>που να</u> (=για να) μας ανοίξει την πόρτα.</i>	αναφορικό επίρρημα	αναφορική τελική πρόταση	σκοπός
<i>Ζωγραφίζει έτσι <u>που</u> (=ώστε) τον ζηλεύεις.</i>	αναφορικό επίρρημα	αναφορική αποτελεσματική πρόταση	αποτέλεσμα
<i>Θα υπακούσω <u>σε όποιον</u> (= αν) τον εκλέξετε.</i>	αναφορικό επίρρημα	αναφορική υποθετική πρόταση	υπόθεση
<i>Δεν πείθεις <u>ό,τι κι αν</u> κάνεις</i>	αναφορικό επίρρημα	αναφορική υποθετική πρόταση	εναντίωση παραχώρηση

Β. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. ΑΙΤΙΟΛΟΓΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Αιτιολογικές προτάσεις λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που **εισάγονται με τους αιτιολογικούς συνδέσμους ή με λέξεις και φράσεις** (*που, καθώς, μια που, μια και, σαν...που κ. ά.*) που χρησιμοποιούνται **ως αιτιολογικοί σύνδεσμοι**.

Εξαρτώνται από ρήματα που δηλώνουν ψυχική κατάσταση (π. χ. αισθάνομαι, χαίρομαι, λυπούμαι...) ή από οποιοδήποτε ρήμα ή έκφραση που χρειάζεται αιτιολόγηση.

Οι αιτιολογικοί σύνδεσμοι

γιατί, επειδή, αφού

Οι αιτιολογικές προτάσεις φανερώνουν **την αιτία για την οποία γίνεται αυτό που δηλώνει η πρόταση που προσδιορίζεται**. Έχουν άρνηση **δε(ν)**.

παραδείγματα	Η επιρρηματική πρόταση εισάγεται με..	είδος πρότασης
Ο Ηρακλής χαιρόταν, <u>γιατί</u> ήταν πρώτος.	αιτιολογικό σύνδεσμο	αιτιολογική
Ο Ηρακλής χαιρόταν, <u>που</u> ήταν πρώτος.	τη λέξη που , ως αιτιολογικό σύνδεσμο	αιτιολογική

Οι αιτιολογικές προτάσεις **χωρίζονται με κόμμα**.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

Οι αιτιολογικές προτάσεις, ανάλογα με το περιεχόμενό τους, εκφέρονται με **απλή οριστική, δυνητική οριστική και με πιθανολογική οριστική**.

παραδείγματα

Στενοχωρέθηκε, **επειδή δεν του απάντησαν**. (απλή οριστική)

Θα σου τα δώσω, **αφού μόνος μου δε θα τα έπαιρνα**. (δυνητική οριστική)

Ας πάμε, **γιατί μόνο αυτή θα γνωρίζει**. (πιθανολογική οριστική)

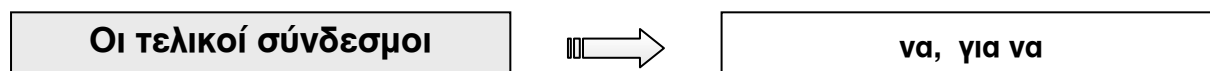
* Ως αιτιολογικός σύνδεσμος χρησιμοποιείται και ο συμπλεκτικός σύνδεσμος **και**.

παραδειγμα

Φύγε τώρα **και** δε μπορώ. (=γιατί δεν μπορώ)

2. ΤΕΛΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (Η ΤΟΥ ΣΚΟΠΟΥ)

Τελικές προτάσεις λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που **εισάγονται με τους τελικούς συνδέσμους**. Εξαρτώνται κυρίως από ρήματα που δηλώνουν κίνηση (έρχομαι, φεύγω, πηγαίνω.. κλπ.).

Οι **τελικές προτάσεις** δείχνουν σε ποιο σκοπό αποβλέπει αυτό που δηλώνει η πρόταση που προσδιορίζεται. Έχουν άρνηση **μη(ν)**.

παραδείγματα	Η επιρρηματική πρόταση εισάγεται με..	είδος πρότασης
Έφυγε, να (=για να) μην πάρει τα χρήματα.	τελικό σύνδεσμο	τελική
Ας ήσουν, για να άκουγες.	τελικό σύνδεσμο	τελική

Οι τελικές προτάσεις **χωρίζονται με κόμμα**.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ Οι **τελικές προτάσεις**, εκφέρονται κανονικά με **υποτακτική** (σκοπός προσδοκώμενος). Κάποτε, όμως, και με **οριστική παρατατικού** (όταν δηλώνεται σκοπός ανεκπλήρωτος).

παραδείγματα

Πήγε **να αγοράσει εφημερίδα**. (υποτακτική)
Έπρεπε **να ήσουν κι εσύ, για να έπαιρνες μέρος**. (οριστική παρατατικού)

Διάκριση των τελικών προτάσεων από τις βουλητικές

Βουλητικές προτάσεις	Τελικές προτάσεις
<p>Οι βουλητικές προτάσεις είναι ονοματικές προτάσεις .</p> <p>Ποτέ δεν εισάγονται με το σύνδεσμο «για να» αλλά μόνο με το βουλητικό «να».</p> <p>παράδειγμα</p> <p>Θέλει να δουλέψει. (Θέλει δουλειά.)</p>	<p>Οι τελικές προτάσεις είναι επιρρηματικές προτάσεις.</p> <p>Εισάγονται με το σύνδεσμο «για να».</p> <p>Όταν εισάγονται με το σύνδεσμο «να», αυτός μπορεί να αντικατασταθεί με το «για να».</p> <p>παράδειγμα</p> <p>Ήρθε να δουλέψει. (Ήρθε για να δουλέψει.)</p>

3. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ (Ή ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΙΚΕΣ)

Αποτελεσματικές προτάσεις λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με τους αποτελεσματικούς συνδέσμους, με το **να** ή με εκφράσεις (ώστε να, που να, για να κ. ά.) που χρησιμοποιούνται ως αποτελεσματικοί σύνδεσμοι.

Οι αποτελεσματικοί σύνδεσμοι

ώστε, ώστε (να), που

Οι αποτελεσματικές προτάσεις φανερώνουν ποιο είναι το αποτέλεσμα του περιεχομένου της πρότασης που προσδιορίζεται.

- Οι αποτελεσματικές προτάσεις που εισάγονται με τους αποτελεσματικούς συνδέσμους **ώστε** και **που** έχουν άρνηση **δε(ν)**.
- Οι αποτελεσματικές προτάσεις που εισάγονται με εκφράσεις που έχουν **να** (**ώστε να, που να κ. ά.**) έχουν άρνηση **μη(ν)**.

παραδείγματα	Η επιρρηματική πρόταση εισάγεται με..	είδος πρότασης
Περπατάει τόσο γρήγορα, <u>ώστε να</u> φτάσει.	αποτελεσματικό σύνδεσμο	αποτελεσματική
Δεν είναι έξυπνος, <u>να</u> τα κρύψει.	το να ως αποτελεσματικό σύνδεσμο	αποτελεσματική
Είναι αδύνατος, <u>για να</u> σταθεί στα πόδια του.	έκφραση ως αποτελεσματικό σύνδεσμο	αποτελεσματική

Οι αποτελεσματικές προτάσεις χωρίζονται με κόμμα.

- ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ**
- Οι αποτελεσματικές προτάσεις που εισάγονται με τους αποτελεσματικούς συνδέσμους **ώστε** και **που** εκφέρονται:
 - α. με οριστική οποιοδήποτε χρόνου (όταν δηλώνουν αποτέλεσμα πραγματικό)
 - β. με **δυνητική οριστική** ή **πιθανολογική οριστική** (όταν δηλώνουν αποτέλεσμα που είναι δυνατό ή πιθανό).
 - Οι αποτελεσματικές προτάσεις που εισάγονται με εκφράσεις που έχουν **να** (**ώστε να, που να ..κ. ά.**) και εκφέρονται με **υποτακτική** (δηλώνουν αποτέλεσμα που είναι πιθανό ή δυνατό ή και κάποτε πραγματικό).

παραδείγματα

Είναι τόσο έξυπνη, **που την ακούν όλοι.** (οριστική)
Έχει τέτοιο χαρακτήρα, **ώστε τίποτε δε θα αγαπούσε.** (δυνητική οριστική)
Λείπει τόσο καιρό, **που δε θα μας ξέρει.** (πιθανολογική οριστική)
Τον έκλεψαν τόσες φορές, **ώστε να μην εμπιστεύεται.** (υποτακτική)

- * Ως αποτελεσματικός σύνδεσμος χρησιμοποιείται και ο συμπλεκτικός σύνδεσμος **και**.

παράδειγμα

Μ' έκανε **κι** αρχισα το τραγούδι. (=ώστε αρχισα)

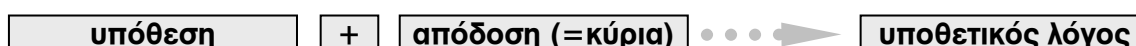
4. ΥΠΟΘΕΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Υποθετικές προτάσεις λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με τον υποθετικό σύνδεσμο « αν ».

Οι υποθετικές προτάσεις περιέχουν την προϋπόθεση που πρέπει να ισχύει, για να γίνει αυτό που δηλώνει η πρόταση που προσδιορίζεται. Έχουν άρνηση δε(ν).

- Η υποθετική πρόταση λέγεται και υπόθεση.
- Η πρόταση που προσδιορίζεται από την υποθετική πρόταση λέγεται απόδοση.
- Η υπόθεση και η απόδοση μαζί λέγονται υποθετικός λόγος.

παράδειγμα

Αν θα πάρεις το αυτοκίνητο, θα πας πιο γρήγορα και άνετα.

Οι υποθετικές προτάσεις χωρίζονται με κόμμα.

* Με σημασία υποθετικών συνδέσμων χρησιμοποιούνται και οι κυρίως χρονικοί σύνδεσμοι « σαν », « άμα », και ο σύνδεσμος « να ». (Με το να η άρνηση είναι μην)

παραδείγματα	Η επιρρηματική πρόταση εισάγεται με..	είδος πρότασης
<u>Αν</u> το έβλεπες, θα καταλάβαινες τη ζημιά.	υποθετικό σύνδεσμο	υποθετική
<u>Να</u> μην το έπαιρνα, δε θα το είχα.	το να ως υποθετικό σύνδεσμο	υποθετική
<u>Άμα</u> βιάζεσαι, κάνεις λάθη.	χρονικό ως υποθετικό σύνδεσμο	υποθετική
<u>Σαν</u> πάρει το αυτοκίνητο, θα μας πάει ταξίδια.	χρονικό ως υποθετικό σύνδεσμο	υποθετική

Παρατηρήσεις στους υποθετικούς λόγους

1. Αντί για μια υποθετική πρόταση μπορεί να έχουμε μια ευθεία ερώτηση, για να εκφραστεί εντονότερα μια υπόθεση.

παράδειγμα

Έχεις μυαλό; έχεις ιδέες. (Αν έχεις μυαλό, έχεις ιδέες.)

2. Δύο ή περισσότερες προτάσεις με αντίθετο περιεχόμενο μπορεί να προσδιορίζουν την ίδια πρόταση. Οι υποθετικές αυτές προτάσεις συνδέονται μεταξύ τους :

- α. με **διαχωριστικούς συνδέσμους**, χωρίς υποθετικό σύνδεσμο
- β. με το **και** μαζί με **υποθετικό σύνδεσμο**.

παραδείγματα

α. Είτε το αγοράσεις είτε δεν το αγοράσεις, αυτό θα το πάρω.

β. Κι αν το θέλεις κι αν δεν το θέλεις, εμένα δε με νοιάζει.

3. Πολλές φορές **λείπει η υπόθεση ή η απόδοση** από τους υποθετικούς λόγους **γιατί αντικαθιστούνται από μία λέξη που υπάρχει στην πρόταση.**

παραδείγματα

Να μελετάς· μόνο **έτσι** θα πάρεις πτυχίο.

(παραλείπεται η υπόθεση: **αν μελετάς**,
γιατί την αντικαθιστά η λέξη **έτσι**)

Θα πάτε στο χωριό, **εκτός** αν χιονίζει.

(παραλείπεται η απόδοση: **δε θα πάτε**,
γιατί την αντικαθιστά η λέξη **εκτός**)

4. Πολλές προτάσεις **που εισάγονται με «αν»** εκφράζουν πιο παραστατικά την **παρομοίωση**, την **αντίθεση**, την **αιτία**, το **αποτέλεσμα**, ένα **αόριστο νόημα**, την **απειλή**.
Οι προτάσεις αυτές δεν είναι υποθετικές.

παραδείγματα

Αν το είδες κι εσύ, το είδα κι εγώ.

(παρομοίωση)

Αν είσαι εσύ έξυπνος, εγώ είμαι εξυπνότερος.

(αντίθεση)

Δεν φοβήθηκε, **αν δεν έφτασε**, με την πρώτη.

(αιτία)

Αν περνάει καλά, αφορμή είναι ο πατέρας του.

(αποτέλεσμα)

Αν είναι σήμερα κάτι, το οφείλει στον πατέρα του.

(αόριστο νόημα)

Αν σε δω

(απειλή)

5. ΕΝΑΝΤΙΩΜΑΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΑΡΑΧΩΡΗΤΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

1. Εναντιωματικές προτάσεις

Εναντιωματικές προτάσεις λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με τους αντιθετικούς συνδέσμους, «ενώ», «αν και», «μολονότι» καθώς και με το «μόλο που», «και που», «που», «και ας», «ας».....κ. ά.

Οι εναντιωματικές προτάσεις φανερώνουν **εναντίωση (ισχυρή αντίθεση)** προς αυτό που δηλώνει η πρόταση που προσδιορίζεται και που το θεωρούμε πραγματικό.

παραδείγματα	Η επιρρηματική πρόταση εισάγεται με..	είδος πρότασης
<u>Αν και</u> πήρε τηλέφωνο, δεν ήρθε.	αντιθετικό σύνδεσμο	εναντιωματική
<u>Ενώ</u> δεν ήταν στη μάχη, περηφανευόταν.	αντιθετικό σύνδεσμο	εναντιωματική

Οι εναντιωματικές προτάσεις **χωρίζονται με κόμμα**.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ • Οι εναντιωματικές προτάσεις εκφέρονται με **οριστική** και έχουν άρνηση **δε(ν)**, εκτός από αυτές που εισάγονται με το **και ας**, στις οποίες η άρνηση είναι **μη(ν)**.

παραδείγματα

Αποφάσισα να πάω κι εγώ, **μόλο που δεν ήθελα.** (οριστική)
Και ας μη με προσκάλεσε, εγώ πήγα. (οριστική)

2. Παραχωρητικές προτάσεις

Παραχωρητικές προτάσεις λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με τα: «και αν», «και να», «και να», «που να», «να», «ας...και»κ. ά.

Οι παραχωρητικές προτάσεις φανερώνουν **εναντίωση και παραχώρηση**.

- Η **εναντίωση** γίνεται προς αυτό που δηλώνει η πρόταση που προσδιορίζεται, το οποίο, όμως, δεν το θεωρούμε πραγματικό, αλλά **ενδεχόμενο ή και αδύνατο**.
- Η **παραχώρηση** γίνεται σε κάτι που είναι αντίθετο από αυτό που δηλώνει η παραχωρητική πρόταση.

παραδείγματα	Η πρόταση εισάγεται με..	είδος πρότασης
<u>Και αν</u> ακόμη τηλεφωνήσεις, δεν πρέπει να πας.	αντιθετικό σύνδεσμο	παραχωρητική
<u>Και να</u> μη μου το 'λεγες, εγώ θα το έβλεπα.	αντιθετικό σύνδεσμο	παραχωρητική

Οι παραχωρητικές προτάσεις **χωρίζονται με κόμμα**.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ • Οι παραχωρητικές προτάσεις εκφέρονται:

- α. με **οριστική παρελθοντικού χρόνου** (όταν αναφέρεται στο παρελθόν)
- β. με **υποτακτική** (όταν αναφέρεται στο μέλλον).

Έχουν άρνηση **μη(ν)**, εκτός από αυτές που εισάγονται με το **και αν**, στις οποίες η άρνηση είναι **δε(ν)**.

παραδείγματα

Δεν πέρασες ποτέ, **κι ας το είχες υποσχεθεί.** (οριστική παρελθ. χρόνου)
Εγώ δε θα πάω, **που(= ακόμη κι αν) να γυρίσουν όλα.** (υποτακτική)

6. ΧΡΟΝΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Χρονικές προτάσεις λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που **εισάγονται με τους χρονικούς συνδέσμους**, ή με **λέξεις και εκφράσεις** (π.χ. όσο, εκεί που, όσο που να, έως ότου να, κάθε που ... κλπ.) που **χρησιμοποιούνται ως χρονικοί σύνδεσμοι**.

Οι **χρονικές προτάσεις** προσδιορίζουν **χρονικά** μια άλλη πρόταση.

Μια **χρονική πρόταση** δείχνει αν κάτι, είναι:

- α. σύγχρονο**
- β. προτερόχρονο**
- γ. υστερόχρονο**

σε σχέση μ' αυτό που δηλώνει η πρόταση που προσδιορίζεται.

Στις **χρονικές προτάσεις** η άρνηση είναι **δε(ν)**, εκτός αν ο χρονικός σύνδεσμος έχει **να** (π. χ. ώσπου να, πριν να ..κτλ.), οπότε η άρνηση είναι **μη(ν)**.

παραδείγματα		Η επιρρηματική πρόταση εισάγεται με..	είδος πρότασης
Όταν γράφει, σκέφτεται.	(σύγχρονο)	χρονικό σύνδεσμο	χρονική
Σαν τα άκουσε, λυπήθηκε.	(προτερόχρονο)	χρονικό σύνδεσμο	χρονική
Πριν (να) έρθει, μας τηλεφώνησε.	(υστερόχρονο)	χρονικό σύνδεσμο	χρονική

Οι **χρονικές προτάσεις χωρίζονται με κόμμα**.

* Ως **χρονικός σύνδεσμος** χρησιμοποιείται και ο συμπλεκτικός σύνδεσμος **και**.

παραδειγμα

Έφυγες **και** σε θέλαμε. (=όταν, τη στιγμή)

7. ΕΠΙΡΡΗΜΑΤΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΙΚΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις λέγονται οι δευτερεύουσες προτάσεις που εισάγονται με τις αναφορικές αντωνυμίες και τα αναφορικά επιρρήματα ή με άλλους αναφορικούς επιρρηματικούς προσδιορισμούς.

Οι επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις προσδιορίζουν ένα επίρρημα ή έναν άλλο επιρρηματικό προσδιορισμό μιας πρότασης.

Συχνά το επίρρημα ή ο επιρρηματικός προσδιορισμός που προσδιορίζονται από την αναφορική επιρρηματική πρόταση παραλείπονται. Τότε η αναφορική πρόταση φαίνεται ότι προσδιορίζει το ρήμα.

Οι αναφορικές επιρρηματικές προτάσεις δηλώνουν:

- α. τόπο
- β. χρόνο
- γ. τρόπο
- δ. ποσό
- ε. συμφωνία
- στ. εναντίωση ή παραχώρηση
- ζ. παρομοίωση

παραδείγματα	Η επιρρηματική πρόταση εισάγεται με..	είδος πρότασης	Η επιρρηματική πρόταση δηλώνει...
Πήγαινε <u>όπου</u> θέλεις.	αναφορικό επίρρημα	αναφορική πρόταση	τόπο
Τηλεφώνησε <u>όποια</u> μέρα νομίζεις.	αναφορική αντωνυμία	αναφορική πρόταση	χρόνο
Φόρεσέ τα <u>όπως</u> θέλεις.	αναφορικό επίρρημα	αναφορική παραβολική πρόταση	τρόπο
Αγόρασε <u>όσα</u> θέλεις.	αναφορική αντωνυμία	αναφορική πρόταση	ποσό
Θα πάω <u>μόνο</u> <u>όπως</u> μου είπε.	αναφορικό επίρρημα	αναφορική πρόταση	συμφωνία
Δε θα πάρω τίποτα, <u>όσα</u> κι αν μου δώσουν.	αναφορική αντωνυμία	αναφορική πρόταση	εναντίωση παραχώρηση
Δεν πάω πουθενά, <u>όπως</u> δεν πάει και ο Ηρακλής.	αναφορικό επίρρημα	αναφορική πρόταση	παρομοίωση

Η απρόσωπη σύνταξη συναντάται με τα απρόσωπα ρήματα και με τις απρόσωπες εκφράσεις.

1. Απρόσωπα λέγονται τα ρήματα που **συνηθίζονται στο γ' ενικό πρόσωπο** χωρίς να έχουν υποκείμενο ένα πρόσωπο ή ένα πράγμα.

Είναι δε αυτά:

- α.** τα ρήματα **πρέπει, πρόκειται, συμφέρει, μέλει, μέλλεται**
- β.** ρήματα που φανερώνουν **φυσικά φαινόμενα: βραδιάζει, βρέχει, βροντά, γλυκοχαράζει, ξημερώνει, φέγγει, φυσά, χαράζει, χειμωνιάζει, χιονίζει**
- γ.** Μερικά προσωπικά ρήματα στο γ' ενικό, εφόσον βέβαια δεν υπάρχει ονομαστική στην πρόταση, γίνονται απρόσωπα: **ακούγεται, λέγεται, διαδίδεται, αναγγέλλεται, χρειάστηκε, απαγορεύεται, φαίνεται.**

2. Οι απρόσωπες εκφράσεις σχηματίζονται συνήθως:

- α.** με το **γ' ενικό πρόσωπο** του ρήματος **είμαι** και **ένα ουσιαστικό**.
π.χ. **είναι ανάγκη, είναι ψέμα, είναι κρίμα, είναι απαίτηση ...** κτλ
- β.** με το **γ' ενικό πρόσωπο** του ρήματος **είμαι** και **ένα επίθετο**.
π.χ. **είναι βέβαιο, είναι αναγκαίο, είναι παράξενο, είναι δίκαιο, είναι εύκολο, είναι δύσκολο, είναι αδύνατο ...** κτλ

Ως υποκείμενο τα απρόσωπα ρήματα και οι απρόσωπες εκφράσεις έχουν συνήθως ολόκληρη πρόταση: **ειδική, βουλευτική, ενδοιαστική και πλάγια ερωτηματική.**

παραδείγματα

α. Πρέπει να φύγω.

Βουλευτική πρόταση ως υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος: **πρέπει.**

β. Είναι βέβαιο ότι αυτός είναι ο υπεύθυνος.

Ειδική πρόταση ως υποκείμενο της απρόσωπης έκφρασης: **είναι βέβαιο.**

γ. Είναι φόβος μήπως αποτύχει.

Ενδοιαστική πρόταση ως υποκείμενο της απρόσωπης έκφρασης: **είναι φόβος.**

δ. Είναι ζήτημα αν δούλεψε και μια ώρα.

Πλάγια ερωτηματική ως υποκείμενο της απρόσωπης έκφρασης : **είναι ζήτημα.**

Παρατήρηση I. Αν υπάρχει ονομαστική στην κύρια πρόταση το ρήμα συντάσσεται ως προσωπικό.

παραδείγματα

Απαγορεύεται το κάπνισμα.

Υποκείμενο του ρήματος είναι **το κάπνισμα.**

Στη φράση όμως:

Απαγορεύεται να καπνίζετε.

Ως υποκείμενο του απρόσωπου ρήματος γίνεται τώρα ολόκληρη η βουλευτική πρόταση: **να καπνίζετε.**

Παρατήρηση II Η γενική ονόματος ή συνήθως προσωπικής αντωνυμίας που συνάπτεται με απρόσωπα ρήματα ή με απρόσωπες εκφράσεις, φανερώνει το πρόσωπο στο οποίο αναφέρεται η έννοια του ρήματος και ονομάζεται **γενική προσωπική.**

παραδείγματα

α. Μου είναι αδύνατο να το κάνω.

β. Μου απαγορεύεται να πίνω.

Τα λόγια κάποιου τα ακούμε με δύο τρόπους:

α. Ακούμε τα λόγια όπως τα είπε το ίδιο το πρόσωπο που μιλάει, δηλαδή άμεσα.

* Τότε λέμε ότι ο λόγος είναι ευθύς.

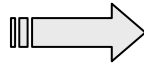
β. Ακούμε τα λόγια ενός τρίτου προσώπου όχι ακριβώς όπως τα είπε το ίδιο πρόσωπο που μιλάει, αλλά όπως τα μεταφέρει κάποιο άλλο πρόσωπο, δηλαδή έμμεσα.

* Τότε λέμε ότι ο λόγος είναι πλάγιος.

Στη μετατροπή του λόγου από ευθύ σε πλάγιο γίνονται οι ακόλουθες μεταβολές.

1. Οι κύριες προτάσεις κρίσης (έγκλιση οριστική) μετατρέπονται σε δευτερεύουσες ειδικές προτάσεις, όταν εξαρτώνται από ρήματα που σημαίνουν λέγω, ανακοινώνω, αναγγέλλω, γνωρίζω, δείχνω, αισθάνομαι και τα συνώνυμά τους.

Ευθύς λόγος
(πρόταση κρίσης)

Πλάγιος λόγος
(ειδική πρόταση)

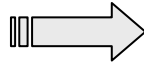
Δροσίζομαι στο νερό.

Λέει ότι δροσίζεται στο νερό.

Η κύρια πρόταση: «*Δροσίζομαι στο νερό.*», εξαρτήθηκε από το **λέει** και μετατράπηκε σε ειδική πρόταση.

* Κάθε ειδική πρόταση μπορεί να μετατραπεί σε αντίστοιχη κύρια πρόταση κρίσης.

Πλάγιος λόγος
(ειδική πρόταση)

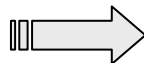
Ευθύς λόγος
(πρόταση κρίσης)

Γνωρίζω ότι έχει δίκιο.

Έχει δίκιο.

2. Οι κύριες προτάσεις επιθυμίας (έγκλιση υποτακτική ή προστακτική) μετατρέπονται σε δευτερεύουσες βουλητικές προτάσεις αν εξαρτηθούν από ρήματα που δηλώνουν προτροπή, προσταγή, διαταγή, απαγόρευση και τα συνώνυμά τους.

Ευθύς λόγος
(πρόταση επιθυμίας)

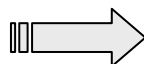
Πλάγιος λόγος
(βουλητική πρόταση)

Έλα εδώ. (προστακτική)
ή *Να έρθεις εδώ. (υποτακτική)*

Τον παρακάλεσε να έρθει εδώ.

* Κάθε βουλητική πρόταση μπορεί να μετατραπεί σε αντίστοιχη κύρια πρόταση επιθυμίας, που να εκφέρεται ή με υποτακτική ή με προστακτική.

Πλάγιος λόγος
(βουλητική πρόταση)

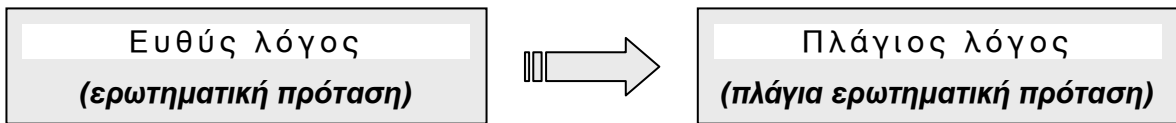

Ευθύς λόγος
(πρόταση επιθυμίας)

Θέλω να φύγεις.

Να φύγεις. (υποτακτική)
ή *Φύγε. (προστακτική)*

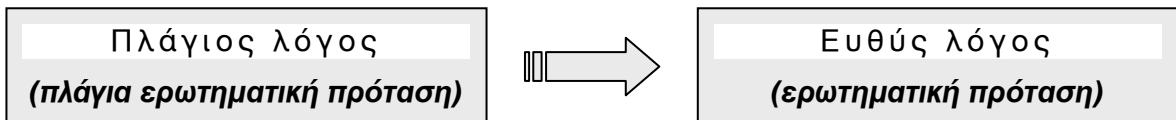
3. Οι **κύριες ερωτηματικές προτάσεις** (που εκφέρονται με οριστική και απορηματική υποτακτική) μετατρέπονται σε **δευτερεύουσες πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις**, αν εξαρτώνται από ρήματα που δηλώνουν απορία, ερώτηση, άγνοια, αβεβαιότητα και τα συνώνυμά τους ή ανάλογη έκφραση.

Γιατί έφυγες; (οριστική)
Τι να γράψω; (απορηματική υποτακτική)

Τον ρώτησε γιατί έφυγε.
Ρώτησε τι να γράψει.

- * Κάθε **πλάγια ερωτηματική πρόταση** μπορεί να μεταφερθεί στον ευθύ λόγο και να μετατραπεί σε αντίστοιχη **ευθεία ερωτηματική πρόταση** (με ερωτηματικό στο τέλος), που να εκφέρεται με **οριστική ή με υποτακτική απορηματική**.

Δεν καταλαβαίνω, ποια είναι η διαφορά μας. (οριστική)
Δεν ήξερε τι να πει. (απορηματική υποτακτική)

Ποια είναι η διαφορά μας;
Τι να πω;

4. Οι **δευτερεύουσες προτάσεις** (ενδοιαστικές, αιτιολογικές, τελικές, αποτελεσματικές, υποθετικές, εναντιωματικές, χρονικές, αναφορικές) του ευθύ λόγου παραμένουν στο ίδιο είδος δευτερεύουσες στον πλάγιο λόγο.

α. Φοβούμαι, μήπως έρθει.
β. Να πάω, γιατί μ' αρέσει.
γ. Πήγε, για να φέρει το βιβλίο.
δ. Κουράστηκα τόσο, ώστε βαρέθηκα.
ε. Αν δεν πάρεις τηλέφωνο, δε θα έρθω.
στ. Αν και είχε παιδιά, έμεινε μόνος.
ζ. Όταν τα μάθεις, άλλαξε γνώμη.
η. Μην κάνεις ό,τι δεν πρέπει.

α. Είπε ότι φοβάται μήπως έρθει.
β. Θέλει να πάει γιατί του αρέσει.
γ. Τον παρακάλεσε να πάει, για να φέρει το βιβλίο.
δ. Αισθάνεται ότι κουράστηκε τόσο, ώστε βαρέθηκε.
ε. Του είπε ότι, αν δεν πάρει τηλέφωνο, δε θα ερχόταν.
στ. Νιώθει ότι, αν και είχε παιδιά, έμεινε μόνος.
ζ. Τον προέτρεψε, όταν τα μάθει, να αλλάξει γνώμη.
η. Τον συμβούλεψε να μην κάνει ό,τι δεν πρέπει.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ Όταν ο ευθύς λόγος μετατρέπεται σε πλάγιο, συμβαίνουν αλλαγές:

- α.** στην έγκλιση
- β.** στο χρόνο
- γ.** στα πρόσωπα του ρήματος
- δ.** στις αντωνυμίες
- ε.** στα επιρρήματα.

παραδείγματα

**Αλλαγή
στην έγκλιση**

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ **Οδήγα με τώρα στο σχολείο.**
ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ Παρακάλεσε **να τον οδηγήσει** πριν από λίγο στο σχολείο.

*Η **προστακτική** του ευθύ λόγου έγινε **υποτακτική** στον πλάγιο λόγο.

**Αλλαγή
στο χρόνο**

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ **Οδήγα με τώρα στο σχολείο.**
ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ Παρακάλεσε **να τον οδηγήσει** πριν από λίγο στο σχολείο.

*Ο **ενεστώτας** του ευθύ λόγου έγινε **αόριστος** στον πλάγιο λόγο.

**Αλλαγή
στο πρόσωπο**

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ **Οδήγα με τώρα στο σχολείο.**
ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ Παρακάλεσε **να τον οδηγήσει** πριν από λίγο στο σχολείο.

*Το **δεύτερο ενικό πρόσωπο** του ευθύ λόγου έγινε **τρίτο ενικό** στον πλάγιο λόγο.

**Αλλαγή
στην αντωνυμία**

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ **Οδήγα με τώρα στο σχολείο.**
ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ Παρακάλεσε **να τον** οδηγήσει πριν από λίγο στο σχολείο.

*Το **πρώτο πρόσωπο** της προσωπικής αντωνυμίας του ευθύ λόγου έγινε **τρίτο πρόσωπο** στον πλάγιο λόγο.

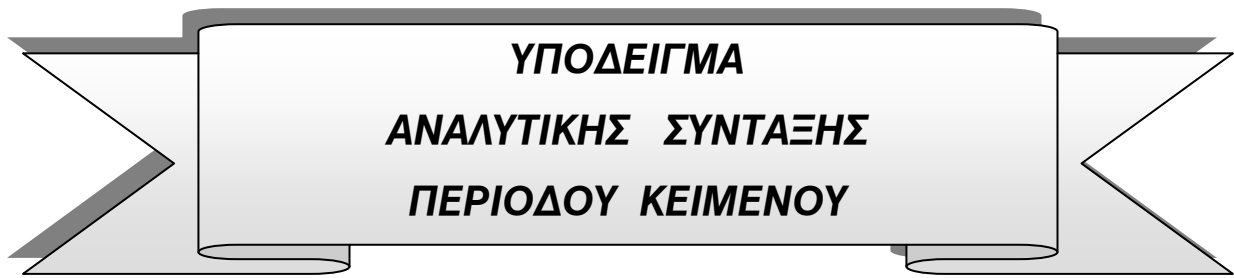
**Αλλαγή
στο επίρρημα**

ΕΥΘΥΣ ΛΟΓΟΣ **Οδήγα με τώρα στο σχολείο.**
ΠΛΑΓΙΟΣ ΛΟΓΟΣ Παρακάλεσε **να τον οδηγήσει πριν από λίγο** στο σχολείο.

*Το επίρρημα **τώρα** στον ευθύ λόγο έγινε επιρρηματική έκφραση **πριν από λίγο** στον πλάγιο λόγο.

Άλλα παραδείγματα
μετατροπής του λόγου από ευθύ σε πλάγιο

Ευθύς λόγος	⇒	Πλάγιος λόγος
Πού πάτε;		Θέλω να μάθω πού πάτε .
Ευθύς λόγος	⇒	Πλάγιος λόγος
Το σκεφτήκατε;		Θα σας παρακαλούσα να μου πείτε αν το σκεφτήκατε .
Ευθύς λόγος	⇒	Πλάγιος λόγος
Ο πρόεδρος ρωτάει: - Ποιος είναι υπεύθυνος για τα έγγραφα; - Ο υπάλληλος του γραφείου, απαντάει ο αντιπρόεδρος.		Ο πρόεδρος ρωτάει ποιος είναι υπεύθυνος για τα έγγραφα και ο αντιπρόεδρος απαντάει ότι είναι υπάλληλος του γραφείου .
Ευθύς λόγος	⇒	Πλάγιος λόγος
Η μητέρα ρωτά: «Παιδιά γιατί δεν τρώτε το φαγητό σας;»		Η μητέρα ρωτά τα παιδιά γιατί δεν τρώνε το φαγητό τους .
Ευθύς λόγος	⇒	Πλάγιος λόγος
Η Ασπασία λέει στην Αφροδίτη: «Μην τολμήσεις να φορέσεις τα ρούχα μου, γιατί δε θα σου ξαναμιλήσω.»		Η Ασπασία λέει στην Αφροδίτη να μην τολμήσει να φορέσει τα ρούχα της, γιατί δε θα της ξαναμιλήσει .
Ευθύς λόγος	⇒	Πλάγιος λόγος
Με ρώτησε: - Τι αγόρασες; Κι εγώ του είπα: - Αγόρασα πολλά βιβλία.		Με ρώτησε τι αγόρασα κι εγώ του είπα ότι αγόρασα πολλά βιβλία .

**ΥΠΟΔΕΙΓΜΑ
ΑΝΑΛΥΤΙΚΗΣ ΣΥΝΤΑΞΗΣ
ΠΕΡΙΟΔΟΥ ΚΕΙΜΕΝΟΥ**

A. ΚΕΙΜΕΝΟ

« Φίλησε λοιπόν γυναίκα και παιδί, κι έφυγε για την Πόλη. Ταξίδεψε, ταξίδεψε μέρες πολλές, κι έφτασε κάποτε κουρασμένος. Και μια που δεν ήξερε καμιά τέχνη, χτύπησε την πόρτα ενός αρχοντικού και ζήτησε από τον Άρχοντα να τον πάρει για υπηρέτη. Εκείνος δέχτηκε, κι έτσι ο Μιχάλης βρήκε σπίτι και τροφή κι άρχισε να κερδίζει χρήματα.... Πριν φύγει, ο Άρχοντας τού είπε: Δούλεψες τίμια τόσα χρόνια, Μιχάλη. Είσαι καλός άνθρωπος.» (Από το βιβλίο 17 ελληνικά παραμύθια.)

B. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ

Φίλησε λοιπόν γυναίκα και παιδί, και έφυγε για την Πόλη: Δυο κύριες προτάσεις κρίσης, που συνδέονται μεταξύ τους καταφατικά με το συμπλεκτικό σύνδεσμο **και**.

Φίλησε: το ρήμα

(αυτός): υποκείμενο (εννοούμενο)

γυναίκα και παιδί: αντικείμενα στο ρήμα φίλησε

έφυγε: το ρήμα

(αυτός): υποκείμενο (εννοούμενο)

για την Πόλη: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός στο ρήμα έφυγε, που δηλώνει κίνηση σε κάποιο τόπο

Ταξίδεψε, ταξίδεψε μέρες πολλές: Δυο κύριες προτάσεις, που χωρίζονται μεταξύ τους με κόμμα.

(αυτός): υποκείμενο και στα δυο ρήματα (εννοούμενο)

μέρες: άναρθρη πλάγια πτώση - επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου στο ρήμα: ταξίδεψε

πολλές: ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός στη λέξη: μέρες

Κι έφτασε κάποτε κουρασμένος.: Κύρια πρόταση, που συνδέεται με τις προηγούμενες με το συμπλεκτικό σύνδεσμο κι καταφατικά.

(αυτός): υποκείμενο (εννοούμενο)

κάποτε: επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου - χρονικό επίρρημα

κουρασμένος; επιρρηματικό κατηγορούμενο τρόπου στο υποκείμενο: αυτός (εννοούμενο)

Και μια που δεν ήξερε καμιά τέχνη: Δευτερεύουσα αιτιολογική (που= επειδή) πρόταση, που συνδέεται με την επόμενη κύρια υποτακτικά.

δεν ήξερε: ρήμα με άρνηση δεν

(αυτός): υποκείμενο (εννοούμενο)

τέχνη: αντικείμενο του ρήματος

καμιά: επιθετικός προσδιορισμός στη λέξη: τέχνη

χτύπησε την πόρτα ενός αρχοντικού: κύρια πρόταση.

χτύπησε: ρήμα

(αυτός): υποκείμενο (εννοούμενο)

την πόρτα: αντικείμενο

αρχοντικού: ετερόπτωτος προσδιορισμός στη λέξη πόρτα - γενική κτητική

ενός: επιθετικός ομοιόπτωτος προσδιορισμός στη λέξη: αρχοντικού

και ζήτησε από τον άρχοντα: κύρια πρόταση, συνδέεται με την προηγούμενη καταφατικά με το σύνδεσμο και.

ζήτησε: ρήμα

(αυτός): υποκείμενο (εννοούμενο)

από τον άρχοντα: εμπρόθετος προσδιορισμός που δηλώνει προέλευση, σε θέση αντικειμένου

να τον πάρει για υπηρέτη: Δευτερεύουσα βουλητική πρόταση, αντικείμενο του ρήματος: ζήτησε - ονοματική πρόταση, εισάγεται με το να, έγκλιση υποτακτική (δηλώνει το προσδοκώμενο).

πάρει: ρήμα

(ο άρχοντας): υποκείμενο (εννοούμενο)

τον: αντικείμενο

για υπηρέτη: εμπρόθετος επιρρηματικός προσδιορισμός σκοπού στο: τον.
Μπορεί να θεωρηθεί ως κατηγορούμενο στο: τον.

Εκείνος δέχτηκε: κύρια πρόταση κρίσης.

δέχτηκε: ρήμα

εκείνος: υποκείμενο

κι έτσι ο Μιχάλης βρήκε σπίτι και τροφή και άρχισε: δυο κύριες προτάσεις, που συνδέονται μεταξύ τους με τον συμπλεκτικό σύνδεσμο **και**.

βρήκε: ρήμα

ο Μιχάλης: υποκείμενο

σπίτι και τροφή: αντικείμενα

άρχισε: ρήμα της δεύτερης κύριας πρότασης

(ο Μιχάλης): υποκείμενο (εννοούμενο)

να κερδίζει χρήματα: Δευτερεύουσα βουλητική, ονοματική - αντικείμενο στο ρήμα: άρχισε, εισάγεται με το να και υποτακτική και δηλώνει το προσδοκώμενο.

κερδίζει: ρήμα

(ο Μιχάλης): υποκείμενο (εννοούμενο)

χρήματα: αντικείμενο

Πριν φύγει: Δευτερεύουσα χρονική πρόταση, εισάγεται με το χρονικό σύνδεσμο πριν, δηλώνει από άποψη χρονικής σχέσης το υστερόχρονο, μπαίνει ως επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου στην επόμενη κύρια πρόταση: ο Άρχοντας τού είπε, με την οποία συνδέεται υποτακτικά.

φύγει: ρήμα

αυτός: Υποκείμενο

ο Άρχοντας του είπε: κύρια πρόταση

είπε: ρήμα

ο άρχοντας: υποκείμενο

του : αντικείμενο (πλάγια πτώση - γενική: έμμεσο)

Δούλεψες τίμια τόσα χρόνια, Μιχάλη.: κύρια πρόταση σε θέση άμεσου αντικειμένου στο ρήμα: είπε

δούλεψες: ρήμα

(συ): υποκείμενο (εννοούμενο)

τίμια: επιρρηματικός προσδιορισμός τρόπου στο ρήμα: Δούλεψες

χρόνια: επιρρηματικός προσδιορισμός χρόνου σε αιτιατική

τόσα: επιθετικός προσδιορισμός στη λέξη: χρόνια

Μιχάλη: κλητική προσφώνηση

Είσαι καλός άνθρωπος.: Κύρια πρόταση.

είσαι: ρήμα συνδετικό

(εσύ): υποκείμενο (εννοούμενο)

άνθρωπος: κατηγορούμενο

καλός: ομοιόπτωτος επιθετικός προσδιορισμός στη λέξη: άνθρωπος

ΔΕΥΤΕΡΕΥΟΥΣΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

- ✓ Ποια από τις προτάσεις δεν είναι ονοματική; δηλαδή δεν μπορεί να τεθεί ως υποκείμενο, αντικείμενο, επεξήγηση.

Να τη διαγράψεις:

- α. Η ειδική πρόταση
- β. Η αιτιολογική πρόταση
- γ. Η ενδοιαστική πρόταση
- δ. Η βουλευτική πρόταση

- ✓ Να σημειώσεις δίπλα τη συντακτική θέση των ονοματικών προτάσεων, αν είναι δηλαδή υποκείμενο, αντικείμενο ή επεξήγηση:

- α. Ρωτούσε **τι αξιοθέατο υπάρχει στην πόλη.**
- β. Είναι ζήτημα **πώς αντιμετωπίζει την κατάσταση.**
- γ. Μας είπε αυτό, **ότι αύριο θα εκκλησιαστούμε.**
- δ. Ανησυχούσε **μήπως κρυολογήσει το παιδί.**
- ε. Η ερώτηση, **πώς θα βρούμε τα μέσα,** δεν ήταν εύκολη.
- στ. Χρειάστηκε **να επισκευάσω μόνος μου το αυτοκίνητο.**
- ζ. Σας παρακαλώ **να κάνετε ησυχία.**
- η. Η προτροπή του, **να τον προσέχουν,** έγινε δεκτή.
- θ. Αισθάνομαι **ότι δεν μ' αγαπάς.**
- ι. Είναι βέβαιο **ότι θα επισκεφτεί την πόλη.**

- ✓ Ποια από τις επόμενες προτάσεις δεν είναι επιρρηματική, δηλαδή δε μπορεί να τεθεί ως επιρρηματικός προσδιορισμός αιτίας, σκοπού, αποτελέσματος, υπόθεσης, χρόνου, εναντίωσης κτλ ..

Να τη διαγράψεις:

- α. Η χρονική πρόταση
- β. Η υποθετική πρόταση
- γ. Η εναντιωματική πρόταση
- δ. Η αποτελεσματική πρόταση
- ε. Η ειδική πρόταση

- ✓ Να γράψεις δίπλα στις προτάσεις το είδος των επιρρηματικών προτάσεων:

- α. Έμεινε ικανοποιημένος, **γιατί έλυσε τις ασκήσεις.**
- β. Βιαζόταν, **για να προλάβει το λεωφορείο.**
- γ. Πέρασαν τόσο χρόνια, **ώστε δε θυμάται τίποτα.**
- δ. **Αν δεν αφήνεις κενά στο διάβασμα,** δε θα δυσκολευτείς.
- ε. Θα πάμε σπίτι του, **αν και η συμπεριφορά του δεν ήταν καλή.**
- στ. **Κι αν ακόμα χιονίσει,** δε θα σταματήσουμε την πορεία.
- ζ. **Πριν αναχωρήσει,** χαιρέτισε την παρέα του.
- η. Αγαπούμε το θέατρο, **που μας προβληματίζει.**

- ✓ Να αντιστοιχίσεις το είδος των προτάσεων:

- α. Να γυμνάξεις έτσι, **όπως σε συμβουλεύει ο προπονητής.** • • Χρονική
- β. Όταν **εργάζεσαι,** δυναμώνεις. • • Βουλευτική
- γ. **Αν και φτωχός,** ποτέ δεν ήταν κακόμοιρος. • • Ενδοιαστική
- δ. **Και αν ακόμα συμφωνήσεις,** να είσαι επιφυλακτικός. • • Πλ. ερωτηματική
- ε. **Αν πάτε εκδρομή,** να μας τηλεφωνήσετε. • • Αιτιολογική
- στ. Είμαι τόσο κουρασμένος, **ώστε δεν μπορώ να σας επισκεφτώ.** • • Αποτελεσματική
- ζ. Οι μαθητές πήγαν **για να κάνουν έρανο.** • • Τελική
- η. **Επειδή δεν αισθανόταν καλά,** πήγε στο γιατρό. • • Υποθετική
- θ. Δεν ξέρουμε **πόσο θα καθυστερήσουμε.** • • Εναντιωματική
- ι. Φοβούμαι **μήπως το ταξίδι σου είναι επικίνδυνο.** • • Παραχωρητική
- ια. Απαγορεύεται **να καπνίζετε σ' αυτή.** • • Αναφορική

- ✓ Οι λέξεις της πρώτης στήλης εισάγουν μόνο ένα είδος δευτερευουσών προτάσεων.
Να γράψεις δίπλα ποια είναι αυτή η δευτερεύουσα πρόταση:

- α. ότι
- β. μη
- γ. ποιος
- δ. επειδή
- ε. ώστε
- στ. αν και
- ζ. και αν
- η. όταν
- θ. πριν

ΓΕΝΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ 5^{ου} ΚΕΦΑΛΑΙΟΥ

✓ Ελέγχουμε τις γνώσεις μας , σημειώνοντας το σημάδι + στη στήλη σωστό – λάθος:

	ΣΩΣΤΟ	ΛΑΘΟΣ
1. Η σύνδεση ανάμεσα στις κύριες προτάσεις λέγεται υποτακτική.	☐	☐
2. Η σύνδεση ανάμεσα στις κύριες και δευτερεύουσες λέγεται υποτακτική.	☐	☐
3. Οι σύνδεσμοι: αλλά, όμως, μάλιστα, δεν εισάγουν δευτερεύουσες προτάσεις.	☐	☐
4. Οι ονοματικές προτάσεις αποτελούν αντικείμενο των προσωπικών, από τα οποία εξαρτώνται.	☐	☐
5. Οι ονοματικές προτάσεις μπαίνουν υποκείμενο των απρόσωπων ρημάτων ή εκφράσεων , από τις οποίες εξαρτώνται.	☐	☐
6. Οι δευτερεύουσες προτάσεις, όταν εκφέρονται με Οριστική, έχουν άρνηση: μη , και όταν εκφέρονται με Υποτακτική, έχουν άρνηση: δεν	☐	☐
7. Οι ενδοιαστικές εξαρτώνται από ρήματα που δηλώνουν φόβο.	☐	☐
8. Οι πλάγιες ερωτηματικές εξαρτώνται από ρήματα κίνησης.	☐	☐
9. Οι τελικές προτάσεις εξαρτώνται από ρήματα που δηλώνουν απορία.	☐	☐
10. Η δυνητική Οριστική είναι η Οριστική με το Θα + παρατατικό ή Υπερσυντέλικο .	☐	☐
11. Η απορηματική Υποτακτική δηλώνει απορία.	☐	☐
12. Οι βουλητικές δεν εισάγονται ποτέ με το: για να .	☐	☐
13. Οι αναφορικές χωρίζονται σε ονοματικές και επιρρηματικές.	☐	☐
14. Οι αναφορικές, όταν δηλώνουν τρόπο, ονομάζονται παραβολικές.	☐	☐
15. Δυο υποθετικές προτάσεις αποτελούν υποθετικό λόγο.	☐	☐

6^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1. ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ
 - A. Η ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΣΕΙΡΑ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ
 - B. ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ
 1. ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΣΕΙΡΑ
 2. ΑΠΟ ΤΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΟΡΩΝ
 3. ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ
 4. ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΥΡΙΑ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ
2. ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΘΕΣΗ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ
 - A. ΤΟ ΥΠΕΡΒΑΤΟ
 - B. ΤΟ ΠΡΩΘΥΣΤΕΡΟ
 - Γ. ΤΟ ΧΙΑΣΤΟ
 - Δ. Ο ΚΥΚΛΟΣ
 - E. ΤΟ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΗΜΑ
 - ΣΤ. ΤΟ ΟΜΟΙΟΚΑΤΑΛΗΚΤΟ
 - Z. ΤΟ ΑΣΥΝΔΕΤΟ
 - H. ΤΟ ΠΟΛΥΣΥΝΔΕΤΟ
3. ΣΧΗΜΑΤΑ ΛΟΓΟΥ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΣΥΜΦΩΝΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ
 - A. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΝΟΟΥΜΕΝΟ
 - B. ΤΟ ΣΥΜΦΥΡΣΕΩΣ
 - Γ. ΤΟ ΑΝΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ
 - Δ. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΕΡΙΚΟΥ
 - E. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΕΛΞΗΣ
 - ΣΤ. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΥΠΑΛΛΑΓΗΣ
 - Z. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ
4. ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΠΛΗΡΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΟΥ
 - A. Η ΕΛΛΕΙΨΗ
 1. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΑΠΟ ΚΟΙΝΟΥ
 2. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΕΞ ΑΝΑΛΟΓΟΥ
 3. ΤΟ ΖΕΥΓΜΑ
 - B. Ο ΠΛΕΟΝΑΣΜΟΣ
 1. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΠΑΡΑΛΛΗΛΙΑΣ
 2. ΠΕΡΙΦΡΑΣΗ
 3. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΕΝΑ ΜΕ ΔΥΟ
 4. Η ΕΠΑΝΑΦΟΡΑ
 5. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΥΠΟΦΟΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΘΥΠΟΦΟΡΑΣ
 6. Η ΠΡΟΔΙΟΡΘΩΣΗ
 7. Η ΑΝΑΔΙΠΛΩΣΗ
5. ΣΧΗΜΑΤΑ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΩΝ ΛΕΞΕΩΝ Ή ΦΡΑΣΕΩΝ
 - A. Η ΜΕΤΑΦΟΡΑ
 - B. ΣΧΗΜΑ ΚΑΤΕΞΟΧΗΝ
 - Γ. Η ΣΥΝΕΚΔΟΧΗ
 - Δ. Η ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ
 - E. ΑΝΤΙΦΡΑΣΗ
 1. Η ΛΙΤΟΤΗΤΑ
 2. Η ΕΙΡΩΝΕΙΑ
 3. Ο ΕΥΦΗΜΙΣΜΟΣ
 - ΣΤ. Η ΥΠΕΡΒΟΛΗ
 - Z. Η ΑΛΛΗΓΟΡΙΑ
 - H. Η ΠΡΟΣΩΠΟΠΟΙΗΣΗ
 - Θ. Η ΠΑΡΟΜΟΙΩΣΗ

Α. Η ΚΑΝΟΝΙΚΗ ΣΕΙΡΑ ΤΩΝ ΟΡΩΝ ΤΗΣ ΠΡΟΤΑΣΗΣ

Οι όροι της πρότασης ακολουθούν κανονικά τα εξής πρότυπα:

Παραδείγματα**Υ – Ρ**Ο γεωργός οργώνει.**Υ Ρ****Υ – Ρ – Κ**Ο Ηρακλής είναι όμορφος.**Υ Ρ Κ****Υ – Ρ – Α**Η δασκάλα κάνει μάθημα.**Υ Ρ Α****Υ – Ρ – Α (άμεσο) – Α (έμμεσο)**Η γιαγιά αγόρασε ένα παιχνίδι στον εγγονό.**Υ Ρ Α Α****Υ – Ρ – Α – Κ**Ο φύλακας άφησε την πόρτα κλειστή.**Υ Ρ Α Κ**

Υ	=	Υποκείμενο
Ρ	=	Ρήμα
Κ	=	Κατηγορούμενο
Α	=	Αντικείμενο

Οι προσδιορισμοί των όρων της πρότασης παίρνουν τη θέση τους **δίπλα στον όρο** που προσδιορίζουν.

παραδείγματα

Η Πηνελόπη, **η γυναίκα μου**, είναι δασκάλα.

(προσδιορισμός του υποκειμένου)

Ο καιρός άλλαξε **γρήγορα**.

(προσδιορισμός του ρήματος)

Ο Αριστοτέλης είναι **συμπαθητικός** γείτονας.

(προσδιορισμός του κατηγορουμένου)

Ο γιατρός φόρεσε μια **άσπρη** φόρμα.

(προσδιορισμός του αντικειμένου)

Β. ΑΠΟΚΛΙΣΕΙΣ

Οι παρακάτω αποκλίσεις λέγονται **σχήματα λόγου**.

1. Από την κανονική σειρά.

Η κανονική σειρά αλλάζει: **α.** όταν οι όροι της πρότασης εκφέρονται με έμφαση
ή **β.** όταν συντρέχουν ψυχολογικοί, αισθητικοί, ρυθμικοί ή προσωπικοί λόγοι αναζήτησης ύφους.

παραδείγματα

- α.** *Ο πατέρας μου είναι άρρωστος στο νοσοκομείο.
Άρρωστος είναι ο πατέρας μου στο νοσοκομείο.
Στο νοσοκομείο άρρωστος είναι ο πατέρας μου.
Είναι στο νοσοκομείο άρρωστος ο πατέρας μου.*
- β.** *Πολύ τη στενοχώρησες τη μητέρα σου.
Ότι σ' αρέσει, το ξέρω.
Με το δικό του ήρθα στο χωριό αυτοκίνητο.*

2. Από τη συμφωνία των όρων.

Στο λόγο πολλές φορές δεν υπάρχει γραμματική ή συντακτική συμφωνία των λέξεων που χρησιμοποιούνται.

παραδείγματα

Η Ηλέκτρα με την Ισμήνη χορεύουν.

Η σωστή αντιστοιχία των όρων.

Η Ηλέκτρα και η Ισμήνη χορεύουν.

Ο μαθητόκοσμος γράφουν εξετάσεις.

Ο μαθητόκοσμος γράφει εξετάσεις.

3. Από την πληρότητα του λόγου.

Ο λόγος πολλές φορές έχει λιγότερες ή περισσότερες λέξεις από όσες χρειάζεται, για να εκφράσει ένα νόημα.

παραδείγματα

Τι Γιάννης τι Γιαννάκης.

Να σωπαίνεις και να μη μιλάς.

4. Από την κύρια σημασία των λέξεων.

Στο λόγο πολλές φορές δε χρησιμοποιούνται οι λέξεις με αρχική τους (την πραγματική, την κύρια) σημασία .

παραδείγματα

Σου είναι αυτή μια οχιά.

Έχει σκύλου μύτη.

Η κύρια σημασία.

Είναι πολύ κακιά.

Έχει φοβερή όσφρηση.

Α. ΤΟ ΥΠΕΡΒΑΤΟ ΣΧΗΜΑ

Υπερβατό σχήμα λέγεται το σχήμα του λόγου που δημιουργείται **όταν ανάμεσα σε δύο λέξεις**, που έχουν στενή λογική και συντακτική σχέση μεταξύ τους, **παρεμβάλλονται μια ή περισσότερες λέξεις**.

παράδειγμα

*Το αγόρασε **όλο** ο πατέρας **το εμπόρευμα**.*

*(αντί: Το αγόρασε ο πατέρας **όλο το εμπόρευμα**.)*

Β. ΤΟ ΠΡΩΘΥΣΤΕΡΟ ΣΧΗΜΑ

Πρωθύστερο σχήμα λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο **τοποθετείται στη σειρά του λόγου πρώτο εκείνο που χρονολογικά είναι δεύτερο**.

παράδειγμα

Χτενίστηκε, λούστηκε και βγήκε βόλτα.

(αντί: Λούστηκε, χτενίστηκε και βγήκε βόλτα.)

Γ. ΤΟ ΧΙΑΣΤΟ ΣΧΗΜΑ

Χιαστό σχήμα λέγεται το σχήμα του λόγου στο οποίο **οι δύο όροι ή φράσεις εκφέρονται με αντίστροφη σειρά**.

παράδειγμα

Μέρα και βράδυ εξηγεί, βράδυ και μέρα λέγει.

Μέρα και βράδυ

βράδυ και μέρα

Κατά τη σχηματική αναπαράσταση οι θέσεις των αντίστοιχων όρων βρίσκονται σε σχήμα Χ.

Δ. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΚΥΚΛΟΣ

Κύκλος λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο **μια πρόταση ή μια περίοδος τελειώνει με τη λέξη με την οποία αρχίζει**.

παράδειγμα

Ο πλούτος είναι δύναμη και ξιπασιά ο πλούτος.

Ε. ΤΟ ΕΤΥΜΟΛΟΓΙΚΟ ΣΧΗΜΑ (Ή ΠΑΡΗΧΗΣΗ)

Ετυμολογικό σχήμα λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο **λέξεις ομόηχες** (συνήθως συγγενικές ετυμολογικά) **τοποθετούνται η μια δίπλα στην άλλη**.

παράδειγμα

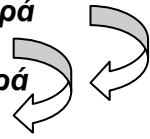
Τραγούδι τραγουδήσανε χιλιοτραγουδισμένο.

ΣΤ. ΤΟ ΟΜΟΙΟΚΑΤΑΛΗΚΤΟ ΣΧΗΜΑ

Ομοιοκατάληκτο σχήμα λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο διαδοχικές προτάσεις ή σίχιοι τελειώνουν με λέξεις που έχουν την ίδια κατάληξη.

παράδειγμα

Βγαίν' η βαρκούλα του ψαρά
από το περιγιάλι
κι απλώνει ο ναύτης με χαρά
τα δίχτυα του και πάλι.

Ζ. ΤΟ ΑΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ

Ασύνδετο σχήμα λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο παραθέτουμε όμοιους όρους ή όμοιες προτάσεις, χωρίς να βάζουμε ανάμεσά τους τους συνδέσμους που χρειάζονται.

παράδειγμα

Αγοράσαμε κούκλες, μπάλες, αυτοκινητάκια,
ό,τι θέλαμε παίρναμε.

Η. ΤΟ ΠΟΛΥΣΥΝΔΕΤΟ ΣΧΗΜΑ

Πολυσύνδετο σχήμα λέγεται το σχήμα του λόγου στο οποίο περισσότεροι από δύο όμοιοι όροι ή όμοιες προτάσεις συνδέονται με συμπλεκτικούς ή διαχωριστικούς συνδέσμους.

παράδειγμα

Δεν ήθελα ούτε κούκλες ούτε μπάλες ούτε αυτοκινητάκια ούτε τίποτε άλλο.

Α. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΚΑΤΑ ΤΟ ΝΟΟΥΜΕΝΟ

Σχήμα κατά το νοούμενο λέγεται το σχήμα του λόγου στο οποίο **η σύνταξη δεν ακολουθεί το γραμματικό τύπο των λέξεων, αλλά το νόημα.**

Αυτό γίνεται όταν το υποκείμενο είναι όνομα περιληπτικό.

παράδειγμα

Ο μαθητόκοσμος γράφουν εξετάσεις.

Το υποκείμενο στον ενικό και το ρήμα στον πληθυντικό.

Β. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΣΥΜΦΥΡΣΗΣ

Σχήμα σύμφυρσης λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο **έχουμε ανάμειξη δύο συντάξεων.**

παράδειγμα

Η σύνταξη:

Η Ηλέκτρα με την Ισμήνη χορεύουν.

προήλθε από τις παρακάτω συντάξεις:

Η Ηλέκτρα και η Ισμήνη χορεύουν.

Η Ηλέκτρα χορεύει με την Ισμήνη.

Γ. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΑΝΑΚΟΛΟΥΘΙΑΣ

Σχήμα ανακολουθίας λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο **οι λέξεις που ακολουθούν δε βρίσκονται σε συντακτική συμφωνία με τις προηγούμενες.**

παραδείγματα

α. Ο λόγος αρχίζει με ονομαστική και τελειώνει με πλάγια πτώση.

α. Ο Αλέξης, του καπετάνιου ο γιος, τον σπούδασαν στο εξωτερικό

*(Ο Αλέξης σε πτώση ονομαστική)
(τον σε πτώση αιτιατική)*

β. Ο λόγος αρχίζει με πλάγια πτώση και τελειώνει με ονομαστική.

β. Τον Ακρίτα λάβωσαν, σηκώνεται ο Ακρίτας.

*(Τον Ακρίτα σε πτώση αιτιατική)
(ο Ακρίτας σε πτώση ονομαστική)*

Δ. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΤΟΥ ΚΑΘΟΛΙΚΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΜΕΡΙΚΟΥ

Σχήμα του καθολικού και του μερικού λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο **το ουσιαστικό, που δηλώνει διαιρεμένο σύνολο, δεν εκφράζεται με γενική διαιρετική ή με εμπρόθετο προσδιορισμό, αλλά εκφράζεται ομοιόπρωτα με το όνομα που προσδιορίζει.**

παράδειγμα

Οι στρατηγοί ο καθένας απολογήθηκε.

(αντί: Ο καθένας των στρατηγών (γενική διαιρετική))

Ε. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΕΛΞΗΣ

Σχήμα έλξης λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο **ένας όρος μιας πρότασης έλκεται από άλλο επικρατέστερο και συμφωνεί μ' αυτόν.**

α. Έλεξη σε ρήματα.

παραδείγματα

α. Τα Τρίκαλα, η ωραία αυτή πόλη, ζει στον έντονο ρυθμό της αποκριάς.
(αντί: ζουν)

Να 'φτανα γρήγορα να σου 'γραφα.
(αντί: να σου γράψω)

β. Έλεξη σε ονόματα και αντωνυμίες.

β. Θα σε ψηφίσουν, αυτός είναι ο σκοπός τους.
(αντί: αυτό είναι ο σκοπός τους)

Ευχαριστούμε όλους όσους μίλησαν.
(αντί: όλους όσοι μίλησαν)

ΣΤ. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΥΠΑΛΛΑΓΗΣ

Σχήμα υπαλλαγής λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο **ένας επιθετικός προσδιορισμός δε συμφωνεί στην πτώση με τη γενική (κτητική), στην οποία ανήκει, αλλά με το ουσιαστικό που προσδιορίζει η γενική.**

παράδειγμα

Γιαννιώτικο σταμνί κρασιού.
(αντί: Σταμνί γιαννιώτικου κρασιού)

Ζ. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΠΡΟΛΗΨΗΣ

Σχήμα πρόληψης λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο **το υποκείμενο της εξαρτημένης πρότασης μπαίνει προληπτικά αντικείμενο στην κύρια.**

παράδειγμα

Κοιτάξτε το κτίριο, σε τι ύψος φτάνει.
(αντί: Κοιτάξτε σε τι ύψος φτάνει το κτίριο.)

Α. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΕΛΛΕΙΨΗ

Σχήμα έλλειψη λέγεται το σχήμα του λόγου στο οποίο **παραλείπονται ορισμένα λεκτικά στοιχεία, επειδή εύκολα μπορούν να εννοηθούν** είτε από την κοινή χρήση είτε από τη σειρά του λόγου και τα συμφραζόμενα.

Μορφή έλλειψης είναι και το σχήμα της βραχυλογίας.

Είδη βραχυλογίας:

1. **Το σχήμα από κοινού**
(εννοούνται από τα προηγούμενα λέξεις ή φράσεις ακριβώς ίδιες)
2. **Το σχήμα εξ αναλόγου**
(εννοούνται από τα προηγούμενα λέξεις ή φράσεις όχι ίδιες αλλά αλλαγμένες)
3. **Το ζεύγμα**
(παραλείπεται ρήμα με το οποίο θα ταίριαζε λογικά αντικείμενο ή άλλοι προσδιορισμοί της πρότασης)

παραδείγματα

*Φωτιά ο λόγος σου.
εννοείται: .. είναι ..*

*Καλημέρα.
εννοείται: Σου εύχομαι να έχεις..*

*Τα παθήματα μαθήματα.
εννοείται: .. γίνονται...*

1. *Αυτός δεν έχει ανάγκη χρήματα, όπως εγώ.
εννοείται: έχω ανάγκη*
2. *Δεν ήρθε το αφεντικό, όπως περίμενα.
εννοείται: να έρθει*
3. *Τρώνε νόστιμο φαγητό και κρασί.
εννοείται: πίνουν*

Β. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΠΛΕΟΝΑΣΜΟΣ

Σχήμα πλεονασμός λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο **χρησιμοποιούνται περισσότερες λέξεις από όσες κανονικά χρειάζονται, για να εκφράσουμε ένα νόημα.**

Είδη πλεονασμού:

1. **Σχήμα παραλληλίας**
(ένα νόημα εκφράζεται ταυτόχρονα θετικά και αρνητικά)
2. **Σχήμα περίφραση**
(μια έννοια εκφράζεται με δύο ή περισσότερες λέξεις, ενώ μπορεί να εκφραστεί με μία)
3. **Σχήμα ένα με δύο**
(μια έννοια εκφράζεται με δύο λέξεις που συνδέονται με το **και**, ενώ η μία λογικά αποτελεί προσδιορισμό της άλλης)
4. **Σχήμα επαναφορά**
(δύο ή περισσότερες προτάσεις στη σειρά αρχίζουν με την ίδια λέξη ή φράση)
5. **Σχήμα αναδίπλωση**
(μια λέξη ή φράση επαναλαμβάνεται αμέσως δεύτερη φορά)
6. **Σχήμα υποφοράς και ανθυποφοράς**
(γίνεται διαπίστωση- προσπάθεια για εξήγηση - απόρριψη της εξήγησης - δήλωση πραγματική)
7. **Σχήμα προδιόρθωση ή προθεραπεία**
(πριν ανακοινωθεί κάτι δυσάρεστο, λέγεται μια φράση που προετοιμάζει ψυχολογικά)

παραδείγματα

1. *Να σωπαίνεις και να μη μιλάς.*

2. *Ο Γέρος του Μοριά.
αντί: Ο Κολοκοτρώνης*

3. *Νερό και δροσιά έριξε επάνω του.
αντί: Νερό δροσερό*

4. *Καβάλα πάει στην εκκλησιά, καβάλα προσκυνάει, καβάλα παίρνει το αντίδωρο απ' του παπά το χέρι.*

5. *Έλα, έλα μάνα μου γλυκιά*

6. *Αχός βαρύς ακούεται, πολλά τουφέκια πέφτουν.
Μήνα σε γάμο ρίχνονται, μήνα σε χαροκόπι.
Ουδέ σε γάμο ρίχνονται, ουδέ σε χαροκόπι.
Η Δέσπω κάνει πόλεμο με νύφες και μ' αγγόνια.*

7. *Ζημιά μεγάλη έγινε, ζημιά μεγάλη σε βρήκε.*

Α. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΜΕΤΑΦΟΡΑ

Σχήμα μεταφορά λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο **οι λέξεις χάνουν την αρχική** (την κύρια, την πραγματική) **τους σημασία και αποκτούν μια άλλη με διαφορετικό περιεχόμενο από εκείνο που είχαν.**

Δηλαδή μεταφέρουμε τη σημασία μιας λέξης ή φράσης σε άλλες έννοιες ή πράγματα.

Μεταφορά γίνεται:

- α. από έμψυχα σε έμψυχα
- β. από έμψυχα σε άψυχα
- γ. από άψυχα σε έμψυχα
- δ. από ενέργεια σε άλλη ενέργεια

παραδείγματα

πέτρινος τοίχος	→	πέτρινη καρδιά
φύλλο δέντρου	→	φύλλο χαρτιού
πικρό ποτό	→	πικρά λόγια

παραδείγματα

Σου είναι αυτή μια **οχιά**.
Έχει **καρδιά** σίδερο.
Είναι **αδαμάντινος** χαρακτήρας.
Η ζωή **παίζει** παιχνίδια.

Β. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΚΑΤΕΞΟΧΗΝ

Σχήμα κατεξοχήν λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο **η σημασία μιας λέξης στενεύει και τότε χρησιμοποιείται με μια μόνο, ορισμένη, έννοια.**

παραδείγματα

Η **Πόλη** αλώθηκε από τους Τούρκους.
(*εννοείται: η Κωνσταντινούπολη*)

Γ. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΣΥΝΕΚΔΟΧΗ

Σχήμα συνεκδοχής λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο χρησιμοποιείται:

- α. **το ένα** για τα πολλά ομοειδή
- β. **το μέρος** ενός συνόλου αντί για το σύνολο
- γ. **η ύλη** αντί για το πράγμα, που έγινε από αυτή την ύλη
- δ. **εκείνο που παράγει** αντί για εκείνο που παράγεται από αυτό

παραδείγματα

Πολεμά **ο Έλληνας**.
(*αντί: οι Έλληνες*)

Υπάρχει έλλειψη **στέγης**.
(*αντί: σπιτιού*)

Φόρεσε το **χρυσό** στο δάκτυλό της.
(*αντί: χρυσό δακτυλίδι*)

Τους έριξαν πέντε **κανόνια**.
(*αντί: πέντε κανονιές*)

Δ. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΜΕΤΩΝΥΜΙΑ

Σχήμα μετωνυμίας λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο χρησιμοποιείται:

α. το όνομα του δημιουργού αντί για τη λέξη, που φανερώνει το δημιούργημά του

β. το όνομα του εφευρέτη αντί για τη λέξη που φανερώνει την εφεύρεσή του

γ. αυτό που περιέχει κάτι αντί για το περιεχόμενό του (και αντίστροφα)

δ. το αφηρημένο αντί για το συγκεκριμένο (και αντίστροφα)

παραδείγματα

α. Μελέτησα Παλαμά.
(αντί: τα ποιήματα του Παλαμά)

β. Σώθηκαν με τον Παπανικολάου.
(αντί: με το τεστ Παπανικολάου)

γ. Τα δοχεία δεν πουλήθηκαν.
(αντί: το τυρί)

δ. Το χωριό γλεντοκοπούσε.
(αντί: οι κάτοικοι του χωριού)

Ε. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΑΝΤΙΦΡΑΣΗ

Σχήμα αντίφραση λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο **μία λέξη παίρνει τη θέση κάποιας άλλης που έχει παρόμοια ή και αντίθετη με αυτή σημασία.**

Είδη αντίφρασης:

α. η λιτότητα

β. η ειρωνεία

γ. ο ευφημισμός

παραδείγματα

α. Η ζημιά δεν ήταν μικρή
(αντί: ήταν μεγάλη.)

β. Μπράβο, τι να σου πω!
(αντί: Ντροπή σου τι να σου πω.)

γ. Ακρωτήριο της Καλής Ελπίδας
(αντί: Κακής θάλασσας)

ΣΤ. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΥΠΕΡΒΟΛΗ

Σχήμα υπερβολή λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο **λέμε κάτι που ξεπερνά το πραγματικό και το συνηθισμένο, για να προκαλέσουμε ισχυρή εντύπωση.**

παραδειγμα

Δρασκελούσε όρη και βουνά.

Ζ. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΑΛΛΗΓΟΡΙΑ

Σχήμα αλληγορία λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο **κρύβονται νοήματα διαφορετικά από εκείνα που φανερώνουν οι λέξεις.**

παραδειγμα

Όποιος ανακατεύεται με τα πίτουρα των τρων οι κόττες.

Η. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΠΡΟΣΩΠΟΠΟΙΗΣΗ

Σχήμα προσωποποίηση λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο αποδίδονται ανθρώπινες ιδιότητες:

- α. σε έμψυχα
- β. σε άψυχα
- γ. σε αφηρημένες έννοιες και ιδέες.

παραδείγματα

- α. Ένα πουλάκι έκατσε, ένα πουλάκι λέει.
- β. Κλαίνε τα βουνά, δακρύζουν οι κάμποι.
- γ. Η ελπίδα τρέφει τους ανθρώπους.

Θ. ΤΟ ΣΧΗΜΑ ΠΑΡΟΜΟΙΩΣΗ

Σχήμα παρομοίωση λέγεται το σχήμα του λόγου κατά το οποίο παρομοιάζουμε ή συγκρίνουμε δύο πρόσωπα ή δύο ζώα ή δύο πράγματα, που παρουσιάζουν ομοιότητα μεταξύ τους και η σύγκριση αυτή κάνει το ένα από αυτά πιο ζωηρό.

Παρομοίωση γίνεται και ανάμεσα σε καταστάσεις καθώς και ανάμεσα σε ενέργειες.

Η σύγκριση γίνεται με τις παρομοιαστικές λέξεις **σαν, όπως, λες και είναι, θαρρείς και είναι...** κλπ.

παραδείγματα

*Ο Περικλής τρέχει σαν τον Ηρακλή.
Είναι πονηρός σαν αλεπού.*

*Σκληρό λες και είναι σίδερο.
Είναι ψηλός, όπως η λεύκα.*

Σχέση Γραμματικής και Συντακτικού

Τα ουσιαστικά, τα επίθετα, οι αντωνυμίες, τα αριθμητικά, τα ρήματα, οι μετοχές, οι σύνδεσμοι, οι προθέσεις και τα επιρρήματα έχουν **το καθένα χωριστά** τη δική τους συντακτική θέση στο Νεοελληνικό λόγο. Ειδικότερα:

A. Τα ουσιαστικά μπορούν να τεθούν ως:

- Υποκείμενο:** π. χ. **Ο μαθητής** γράφει.
- Αντικείμενο:**
 - σε **μονόπρωτα** ρήματα
π. χ. Ο γεωργός κλαδεύει **το αμπέλι**.
 - σε **δίπρωτα** ρήματα
π. χ. Μαθαίνει τον **Ηρακλή** κιθάρα.
- Κατηγορούμενο:**
 - σε **ονομαστική**
π. χ. Ο Σωκράτης είναι **φιλόσοφος**.
 - σε **γενική κατηγορηματική** (κτητική, ιδιότητας, μέτρου, αξίας, διαιρετική, ύλης)
π. χ. Τα φρούτα είναι **της εποχής**.
- Επιρρηματικό κατηγορούμενο:** π. χ. Ο λαός έτρεχε **μελίσσι**.
- Προληπτικό κατηγορούμενο:** π. χ. Το κύμα ορθώνεται **βουνό**.
- Επεξήγηση:** π. χ. Ο δάσκαλος, **ο Ιάσοντας**, διδάσκει.
- Παράθεση:** π. χ. Ο Φίλιππος, **ο έμπορος**, κερδίζει πολλά χρήματα.
- Επιθετικός προσδιορισμός** (τα ουσιαστικά, που δηλώνουν ηλικία, επάγγελμα, εθνικότητα ή και τα ονόματα γεωγραφικών ή χρονικών όρων ή φυσικών φαινομένων):
π. χ. **Οι Έλληνες** στρατιώτες αγωνίστηκαν.
- Ετερόπρωτοι προσδιορισμοί ουσιαστικών:**
 - σε **γενική** (κτητική, της ιδιότητας, του περιεχομένου, διαιρετική, υποκειμενική, αντικειμενική, της αιτίας, του σκοπού, της καταγωγής, της προέλευσης, της εξάρτησης, του δημιουργού, του τόπου, του χρόνου, της παρομοίωσης, της ποσότητας)
π. χ. Το σφύριγμα του ανέμου (=γενική υποκειμενική) ακούγεται.
 - σε **αιτιατική** (αναφορά, ποσό)
π. χ. Ήταν ένας δρόμος τέσσερα χιλιόμετρα **το μήκος**.
- Ετερόπρωτοι προσδιορισμοί επιθέτων:**
 - σε **γενική** (της αξίας, της αιτίας, αντικειμενική, συγκριτική)
π. χ. Ο Όλυμπος είναι ψηλότερος του Κίσαβου.
 - σε **αιτιατική** (μέτρο, διαφορά, περιεχόμενο)
π. χ. Το πηγάδι ήταν γεμάτο (ονομαστική) **νερό** (αιτιατική).
- Ομοιόπρωτοι προσδιορισμοί σε άλλο ουσιαστικό** (μέτρο, τοπική έκταση, χρονική έκταση):
π. χ. Δώσε μου ένα καλάθι σταφύλια.
- Επιρρηματικοί προσδιορισμοί με απλή άναρθηρη πτώση:**
π. χ. Βάδιζε τοίχο τοίχο.
- Εμπρόθετοι επιρρηματικοί προσδιορισμοί** (τόπου, χρόνου, τρόπου, ποσού, βεβαίωσης, αιτίας, σκοπού, αναφοράς, αποτελέσματος, όρου, εναντίωσης):
π. χ. Πηγαίνει στο σχολείο.
- Ποιητικό αίτιο (από + αιτιατική) στην παθητική σύνταξη:**
π. χ. Η πόλη κυριεύτηκε **από τους εχθρούς**.

Β. Τα επίθετα μπορούν να τεθούν ως:

1. Υποκείμενο: π. χ. **Οι νέοι** διασκεδάζουν.
2. Κατηγορούμενο: π. χ. Η Νίκη είναι **όμορφη**.
3. Γενική κατηγορηματική: π. χ. Τα καράβια είναι **των ντόπιων**.
4. Επιρρηματικό κατηγορούμενο: π. χ. Η σημαία κυματίζει **περήφανη**.
5. Ετερόπρωτος προσδιορισμός: π. χ. Η **ζωή των φτωχών** είναι δύσκολη.
6. Προληπτικό κατηγορούμενο: π. χ. Το σπίτι χτίζεται **ψηλό**.
7. Επιθετικός προσδιορισμός: π. χ. **Ο καλός** караβοκύρης στη φουρτούνα φαίνεται.
8. Κατηγορηματικός προσδιορισμός: π. χ. Σας είπα **όλη** την αλήθεια.
9. Εμπρόθετος επιρ. προσδιορισμός: π. χ. Με το ντουφέκι **στο δεξί** (χέρι) ξεκίνησε.

Γενικότερα, όταν το επίθετο ουσιαστικοποιείται, μπαίνει στη σύνταξη, όπως το ουσιαστικό.

Γ. Τα αριθμητικά μπορούν να τεθούν ως:

1. Υποκείμενο: π. χ. **Δυο** έμειναν.
2. Κατηγορούμενο: π. χ. Οι στρατιώτες ήταν **δυο**.
3. Αντικείμενο: π. χ. Λάβωσε **τρεις**.
4. Επιθετικός προσδιορισμός: π. χ. Ο Σεπτέμβρης είναι **ο ένατος** μήνας.
5. Κατηγορηματικός προσδιορισμός: π. χ. **Πεντακόσιες** οι δραχμές το κιλό!
6. Επιρρηματικό κατηγορούμενο: π. χ. Οι μαθητές βγήκαν **πρώτοι**.

Στα παραδείγματα 1, 2, 3, αν εννοήσουμε τη λέξη **άνθρωποι**, τα αριθμητικά μετατρέπονται σε επιθετικούς προσδιορισμούς.

Δ. Οι αντωνυμίες μπορούν να τεθούν ως:

1. Υποκείμενο: π. χ. **Εμείς** παίζουμε ποδόσφαιρο.
2. Κατηγορούμενο: π. χ. Ο Φίλιππος είναι **ίδιος** με τον αδερφό μου.
3. Γενική κατηγορηματική: π. χ. **Ποιανού** είναι το σπίτι;
4. Αντικείμενο: π. χ. Ο δάσκαλος διάλεξε **εμένα**.
5. Γενική προσωπική σε απρόσωπα ρήματα: π. χ. **Μου** είναι αδύνατο να έρθω.
6. Επιθετικός προσδιορισμός: π. χ. **Τόσο** πλήθος είχε μαζευτεί!
7. Κατηγορηματικός προσδιορισμός: π. χ. **Αυτό** το παιχνίδι επιθυμώ.
8. Επεξήγηση: π. χ. Οι καθηγητές, **εμείς**, θα συνεδριάσουμε.
9. Ετερόπρωτος προσδιορισμός ουσιαστικού: π. χ. Το βιβλίο **μου** είναι καινούριο.
10. Ετερόπρωτος προσδιορισμός επιθέτου: π. χ. Ο αδερφός είναι μεγαλύτερός **μου**.
11. Επιρρηματικός προσδιορισμός:
 - α. σε απλή πλάγια πτώση: π. χ. **Τι** έφταιξα εγώ;
 - β. εμπρόθετα: π. χ. **Γι' αυτά** θα σας μιλήσει ο ειδικός.

ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΗ: Από τις αντωνυμίες εισάγουν δευτερεύουσες προτάσεις μόνο:

α. οι αναφορικές (ονοματικές αναφορικές δευτερεύουσες προτάσεις)

π. χ. *Παίρνεις όσα δίνεις.*

(επιρρηματικές αναφορικές δευτερεύουσες προτάσεις)

π. χ. *Τακτοποίησέ τα , όπως νομίζεις.*

β. οι ερωτηματικές (ευθείες ερωτηματικές προτάσεις)

π. χ. *Ποιος χτυπάει την πόρτα;*

(πλάγιες ερωτηματικές προτάσεις)

π. χ. *Με ρώτησε ποιος είμαι.*

Ε. Τα ρήματα

Σημασία στη σύνταξη των ρημάτων δεν έχει τόσο η φωνή τους (ενεργητική ή παθητική), όσο η διάθεσή τους (ενεργητικά, παθητικά, μέσα, ουδέτερα) και η σημασία τους.
Έτσι:

α. αν η ενέργεια τους μεταβαίνει, ανεξάρτητα από φωνή, δέχονται αντικείμενο:

π. χ. *Μεταφέρω τις αποσκευές.* (ενεργητική φωνή)

Αποδέχομαι τη συμφωνία. (παθητική φωνή)

β. αν είναι συνδετικά, ανεξάρτητα από φωνή, δέχονται κατηγορούμενο:

π. χ. *Εγώ υπηρετώ (ως) δάσκαλος.* (ενεργητική φωνή)

Εγώ αποδεικνύομαι τίμιος. (παθητική φωνή)

γ. αν είναι αμετάβατα (ανεξάρτητα από φωνή), δέχονται μόνο υποκείμενο:

π. χ. *Ο ήλιος λάμπει.* (ενεργητική φωνή)

Η Κλεοπάτρα λούζεται. (παθητική φωνή)

δ. αν είναι απρόσωπα, απαιτούν απρόσωπη σύνταξη:

π. χ. *Είναι αδύνατο να σας επισκεφτώ.*

ε. αν σημαίνουν γνώση, αίσθηση μάθηση, εξαρτούν ειδική πρόταση:

π. χ. *Μαθαίνω ότι προοδεύεις.*

στ. αν δηλώνουν φόβο, εξαρτούν ενδοιαστικές προτάσεις:

π. χ. *Φοβούμαι μήπως αποτύχω.*

ζ. αν δηλώνουν κίνηση, εξαρτούν τελικές προτάσεις:

π. χ. *Ήρθε, για να διαβάσουμε.*

η. αν δηλώνουν απορία, εξαρτούν πλάγιες ερωτηματικές:

π. χ. *Δεν καταλαβαίνω γιατί θύμωσες.*

Γενικότερα κάθε ρήμα απαιτεί τη δική του σύνταξη. Μας διευκολύνει η κατάταξή τους σε κατηγορίες, όπως στα προηγούμενα παραδείγματα.

ΟΙ ΕΓΚΛΙΣΕΙΣ

Οι εγκλίσεις των ρημάτων είναι τρεις: οριστική, υποτακτική και προστακτική.

Οι κύριες προτάσεις εκφέρονται κάθε φορά με μια από τις τρεις εγκλίσεις. Κάθε έγκλιση έχει τη δική της σημασία. Ειδικότερα:

A. Η Οριστική φανερώνει:

- α. το πραγματικό: π. χ. *Το πλοίο φεύγει.*
- β. το δυνατό: π. χ. *Το πλοίο θα έφευγε ή το πλοίο θα είχε φύγει.*
(θα και οριστική παρατατικού ή υπερσυντελικού = Δυνητική Οριστική).
- γ. το πιθανό: π. χ. *Το πλοίο θα φύγει.*
(θα και οριστική κάθε χρόνου = πιθανολογική Οριστική).
- δ. την ευχή: π. χ. *Μακάρι, το πλοίο να μην έφευγε.*
(μακάρι να, άμποτε, είθε, ας και οριστική παρελθοντικού χρόνου = ευχετική οριστική).
- ε. την παράκληση: π. χ. *Δε φεύγεις αύριο καλύτερα;*

Η οριστική είναι έγκλιση των προτάσεων κρίσεως. Μόνο η ευχετική οριστική είναι έγκλιση των προτάσεων επιθυμίας.

Η οριστική χρησιμοποιείται και στις κύριες και στις δευτερεύουσες προτάσεις.

Η άρνηση που συνοδεύει την οριστική είναι: **δε(ν)**.

B. Η υποτακτική φανερώνει:

- α. την προτροπή: π. χ. *Ας σταματήσουμε για λίγο το μάθημα.*
(προτρεπτική υποτακτική)
- β. την παραχώρηση: π. χ. *Ας παίξει και αυτός μαζί μας.*
(παραχωρητική υποτακτική)
- γ. την ευχή: π. χ. *Ας αγωνιστούμε με όλες τις δυνάμεις.*
(άμποτε, είθε, μακάρι να, ας και ευχετική υποτακτική)
- δ. το δυνατό: π. χ. *Να μάθεις (= μπορείς να μάθεις) τις δυνάμεις μου.*
(δυνητική υποτακτική)
- ε. την απορία: π. χ. *Δεν ξέρω τι να κάνω.*
(απορηματική υποτακτική)
- στ. το πιθανό: π. χ. *Τηλεφωνήσει δεν τηλεφωνήσει, εγώ δε θα πάω.*
- ζ. την προσταγή: π. χ. *Μην επεμβαίνεις στις προσωπικές μου υποθέσεις.*
(προστακτική ή απαγορευτική υποτακτική)

Η υποτακτική συνοδεύεται από τα μόρια «να», «ας» και ακολουθεί μετά από τους συνδέσμους:

- α. «αν», «εάν» (υποθετική πρόταση με υποτακτική)
- β. «όταν», «πριν», «πριν να», «μόλις», «προτού», «άμα» (χρονική πρόταση με υποτακτική)
- γ. «να», «για να» (τελική πρόταση)
- δ. «μη(ν)», «μήπως» (ερωτηματική πρόταση με υποτακτική)
- ε. «μήπως» (ενδοιαστική πρόταση με υποτακτική)

Η **άρνηση**, που συνοδεύει την **υποτακτική**, είναι: **μη(ν)**.

Η **υποτακτική** είναι **έγκλιση των προτάσεων επιθυμίας**. Μόνο η πιθανολογική υποτακτική είναι έγκλιση των προτάσεων κρίσεως με άρνηση: **δε(ν)**.

Η **υποτακτική** χρησιμοποιείται και στις **κύριες** και στις **δευτερεύουσες προτάσεις**.

Γ. Η προστακτική φανερώνει:

- α. την προτροπή: π. χ. **Πάρτε** μαζί σας τα βιβλία.
- β. την απαγόρευση: π. χ. **Μην** καπνίζετε.
- γ. την παράκληση: π. χ. **Βοήθησέ** με.
- δ. την ευχή: π. χ. **Πήγαινε** στο καλό.
- ε. την έντονη ενέργεια: π. χ. **Διάβασε, διάβασε**, κουράστηκα πια.

Η **προστακτική** χρησιμοποιείται **μόνο** στις κύριες προτάσεις· δεν απαντάται στις δευτερεύουσες. Είναι έγκλιση των προτάσεων επιθυμίας με άρνηση: **μη(ν)**.

Ε. Η μετοχή

Η **μετοχή του ενεργητικού ενεστώτα**, που τελειώνει σε **-οντας, -ώντας** χρησιμοποιείται πάντοτε ως επιρρηματικός προσδιορισμός:

- α. τρόπου: π. χ. **Παίζοντας** μαθαίνουμε.

Η **μετοχή: παίζοντας** λέγεται **τροπική μετοχή** και αναλύεται σε:

- 1. εμπρόθετο προσδιορισμό: π. χ. **Με παιχνίδι** μαθαίνουμε.
- 2. σε βουλητική πρόταση: π. χ. **Με το να παίζουμε**, μαθαίνουμε.
- 3. σε επίρρημα: π. χ. **Παιχνιδιάρικα** μαθαίνουμε.
- 4. σε κύρια πρόταση: π. χ. **Παίζουμε** και μαθαίνουμε.

- β. χρόνου: π. χ. **Νυχτώνοντας** φτάσαμε.

Η **μετοχή: νυχτώνοντας** λέγεται **χρονική μετοχή** και αναλύεται σε:

- 1. αντίστοιχη χρονική πρόταση: π. χ. **Όταν νύχτωσε**, φτάσαμε.
- 2. σε εμπρ. προσδιορισμό χρόνου: π. χ. **Κατά τη νύχτα** φτάσαμε.
- 3. σε επίρρημα: π. χ. **Νυχτιάτικα** φτάσαμε.

- γ. αιτίας: π. χ. **Αδυνατώντας** να συνεχίσω, σταμάτησα.

Η **μετοχή: αδυνατώντας** λέγεται **αιτιολογική** και αναλύεται σε:

- 1. σε αντίστοιχη αιτιολογική πρόταση:
π. χ. **Επειδή αδυνατούσα** να συνεχίσω, σταμάτησα.
- 2. σε εμπρόθετο επιρρηματικό προσδιορισμό της αιτίας:
π. χ. **Εξαιτίας της αδυναμίας** να συνεχίσω, σταμάτησα.

δ. υποθετική: π. χ. **Κερδίζοντας** το λαχείο, θα πάω διακοπές.

Η μετοχή: κερδίζοντας είναι υποθετική και ισοδυναμεί με αντίστοιχη υποθετική πρόταση:

π. χ. **Αν κερδίσω το λαχείο**, θα πάω διακοπές.

ε. εναντιωματική: π. χ. **Ακόμα και διώχνοντάς μας** δε θα φύγουμε.

Η μετοχή: διώχνοντας είναι εναντιωματική - συνοδεύεται από το: «**ακόμα και**», και ισοδυναμεί με αντίστοιχη εναντιωματική πρόταση:

π. χ. **Ακόμα και αν μας διώξεις**, δε θα φύγουμε.

Συνημμένη και απόλυτη μετοχή του ενεργητικού ενεστώτα.

Για να χαρακτηρίσουμε μια μετοχή συνημμένη ή απόλυτη, εξετάζουμε αν το υποκείμενο της μετοχής είναι ίδιο ή διαφορετικό με το υποκείμενο της πρότασης, στην οποία ανήκει η μετοχή.

α. Αν το υποκείμενο της μετοχής είναι ίδιο, σε σχέση με το υποκείμενο του ρήματος της πρότασης τότε η μετοχή λέγεται συνημμένη:

π. χ. **Ταξιδεύοντας**, φτάσαμε.

(Η μετοχή **ταξιδεύοντας** και το ρήμα **φτάσαμε** έχουν το ίδιο(εννοούμενο) υποκείμενο: **εμείς**.)

β. Αν το υποκείμενο της μετοχής είναι διαφορετικό σε σχέση με το υποκείμενο του ρήματος της πρότασης, τότε η μετοχή λέγεται απόλυτη:

π. χ. **Ξημερώνοντας** θα φύγουμε.

(Η μετοχή **Ξημερώνοντας** έχει (εννοούμενο) υποκείμενο: **η μέρα**, ενώ το ρήμα **φύγουμε** έχει (εννοούμενο) υποκείμενο: **εμείς**.)

Ως απόλυτες μετοχές παρέμειναν μερικές εκφράσεις από τον αρχαίο ελληνικό λόγο σε γενική πτώση:

π. χ. **α. Καλώς εχόντων των πραγμάτων, θα σας επισκεφτώ.**

(Η μετοχή **εχόντων** έχει υποκείμενο: **των πραγμάτων**, ενώ το ρήμα **επισκεφτώ** έχει (εννοούμενο) υποκείμενο: **εγώ**.)

β. Θεού θέλοντος και καιρού επιτρέποντος, θα έλθω.

(Η μετοχή **θέλοντος** έχει υποκείμενο: **Θεού**, και η άλλη μετοχή **επιτρέποντος** έχει υποκείμενο: **καιρού**, ενώ το ρήμα **έλθω** έχει (εννοούμενο) υποκείμενο: **εγώ**.)

Η μετοχή του παθητικού παρακειμένου: -(σ)μένος και -(η)μένος **ή του παθητικού ενεστώτα σε** -ούμενος, -άμενος, -όμενος, -όμενος, -όμενος μπορεί να χρησιμοποιηθεί ως:

- α. Υποκείμενο:** π. χ. **Οι αποτυχημένοι** προσπαθούν και πάλι.
β. Αντικείμενο: π. χ. Ο διευθυντής πλήρωσε **τους εργαζόμενους**.
γ. Κατηγορούμενο: π. χ. Οι πελάτες ήταν **απογοητευμένοι**.
δ. Επιθετικός προσδιορισμός: π. χ. Ζέστανε τα **παγωμένα** χέρια του.
ε. Κατηγορηματικός προσδιορισμός: π. χ. Με **τρεμάμενα** τα χέρια άναψε το καντήλι.
στ. Ετερόπυτος προσδιορισμός π. χ. Το μίσος των νικημένων ήταν μεγάλο.

Γενικότερα, η μετοχή του παθητικού ενεστώτα και του παρακειμένου χρησιμοποιείται όπως κάθε επίθετο.

Ζ. Τα επιρρήματα

Τα επιρρήματα χρησιμοποιούνται στη σύνταξη ως επιρρηματικοί προσδιορισμοί σε ονόματα, επίθετα και ρήματα για να δηλώσουν επιρρηματικές σχέσεις:

- α. τόπου:** π. χ. **Πουθενά** δε βρισκόταν. (τα τοπικά)
β. χρόνου: π. χ. **Πότε** θα πάμε θέατρο; (τα χρονικά)
γ. τρόπου: π. χ. Ταξιδέψαμε **άνετα**. (τα τροπικά)
δ. ποσού: π. χ. Προσπάθησε **περισσότερο**. (τα ποσοτικά)
ε. βεβαίωσης: π. χ. **Βέβαια**, συμφωνώ. (τα βεβαιωτικά)
στ. δισταγμού: π. χ. **Ίσως**, θα εργαστώ. (τα διστακτικά)
ζ. άρνησης: π. χ. **Όχι βέβαια**, δεν θα πάρω. (τα αρνητικά)

Τα ερωτηματικά επιρρήματα, που μπορεί να είναι τοπικά (πού;), χρονικά (πότε;), τροπικά (πώς;), ποσοτικά (πόσο;) εισάγουν:

- α. Ευθείες ερωτήσεις:** π. χ. **Πότε** θα γράψουμε;
β. Πλάγιες ερωτήσεις: π. χ. Με ρώτησε **πότε θα γράψουμε**.

Τα αναφορικά επιρρήματα, που μπορεί να είναι τοπικά (όπου), χρονικά (όποτε) τροπικά (όπως) εισάγουν δευτερεύουσες επιρρηματικές αναφορικές προτάσεις.

π. χ. Πήγαινε **όπου θέλεις**.

Η. Οι προθέσεις στη σύνταξη συνοδεύουν:

- α. ουσιαστικά:** Θα πάω **στο βιβλιοπωλείο**. (εμπρόθετος προσδιορισμός τόπου)
β. αντωνυμίες: Φροντίζω **για σένα**. (εμπρόθετος προσδιορισμός αναφοράς)
γ. επίθετα: Να συζητάς **με τους νέους**. (εμπρόθετος προσδιορισμός της επικοινωνίας)
δ. μετοχές: Δώσε προσοχή **στα λεγόμενα**. (εμπρόθετος προσδιορισμός της αναφοράς)
ε. αριθμητικά: Αξίζεις **για δύο**. (εμπρόθετος προσδιορισμός αξίας)

Οι προθέσεις πολλές φορές συνοδεύουν ολόκληρες προτάσεις:

- α.** π. χ. **Με όποιον συναναστρέφεται, τέτοιος θα γίνεις.** (**με** και **αναφορική πρόταση**)
β. π. χ. **Διάβασε, χωρίς να μιλάς.** (**χωρίς** και **βουλητική πρόταση**)

Η. Οι σύνδεσμοι στη σύνταξη:

- α. Οι:**
- **συμπλεκτικοί σύνδεσμοι:** και (κι), ούτε, μήτε, ουδέ, μηδέ,
 - **διαχωριστικοί σύνδεσμοι:** ή, είτε
 - **αντιθετικοί σύνδεσμοι:** μα , αλλά, παρά, όμως, ωστόσο, μόνο
 - **συμπερασματικοί σύνδεσμοι:** λοιπόν, ώστε (στην αρχή της πρότασης), άρα, επομένως, δηλαδή

δεν εισάγουν δευτερεύουσα πρόταση.

*** Χρησιμοποιούνται για την παρατακτική σύνδεση των προτάσεων.**

- β. Οι:**
- **ειδικοί σύνδεσμοι:** πως, που , ότι
 - **χρονικοί σύνδεσμοι** όταν, σαν , ενώ, καθώς, αφού, αφότου, πριν, πριν (να), μόλις, προτού, ώσπου, ωστόσο, όσο που, όποτε
 - **αιτιολογικοί σύνδεσμοι:** γιατί, επειδή, αφού
 - **υποθετικοί σύνδεσμοι:** αν, εάν, σαν , άμα
 - **τελικοί σύνδεσμοι:** να, για να
 - **αποτελεσματικοί σύνδεσμοι:** ώστε, ώστε να, που
 - **διστακτικοί σύνδεσμοι:** μη, μην, μήπως

εισάγουν δευτερεύουσες προτάσεις αντίστοιχα:

- ειδικές
- χρονικές
- αιτιολογικές
- υποθετικές
- τελικές
- συμπερασματικές
- ενδοιαστικές.

ΑΠΑΝΤΗΣΕΙΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1^η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. πρόταση κρίσης β. πρόταση επιθυμίας γ. πρόταση κρίσης
 δ. πρόταση επιφωνηματική ε. πρόταση κρίσης στ. πρόταση ερωτηματική
 ζ. πρόταση επιθυμίας η. πρόταση ερωτηματική

2^η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. πρόταση αρνητική β. πρόταση καταφατική γ. πρόταση καταφατική
 δ. πρόταση αρνητική

3^η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. Ο διευθυντής είπε **ότι αύριο θα πάμε εκδρομή**.
 β. **Όταν έρχεται ο χειμώνας**, μερικά ζώα πέφτουν σε χειμερία νάρκη.
 γ. **Αν επιμείνεις**, θα βελτιωθείς.
 δ. Φοβήθηκα **μην κτυπήσω**.
 ε. Θέλω **να γίνω καπετάνιος**.
 στ. Ήρθε, **για να πάμε μαζί στο γήπεδο**.
 ζ. **Αν και ήταν αδύναμος**, είχε όμως μεγάλη θέληση.
 η. **Όποιος βιάζεται**, σκοντάφτει.
 θ. Τόσο εγωιστής είναι, **ώστε τον αποφεύγουν όλοι**.
 ι. Ρώτησε, **γιατί αυτή η ανησυχία**.
 κ. **Επειδή το κρύο ήταν τσουχτερό**, ντυθήκαμε βαριά.

4^η ΕΡΓΑΣΙΑ

- Τα υποκείμενα στις προτάσεις είναι: α. Ο μαθητής β. Οι σοφοί γ. εκείνος
 δ. [εμείς (εννοούμενο)] ε. η εκδρομή στ. Το να σιωπάς ζ. Όποιος βιάζεται
 η. Το μετά θ. Οι κερδισμένοι ι. Να πειθαρχούμε στο σχολείο (απρόσωπη σύνταξη)

5^η ΕΡΓΑΣΙΑ

- Ρήματα που δεν είναι συνδεδητά:** φεύγω, παίζω, περιμένω, διαβάζω, γράφω, τραγουδώ, αναχωρώ, δείχνω, ζωγραφίζω, αριθμώ, παρατηρώ, ανακοινώνω, διδάσκω

6^η ΕΡΓΑΣΙΑ

Υποκείμενο (Υ)	Συνδεδητικό Ρήμα (ΣΡ)	Κατηγορούμενο (Κ)
Ο δρόμος	ήταν	ανηφορικός
Το σώμα	έγινε	δυνατό
Η πόρτα	βρέθηκε	ανοιχτή
Εγώ	στέκομαι	όρθιος
Ο Νίκος	υπηρετεί	στρατιώτης
Εσύ	νομιζέσαι	σπουδαίος
Ο θεός	εκλέχτηκε	βουλευτής
Η Σοφία	εκλέχτηκε	πρώτη
Ο Θεόφιλος	χειροτονήθηκε	ιερέας
Αυτός	έμεινε	άφωνος
Η πλαστελίνη	γίνεται	ότι θέλεις

7^η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. γενική κατηγορηματική κτητική
 β. γενική κατηγορηματική της ιδιότητας
 γ. γενική κατηγορηματική του μέτρου
 δ. γενική κατηγορηματική διαιρετική
 ε. γενική κατηγορηματική της αξίας

8^η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. επιρρηματικό κατηγορούμενο (= χαρούμενα)
 β. επιρρηματικό κατηγορούμενο (= οπλισμένα)
 γ. προληπτικό κατηγορούμενο (= ώστε να γίνει ψηλό)
 δ. επιρρηματικό κατηγορούμενο (= σαν ποτάμι)
 ε. επιρρηματικό κατηγορούμενο (= περήφανα)
 στ. προληπτικό κατηγορούμενο (= ώστε να γίνει μηχανικός)
 ζ. επιρρηματικό κατηγορούμενο (= περήφανα)
 η. επιρρηματικό κατηγορούμενο (= αγέρωχα)
 θ. επιρρηματικό κατηγορούμενο (= καμαρωτά)
 ι. επιρρηματικό κατηγορούμενο (= στα γεράματα)

9^η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. Ο τοίχος είναι πέτρινος.
 β. Η συμπεριφορά του ήταν γελοία.
 γ. Το παντελόνι ήταν υφασμάτινο.
 δ. Η μπάλα είναι πλαστική.

10^η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. σύνθετη β. επαυξημένη γ. απλή δ. ελλειπτική ε. απλή
 στ. ελλειπτική ζ. σύνθετη η. επαυξημένη

2° ΚΕΦΑΛΑΙΟ**1^Η ΕΡΓΑΣΙΑ**

- α. Οι μαθητές λύνουν τις ασκήσεις.
 β. Τα τρεχούμενα νερά πλημμύρησαν.
 γ. Η Ελλάδα έχει ένδοξο παρελθόν.
 δ. Επιθυμώ εκείνο το δώρο.
 ε. Ένας επιστήμονας της χώρας μας διακρίθηκε.
 στ. Ο Ηρακλής, ο μυθικός ήρωας της αρχαιότητας, ενθουσιάζει τα παιδιά.

2^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. οριστικό β. αόριστο γ. αόριστο

3^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. ομοιόπτωτα β. ομοιόπτωτα γ. ετερόπτωτα

4^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. ετερόπτωτα β. ετερόπτωτα γ. ομοιόπτωτα

5^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. παράθεση (σωστό) β. επεξήγηση (σωστό)
 γ. παράθεση (σωστό) δ. επεξήγηση (σωστό)

6^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. κτητική στ. τόπου
 β. διαιρετική ζ. υποκειμενική
 γ. περιεχομένου η. αντικειμενική
 δ. ιδιότητας θ. καταγωγής
 ε. του δημιουργού ι. αιτίας

7^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. επιθετικός προσδιορισμός β. επιθετικός προσδιορισμός
 γ. επιθετικός προσδιορισμός δ. κατηγορηματικός προσδιορισμός

8^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. Ο κάμπος γέμισε με κόκκινες παπαρούνες.
 β. Ο κάμπος γέμισε με τις κόκκινες παπαρούνες.
 γ. Ο κάμπος γέμισε με τις κόκκινες τις παπαρούνες.
 δ. Ο κάμπος γέμισε με κόκκινες τις παπαρούνες.

9^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. γενική της αιτίας β. γενική της αξίας
 γ. γενική αντικειμενική δ. γενική συγκριτική

10^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. αιτιατική του μέτρου β. αιτιατική του περιεχομένου γ. αιτιατική της διαφοράς

11^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. Το ραδιόφωνο παίζει μουσική.
 β. Όλοι τον εκτιμούσαν.
 γ. Η μέρα είναι συννεφιασμένη.
 δ. Μίλησε για τη μόλυνση.
 ε. Η τεχνολογία έχει εξελιχτεί.
 στ. Όταν νυχτώνει, ο πατέρας φεύγει για τη δουλειά.

12^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

- Οι σωστές απαντήσεις είναι οι: **1-2-6-7-9-10-12-13-14-15-20-21-25-27-28 -29- 30-31**

3° ΚΕΦΑΛΑΙΟ**1^Η ΕΡΓΑΣΙΑ**

- α. ενεργητική φωνή – ενεργητική διάθεση
 β. ενεργητική φωνή – παθητική διάθεση
 γ. παθητική φωνή – μέση διάθεση
 δ. παθητική φωνή – ουδέτερη διάθεση

2^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. χώματα β. τους άλλους γ. τους δυστυχισμένους
 δ. ώπα ε. το πώς στ. ότι θα φύγει
 ζ. να επανεξεταστεί η. μην αποτύχει θ. όσους κάπνιζαν
 ι. τι ξέρω

3^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. της μητέρας β. την εφημερίδα γ. την άσκηση
 δ. της γιαγιάς ε. τους δρόμους

4^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. ζωή β. τον καλαματιανό γ. δρόμου ε. τα ίδια (αισθήματα)

5^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. Γέμισα το δοχείο νερό
 β. Μου χάρισε το βιβλίο.
 γ. Του έδειξε τη ζωγραφιά
 δ. Διάβασα της μητέρας ανάγνωση
 ε. Ο δάσκαλος εξετάζει τον Παύλο μαθηματικά.
 στ. Μας πρόσφερε λουλούδια.
 ζ. Αυτός διδάσκει τη Μαρία χορό.
 η. Θα στολίσουμε το δέντρο στολίδια.
 θ. Μου δίνεις το εισιτήριο.
 Άμεσο αντικείμενο με τα σκούρα.
 Έμμεσο αντικείμενο με την υπογράμμιση.

6^Η ΕΡΓΑΣΙΑ

- α. Ο Ευριπίδης διορίστηκε γραμματέας από εμάς.
 β. Η Πηνελόπη παρουσιάστηκε ως ποιήτρια απ' αυτόν.
 γ. Ο εαυτός του θεωρείται σοφός από τον ίδιο.
 δ. Η Ειρήνη εκλέχτηκε πρόεδρος από την τάξη.

- 7^Η ΕΡΓΑΣΙΑ α. Η πόλη κυριεύεται από το στρατό.
β. Ο λαγός σκοτώνεται από τον κυνηγό.
γ. Τα λουλούδια κόβονται από τον κηπουρό.
δ. Οι κλέφτες πιάστηκαν από τον αστυνόμο.
ε. Τα δώρα κερδίστηκαν από την παρέα μας.
- 8^Η ΕΡΓΑΣΙΑ α. Η αδερφή μου πότισε τα λουλούδια.
β. Ο ταχυδρόμος κτύπησε την πόρτα.
γ. Τα τραγούδια ενθουσίασαν το κοινό.
δ. Οι εθελοντές αναδάσωσαν την περιοχή.
ε. Οι νοσοκόμες φροντίζουν τους ασθενείς.
- 9^Η ΕΡΓΑΣΙΑ α. Δόθηκαν δώρα σε μένα απ' αυτόν.
β. Τα βιβλία χαρίστηκαν σε μένα απ' αυτόν.
γ. Η Νιόβη διδάσκεται νότες από το μουσικό.
δ. Το δέντρο θα στολιστεί λουλούδια από εμάς.

10^Η ΕΡΓΑΣΙΑ Οι σωστές απαντήσεις είναι οι: 2-5-7-10-11-12-13-14-16-17

4^Ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

1^Η ΕΡΓΑΣΙΑ α. χρόνος β. τόπος γ. τρόπος δ. ποσό ε. αιτία στ. σκοπός
ζ. αναφορά η. εναντίωση θ. συμφωνία ι. αποτέλεσμα ια. βεβαιότητα

2^Η ΕΡΓΑΣΙΑ 1: δ, ια 2: β, ε, στ, ζ, η, θ 3: γ 4: α 5: ι

3^Η ΕΡΓΑΣΙΑ α. έξω στην αυλή β. όπου θέλεις γ. γήπεδο
δ. μετά από μια βδομάδα ε. λέγοντας αυτά στ. την άνοιξη
ζ. το πρωί η. μόλις νυχτώνει

4^Η ΕΡΓΑΣΙΑ 1: α, β, γ, 2: δ, ε, στ, ζ, η,

5^Η ΕΡΓΑΣΙΑ α. π. χ. Κολυμπάει γρήγορα.
β. Μίλησε με προσοχή.
γ. Ήρθε τρέχοντας.
δ. Έτσι έγιναν, όπως τα περίμενα.
ε. Περπατούσε καμαρωτός.
στ. Φασούλι το φασούλι γεμίζει το σακούλι.
ζ. Τα καταφέρει με προσπαθώντας πολύ.

6^Η ΕΡΓΑΣΙΑ α. μεσημεριάτικα β. δευτεριάτικα γ. καλοκαιριάτικα
δ. βραδιάτικα ε. ολοχρονίς στ. ολημερίς
ζ. ολοβραδής η. ολονυχτίς

7^Η ΕΡΓΑΣΙΑ α. πίνοντας νερό β. ερχόμενος γ. ξυπνώντας
δ. Καθώς έμπαινε ε. καθώς έπαιρνε στ. ενώ έτρεχε
ζ. ολοβραδής

8^Η ΕΡΓΑΣΙΑ α. εναντίωση β. προϋπόθεση γ. αναφορά
δ. αποτέλεσμα ε. σκοπό στ. αιτία
ζ. ποσό η. πιθανότητα

9^Η ΕΡΓΑΣΙΑ α. Το γλυκό ήταν **πάνω**.
β. Το οικόπεδο βρίσκεται **ανάμεσα σε δυο δρόμους**.
γ. Η Αφροδίτη επέστρεψε **από την εκδρομή**.
δ. Ο δάσκαλος μπήκε **μέσα**.
ε. Είδα τη φίλη μου **στο κατάστημα**.
στ. Ο Ηρακλής κοιμάται **στο δωμάτιο**.
ζ. Θα πάω **για την Πάτρα**.
η. Εμείς θα μείνουμε **εδώ** κι εσείς **εκεί**.
θ. Κοιτούσε για πολύ ώρα **ψηλά**.

10^Η ΕΡΓΑΣΙΑ α. κεντώντας β. συζητώντας γ. διαβάζοντας

11^Η ΕΡΓΑΣΙΑ α. **Γιατί όχι!** Θα δώσω κι εγώ εξετάσεις.
β. Δε νομίζω ότι θα πάμε **εκδρομή**. Εσύ τι λες;
γ. **Πιθανόν** να έχεις δίκιο. Μην ντρέπεσαι όμως.
δ. **Ναι**, θα πάω κι εγώ **στη Λάρισα**.
ε. **Βέβαια** ο καιρός δε μας βοηθά.
στ. **Ίσως** να το ήθελε, πού ξέρεις.
ζ. **Ναι**, ας περιμένουμε.
η. **Αλήθεια** το λέω!
θ. **Μπα!** Εμείς **ποτέ** δε μαλώνουμε.

12^Η ΕΡΓΑΣΙΑ Οι σωστές απαντήσεις είναι οι: 3-4-5-6-7-8-9

5^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

- 1^η ΕΡΓΑΣΙΑ** α. Δεν είναι ονοματική πρόταση η αιτιολογική πρόταση
- 2^η ΕΡΓΑΣΙΑ** α. αντικείμενο β. υποκείμενο γ. επεξήγηση δ. αντικείμενο
ε. επεξήγηση στ. υποκείμενο ζ. αντικείμενο η. επεξήγηση
θ. αντικείμενο ι. υποκείμενο
- 3^η ΕΡΓΑΣΙΑ** α. Δεν είναι επιρρηματική πρόταση η ειδική πρόταση
- 4^η ΕΡΓΑΣΙΑ** α. αιτιολογική β. τελική γ. αποτελεσματική δ. υποθετική
ε. εναντιωματική στ. παραχωρητική ζ. χρονική η. αναφορική-αιτιολογική
- 5^η ΕΡΓΑΣΙΑ** α. αναφορική β. χρονική γ. εναντιωματική δ. παραχωρητική
ε. υποθετική στ. αποτελεσματική ζ. τελική η. αιτιολογική
θ. πλάγια ερωτηματική ι. ενδοιαστική ια. βουλητική
- 6^η ΕΡΓΑΣΙΑ** α. ειδική β. ενδοιαστική γ. ερωτηματική
δ. αιτιολογική ε. αποτελεσματική στ. εναντιωματική
ζ. παραχωρητική η. χρονική θ. χρονική
- 7^η ΕΡΓΑΣΙΑ** Οι σωστές απαντήσεις είναι οι: 2-3-4-5-7-10-11-12-13-14

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΝΕΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Ο Ε.Δ.Β
2. ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΟ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΑΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ Ο Ε.Δ.Β
3. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Ο.Ε.Δ.Β. (ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ)
4. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ Ο.Ε.Δ.Β. (ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ)
5. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ Η. Γ. ΚΑΡΚΑΝΙΑ – Η. Ι. ΚΑΡΚΑΝΙΑ ΕΚΔ. ΑΤΛΑΝΤΙΣ
6. Η ΓΛΩΣΣΑ ΜΟΥ (ΟΛΩΝ ΤΩΝ ΤΑΞΕΩΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ) Ο.Ε.Δ.Β.
7. ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ ΓΙΑ ΤΟ ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΤΕΥΧΗ Α΄, Β΄, Γ΄ – Ο.Ε.Δ.Β.
8. ΑΝΘΟΛΟΓΙΟ Ο.Ε.Δ.Β. ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ, ΜΕΡΟΣ Α΄
9. ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΛΕΞΙΚΟ ΤΕΓΟΠΟΥΛΟΣ – ΦΥΤΡΑΚΗΣ Γ΄ΕΚΔΟΣΗ 1990
10. ΜΕΓΑ ΛΕΞΙΚΟ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΓΛΩΣΣΑΣ HENRY G. LIDDELL – ROBERT SCOTT